

LLUC

JULIOL-AGOST • 86

Núm. 731

250 pts.

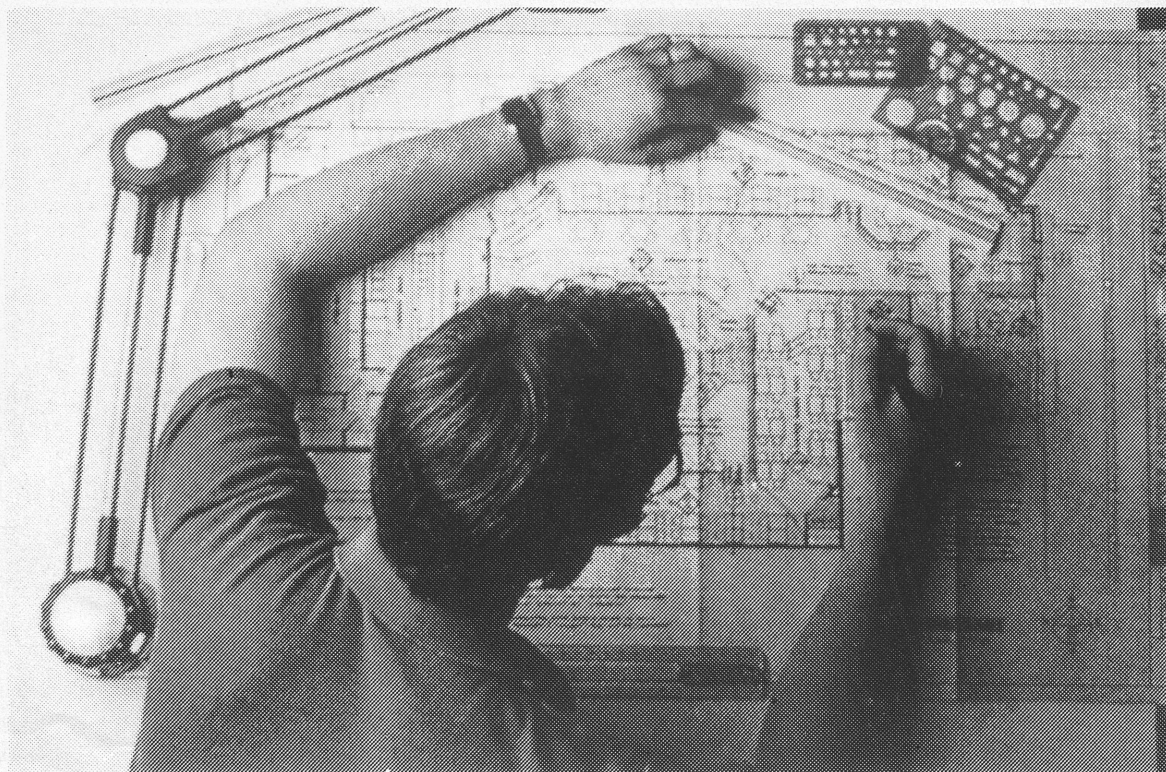

ENTREVISTA: MIQUEL FULLANA

CULTURA: JOAN OLIVER

PRÉSTEC PER AL FINANÇAMENT D'ESTUDIS

"SA NOSTRA" ET PRESTA LA SEVA COL·LABORACIÓ
PERQUÈ DISSENYIS EL TEU PROPI PLA
D'AMPLIACIÓ D'ESTUDIS

LA CAIXA DE BALEARS, "SA NOSTRA", conscient de les dificultats econòmiques que planteja en molts casos l'**ampliació d'estudis a l'estranger, la realització d'estudis d'especialització de fi de carrera o l'accés a estudis universitaris i de formació professional**, i davant la necessitat, cada cop més imperiosa, de formar uns professionals altament qualificats i que contribueixin decididament al progrés de la nostra terra, aporta els mecanismes necessaris per proporcionar a aquells estudiants que ho desitgin uns préstecs de finançament d'estudis, altament subvencionats i amb uns extraordinaris avantatges d'amortització.

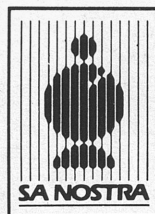
TERMINI D'AMORTITZACIÓ
Fins a 6 anys

INTERÈS
7,5 %

AMORTITZACIONS

- a) Total al venciment.
- b) Pagament periòdic constant.
- c) Per anys vençuts.

BALEARS
LA NOSTRA RAÓ DE SER.
LA FORMACIÓ DE
PROFSSIONALS QUALIFICATS,
EL NOSTRE OBJECTIU.

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

SUMARI

LLUC

Revista mensual

Juliol-Agost 86. N.º 731

ANY LXVI

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Palma de Mallorca

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 72 32 99
07080 Palma de Mallorca

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:

Climent Picornell
Pere Llabrés i Martorell

Secretari de Redacció:

Mateu Morro i Marcé

Consell de Redacció:

Miquel Cardell
Jaume Falconer
Catalina Mir i Fullana
Lleonard Muntaner i Mariano
Antoni Nadal i Soler
Gaspar Valero i Martí

Publicitat i coordinació:

Bernat Calafat - Joan Font

Administració i subscripcions:

Jordi Valls

Subscripció: 2.050 ptes. anuals
Estranger: 2.400 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 250 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Disseny i imatge de la coberta:

Pintura 70 x 100 de Jaume Falconer

Maquetació:

Bernat Calafat - Joan Font

Fotocomposició i impressió:

Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 39 i 43 - Tel. 25 44 32
07004 Palma de Mallorca

Dipòsit Legal: P. M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

Fundació Congrés de Cultura Catalana

Pàg. 3 **EDITORIAL**

Pàg. 4 **ENTREVISTA**

Gabriel Alomar Serra, Miquel Grimalt Gelabert,
Raquel Rodríguez Gomila: *Cinquanta anys del Manifest*
Entrevista a Miquel Fullana Llompart

Pàg. 8 **POLÍTICA**

C. Garcies: *Ullada a l'estiu polític / 86*

Pàg. 10 **URBANISME**

Jaume Carbonero Malberti: *El Pla General de Palma, encara*

Pàg. 13 **HORITZONS SEPARABLES**

Boro Miralles: *Turcs! (1)*

Pàg. 14 **DIVULGACIÓ HISTÒRICA**

Antoni Picazo i Muntaner: *La vergonya de la sang (Artà, 1936)*
Mateu Morro: *1936-1986 Un cinquantenari*

Pàg. 16 **ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA**

Miquel Ferrà i Martorell: *La bella i exòtica herència de Tartària*

Pàg. 17 **ESGLÉSIA NOSTRA**

Pere Llabrés: *L'Església de Mallorca davant la guerra civil*

Pàg. 19 **CULTURA**

Antoni Serra: *Ironia i sàtira en el teatre de Joan Oliver*
Joan Buades: *«La fam»: la impertinència encara d'un teatre català lliure*
Pere Quart: *Bestiari*

Pere Morey Servera: *Aragó a S'Esclop o els riscos del «comodise»*

Pàg. 24 **MÚSICA**

Ramon Molina: *El IV Concurs Pop-Rock i el garatge del Consistori*
Pere Estelrich i Massutí: *Una altra manera d'entendre Bach*

Pàg. 26 **CINEMA**

Manuel-Claudi Santos: *Australians*
Miquel A. Ramon i Tous: *Àfrica i les Memòries d'Àfrica*

Pàg. 28 **NOTES D'EDUCACIÓ**

Jaume Albertí i Ramon Bassa: *Escola petita, educació i territori*

Pàg. 31 **CUINA**

Antonín: *Juliol '86: Cuina medieval a Palma*

Pàg. 32 **ART**

Jaume Torres i Estradé: *Arco 86 o l'academicisme de la post-avanguardia*

Pàg. 34 **EN MIQUEL PER LA CUINA**

Miquel Cardell: *O parlam tots, o trencam el telèfon*

Pàg. 35 **L'ULL DE VELLUT**

Guiem Daviu Vich: *Els presos ja no canten la cançó*

Pàg. 36 **LLIBRES**

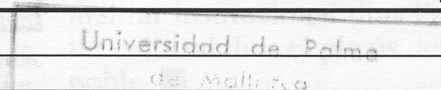
Lleonard Muntaner: *Tria de novetats*
J. C.: *Novetats de llibres en català*

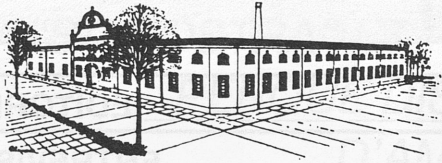
Pàg. 38 **CRE·A·CCIÓ**

Miquel Bezares Portell: *Alien*

Pàg. 40 **PASSATEMPS**

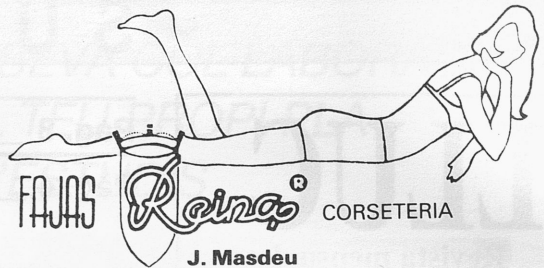
Bernat J. Amengual

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants
bosses
peces de vestit
i marroquineria en general

Gran Via de Colón Telèfon 50 19 00
INCA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Edicions

Disseny gràfic

**Publicitat
impresa**

Fotocomposició

Tipografia / Offset

TALLER GRÀFIC
RAMON

JAUME BALMES, 39 i 43 - TEL. 25 44 32 - 07004 PALMA DE MALLORCA

UN COP D'ULL A LES ELECCIONS

Les eleccions generals han passat i hom pot dir que a les illes no hi ha hagut canvis gaire substancials respecte a les eleccions de 1982. S'ha repetit el vot bipartidista, potser un poc corregit per l'emergència d'un espai de centre que, tot i això, no s'ha arribat a consolidar. El vot a les illes ha seguit essent un reflex del vot general a l'Estat espanyol, bé que més tombat cap a la dreta. En aquest sentit podem parlar de l'existència d'un «provincianisme electoral», que ens impedeix, a diferència d'altres nacionalitats, de comptar amb un sistema de partits caracteritzat per la presència important a les eleccions generals de forces nacionalistes.

El nacionalisme s'ha afermat a Catalunya i a Euskadi, consolidant unes tendències que encara es reforcen més a les eleccions autonòmiques, però a llocs com el País Valencià, les illes Balears i Galícia, el nacionalisme no ha aconseguit encara ser operatiu en aquest nivell. I això és negatiu per a l'afirmació nacional de la nostra comunitat, perquè és difícil la plena normalització lingüística i cultural sense assolir majors graus d'autogovern, qüestió inseparable de l'existència d'un sòlid nacionalisme, arrelat dins la societat, i amb una forta presència política i electoral.

Un dels fets més significatius, i del qual hom n'ha fet més ressò, ha estat el fracàs espectacular del reformisme. Els camins de la dreta han restat força embullats després del 23-J; a hores d'ara una operació de substitució del lideratge de Fraga acompanyada d'una recomposició entorn de nuclis liberals o democristians no ho té gens fàcil. La dreta s'haurà de repensar la seva estratègia, i val a dir que l'esfondrament del reformisme i l'ascens del suarisme no deixa el camí massa planer. En aquestes condicions la dreta illenca pot perdre la seva hegemonia a les institucions autonòmiques —algunes veus ja han esventat aquesta possibilitat— i d'ara endavant tota l'activitat política tendrà un nord ben definit.

Per una altra banda, la campanya electoral tot just passada ha estat ben pobre. La controvèrsia sobre els programes ha estat escassa i els missatges que els partits més votats han transmès s'han limitat a algunes idees bastant simples i a la difusió de les imatges dels líders; estratègies que

han tengut en el grans mitjans de comunicació —sobretot a la TV— el seu punt de suport. Les referències a la consolidació i ampliació de la nostra capacitat autonòmica han estat nul·les, i menys encara l'afirmació d'una veritable voluntat d'arribar a la plena normalitat lingüística i cultural. Això és molt preocupant, perquè pot significar la consolidació d'un tipus d'estat cada cop més enfrontat amb la realitat plurinacional que el conforma, adoptant cada vegada formes més unitaristes en el terreny polític i assimilistes en el cultural. Des d'aquesta òptica la construcció, democràtica i plural, d'una Europa dels pobles és substituïda per una visió mercantilista-militarista de l'occidentalitat. El PSOE ha manifestat, a través de la seva labor de govern però ja també quan era a l'oposició, un clar decantament cap a una versió «modernitzada» de l'estat centralista espanyol, i dins aquest projecte les realitats lingüístiques i culturals diferenciades són poc més que elements distorsionants.

La darrera sentència del Tribunal Constitucional sobre els recursos interposats pel govern contra les Lleis de normalització lingüística de Catalunya, Euskadi i Galícia, és especialment greu en la mesura que consagra la posició subordinada del català, el gallec i el basc, esdevingudes una mena de llengües opcionals i secundàries, davant un castellà que s'imposa com a única llengua oficial real. El govern i el Tribunal Constitucional han fet una innecessària lectura castellanitzant de la constitució, que ja ho és prou per ella mateixa.

En el mateix transcurs de la campanya electoral l'ús de la llengua catalana no ha estat ferm de banda d'algunes forces polítiques. S'ha imposat l'electoralisme, no és ara la nostra funció entrar a analitzar si això els convenia o no, sols deixar-ne constància i assenyalar la diferència entre els usos pràctics i les grans afirmacions programàtiques.

Les eleccions han passat, més aviat avorrides i reiteratives, però ja han passat. Ara, malgrat tot, l'oratjol torna a ésser pre-electoral. A la propera contesa ens jugarem moltes coses, esperem que en elles es reforci tot el que pugui significar normalitat institucional dins l'autogovern i normalitat cultural dins el ple ús dels nostres drets com a poble. ■

ENTREVISTA

CINQUANTA ANYS DEL MANIFEST

GABRIEL ALOMAR SERRA
MIQUEL GRIMALT GELABERT
RAQUEL RODRÍGUEZ GOMILA

A la primavera de l'any 1936 els estaments polítics i culturals del Principat de Catalunya, encapçalats per Lluís Companys, que acabava de recuperar el comandament de la Generalitat rera la repressió soferta durant el Bienni Negre, adreçaren una carta oberta als mallorquins, amb un sentit clarament culturalista, però que deixava una certa voluntat de fer anar endavant la idea dels Països Catalans.

El document, que dugué el títol de *Missatge als mallorquins*, va provocar una bona acollida dins dels cercles lletraferits i regionalistes del moment (des dels elements moderats, apropats al clergat, fins a membres de l'esquerra republicana). Aquesta bona disposició va cristal·litzar amb la redacció d'un escrit dels mallorquins cap a Catalunya, amb semblant caràcter al rebut mesos abans, i que pel seu interès reproduïm íntegrament a continuació:

RESPOSTA ALS CATALANS

Signat per elements representatius de totes les disciplines intel·lectuals, acaba d'esser tramès als mallorquins un missatge, que és alhora d'agraïment per elevades aportacions espirituals rebudes, i una invitació a intensificar les actuacions conjuntes per un ideal comú de cultura i per un envigoriment de les forces de cohesió moral, social i patriòtica, avui més necessàries que mai en la vida dels pobles.

Ni la més elemental cortesia pot deixar incorrespost aquest reconeixement dels catalans d'avui a tot allò que l'escola mallorquina aportà a la renaixença literària catalana, des dels primers Jocs Florals restaurats; ni la sensibilitat col·lectiva més rudimentària pot esquivar la meditació davant el fet viu d'una cultura catalana, arborada pels seus capdavaners com un estendard de futures victòries a la proa d'una nau de salvació, enmig de la depressió espiritual que travessa i amenaça el món de l'occident.

Per això, amb la nostra simple condició de mallorquins conscients, hereus i depositaris d'una tradició que ens emmotllà, i en la transmissió de la qual està el secret de la nostra subsistència com a poble, elevam aquí la veu per contestar aquell missatge.

Amb la nostra resposta volem fer primer que res la triple afirmació d'una unitat de sang, de llengua i de cultura; afirmació de fidelitat a una pàtria natural que és, per damunt de tota política, la terra on és parlada la mateixa llengua nostra. L'afirmació que adreçam a la Catalunya immortal, la Catalunya del tots els catalans i de tots els temps, que s'estén del Rosselló a València, la del rei En Jaume i de Ramon Llull, la que ressergí triomfant el dia que un mateix esperit començava d'agermanar, en els inicis d'una renaixença gloriosa, els primers vidents d'enllà i ençà del mar, votats a la restauració de la nostra llengua.

Des que el rei En Jaume en 1229 conquistava Mallorca, la nostra illa ha seguit el seu camí per la història, coincident a voltes i d'altres divergent, unida o separada políticament de la Catalunya continental. No ens importa ara. Una realitat ha surat per damunt totes les altres, en tots els temps, a la nostra terra, i és la realitat única, incommovible, de la llengua viva. I amb aquesta realitat ens emparam avui per afirmar-nos a nosaltres mateixos, segurs de la força incoercible que l'idioma representa, i amb la qual fiam totes les esperances de durada com a col·lectivitat humana, arrelada en un solar comú i dotada d'un esperit i d'una fesomia pròpia.

L'afirmació d'una llengua és també l'afirmació d'una cultura. No creim equivocar-nos en assegurar inscrit l'esdevenidor cultural de Mallorca en l'òrbita de gravitació que la llen-

Ofrena d'una corona de flors a Rafel de Casanova, al peu del seu monument a Barcelona, 24-IX-32. Moment del parlament de Francesc de Sales Aguiló, a primer terme i a la dreta Bernat Jofre i el Governador de les Balears Joan Manent (Foto cedida per M. Fullana).

gua li senyala. I en ratificar públicament l'adhesió a aquesta llengua i a la seva cultura, no entenem renunciar a cap de les característiques que han modelat al llarg dels segles la nostra fesomia popular, de la mateixa manera que han particularitzat la varietat del parlar mallorquí dins la unitat inexpugnable de la llengua catalana. Som i serem fidels a una Mallorca que es vol afirmar profundament mallorquina i exaltar així la seva íntima i autèntica personalitat.

Davant el miracle vivent d'una cultura catalana que desplega als nostres ulls la seva carta de ciutadania en els centres de la cultura universal, no defugim de prendre posicions al seu redòs, amb tota la modèstia del nostre esforç. Aquesta adhesió, instintiva més que no reflexiva tal volta fins avui, hem de fer-la conscient, viva i estesa a tot el nostre poble. I així responem a la crida que ens és feta, dispòs a col·laborar en tots aquells actes i projectes encaminats a consagrar la nostra germanor essencial i la nostra comuna esperança.

Alfons Aguiló; Eugeni Aguiló, *Perit Agrònom*; F. de S. Aguiló, *metge*; F. de S. Aguiló, *professor*; J. Aguiló de Son Servera, *Metge*; Caietà Aguiló, *President de la Secció Acadèmica de St. Cosme i St. Damià*; A. Albertí, *metge*; Guillem Alcover, *notari*; Pau Alcover de Haro, *advocat*; Antoni I. Alomar, *advocat*; Gabriel Alomar, *publicista*; Gabriel Alomar Esteva, *arquitecte*; Bartomeu Amengual, *Secretari de la Cambra de Comerç de Barcelona*; Manuel Andreu Fontirroig, *escriptor*; Andreu Arbona Oliver, *escriptor*; Miquel Arbona, *escriptor*; Miquel Arrom, *mestre*; Pere Aulí, *mestre nacional*; Mn. Bartomeu Barceló, *escriptor*; Pere Barceló, *Professor*; Miquel Bauçà Morell, *advocat*; Rosa Bennàsar, *Presidenta del Foment de Cultura de la Dona de Sóller*; Bartomeu Billoch, *escriptor*; Miquel Bisbal, *metge*; Jaume Busquets, *professor mercantil*; Damià Canals, *Llicenciat en Filosofia i Lletres*; Joan Capó, *Inspector 1.ª Ensenyança*; Jaume Cirera Prim, *químic*; Guillem Colom, *poeta*; Guillem Colom Casanovas, *geòleg*; Jaume Colom; Miquel Àngel Colomar, *escriptor*; Jaume Comas, *metge*; Andreu Crespi, *professor*; Emili Darder, *metge*; Miquel Deyà, *mestre*; Miquel Dolç, *poeta*; Llorenç M. Duran, *mestre*; Miquel Duran, *escriptor*; Josep Ensenyat, *professor*; Fèlix Escalas, *advocat*; Joan Estelrich, *escriptor*; J. Feliu, *advocat*; Bartomeu Ferrà, *pintor*; Miquel Ferrà, *Llicenciat en Lletres*; Andreu Ferrer, *Director de l'Escola Graduada P. Garau*; Antònia Ferrer, *apotecària*; Jaume Ferrer, *odontòleg*; Margarida Ferrer, *Mestressa Nacional*; Josep Font Trias, *Doctor en Filosofia*; Miquel Font, *advocat*; Baltasar Forteza, *President de l'Orfeó Mallorcaquí*; Bartomeu Forteza, *enginyer agrònom*; Guillem Forteza, *arquitecte*; Miquel Forteza, *enginyer de camins*; Rafel Forteza, *crític musical*; Lluís Frontera, *metge*; Vicens Furió Kobs, *President de la Comissió de Monuments*; Gabriel Fuster Mayans, *advocat*; Joan A. Fuster, *pintor*; Mn. Salvador Galmés, *Director de l'Edició de les Obres de Ramon Llull*; Miquel Garau Massanet, *perit industrial*; Antoni Garau, *professor*; Llorenç Garcias, *botànic*; Antoni Giménez, *Director del Museu Arqueològic Lul·lià*; Bernat Jofre, *advocat*; Bernat Juan, *Director del Laboratori Municipal*; Vicens Juan Serra, *industrial*; Joan Llabrés, *C. de l'Acadèmia de la Història*; A. Llobera, *President dels «Amics d'En Costa»*; Josep Malberti, *Conservador del Museu de Bellver*; Joan Marquès Arbona, *Director del «Sóller»*; Miquel Marquès Coll, *periodista*; Jaume Mas Porcel, *músic*; Joan Mascaró, *professor*; Gabriel Mayol, *metge*; Josep Mayol Trias, *odontòleg*; Maria Mayol, *professora*; Mi-

quel Massutí, *del Laboratori Oceanogràfic*; J. Mir Peña, *metge*; Josep Miró Pastor, *advocat*; F. de B. Moll, *Director de l'Obra del Diccionari i de la Biblioteca «Les Illes d'Or»*; Faust Morell Gual; Ramon Morey Antich, *mestre*; Antoni Mulet, *Agent de Duanes*; Joan Mulet Roig, *advocat*; Andreu Muntaner, *professor*; Joan Muntaner, *escriptor*; Guillem Nadal, *secretari d'Ambaixada*; Bernat Obrador, *extinent d'Alcalde*; Bartomeu Oliver, *Director de l'Institut Tècnic Eulàlia*; Mateu Oliver Maimó, *músic*; P. Oliver Domenge, *apotecari*; P. Andreu de Palma, *O. M. C.*; Mateu Palmer, *odontòleg*; Joan Palou, *apotecari*; Antoni Parietti, *enginyer de camins*; Martina Pascual Vda. d'Obrador, *Bibliotecària*; Joan Petro, *mestre*; Josep Picó, *Director de l'Orfeó Mallorcaquí*; Antoni Pizà Ensenyat, *odontòleg*; Mossèn Antoni Pons, *historiador*; Fèlix Pons, *advocat*; Joan Pons, *Llicenciat en Lletres*; Ferran Porcel, *Doctor en Història*; Josep Quiñones, *advocat*; Rafel Ramis Togores, *periodista*; Pere A. Reus, *advocat*; Gaspar Reynés, *metge*; Gaspar Reynés Quintana, *advocat*; Antoni Reynés, *odontòleg*; Guillem Roca Waring, *advocat*; Josep F. Rey, *odontòleg*; Ignasi Ribas Muntaner, *professor*; Antoni Rosselló, *Perit Agrònom*; Bartomeu Rosselló Porcel, *Llicenciat en Lletres*; Marian Rovira, *metge*; Gaspar Rul·lan, *Membre de la «Royal Photographic Society of Great Britain»*; Miquel Sacanell, *escultor*; Antoni Sagristà, *dibuixant*; Maria Antònia Salvà; Antoni Salvà, *Director de «La Nostra Terra»*; Baltasar Samper, *músic*; Josep Sampol, *metge*; Joan Sancho Llodrà, *mestre nacional*; F. Sancho, *metge*; Joan Sancho Tous; Elvir Sans, *President de la Societat Arqueològica Lul·liana*; Bartomeu Sastre; Gabriel Sastre, *mestre nacional*; Antoni M.ª Sbert, *Director de l'I. d'A. S. Universitària*; Joan Sbert, *Llicenciat en Lletres*; Josep Serra, *apotecari*; M. M. Serra Pastor, *escriptor*; Pere Serra, *mestre nacional*; Pere Serra, *metge*; G. Serret Ramis; Àngel Soler, *mestre*; Mossèn Francesc Sureda Blanes, *Regent de l'Escola Lliure de Lul·lisme*; Josep Sureda Blanes, *President de l'Associació per la Cultura de Mallorca*; Miquel Sureda Blanes, *President del Museu Regional d'Artà*; Mn. Joan M.ª Thomàs, *Director de la Capella Clàssica de Mallorca*; Andreu Torrens, *veterinari*; Jaume Torrens, *apotecari*; Joan Torrens, *mestre*; Martí Torrens, *apotecari*; J. Trian, *metge*; Joan I. Valentí, *psiquiatra*; Damià Vidal, *notari*; Francesc Vidal Burdils, *escriptor*; Martí Vila, *metge*.

DATA D'ARRIBADA A LA PREMSA DE BARCELONA: 14-VI-1936

Com podem observar a la data, la *Resposta dels Mallorquins*, que popularment quedà batiada com *El Manifest* no podia esser publicada en pitjor moment. Escassos 30 dies després ocorrerà l'«Alzamiento Nacional», i tan sols un mes passat aquest, la Generalitat i el Govern de la República fracassaran en l'intent de conquerir Mallorca per als interessos governamentals.

Rera la desembarcada de Bayo, dins de la premsa local illenca començà una dura campanya anti-catalanista, que centrà els odis cap als signants del manifest, amb amenaces tan explícites com:

¿No va siendo hora de que los que se equivocaron reconozcan noblemente su error? Y si no lo hacen y persisten en su triple afirmación de fidelidad a quienes nos declararon una guerra cruel y estúpida ¿no será más conveniente para ellos y para nosotros que vayan pensando en evacuar nuestra isla que sólo puede ser para ellos un país enemigo?

Enmig d'aquestes pressions, els que havien donat suport al document es veren obligats a redactar el corresponent contramanifest, i encara així no tots s'alliberaren de represàlies i sancions.

L'evolució personal i ideològica dels mallorquins responsables del manifest fou prou curiosa, i dins la relació dels noms hi trobam des de persones que foren afusellades a la guerra (Emili Darder), d'altres forçades a l'exili (Francesc de Sales Aguiló), passant pels que quedaren en el silenci; i fins i tot més d'un que acabaren lloant el règim polític creat després de 1936 (El Pare Andreu de Palma -caputxí-).

Nosaltres, a través d'aquesta sèrie d'entrevistes intentarem recollir el testimoni dels qui, 50 anys després, recorden com rubricaren tan important document.

Ilegiu
mallorca
socialista

PSM

Partit Socialista de Mallorca

carrer Temple, 7 - Ciutat

ENTREVISTA A MIQUEL FULLANA LLOMPART

Fa uns tres mesos, a un article d'opinió al «Diario de Mallorca», Gabriel Alomar i Esteve situava a Miquel Fullana Llompart com un dels «manifestants».

No el trobareu a la relació que segueix a la *Resposta*, i com veurem a l'entrevista ell no arribà a inscriure-hi el nom. De tota manera, l'actual president de la S.A.L. amb la seva privilegiada memòria i fluïda conversa és —a més d'un dels grans absents a la llista—, un testimoni de l'esquerranisme nacionalista pre-bèl·lic.

Ample despatx presidencial de la Societat Arqueològica Lul·liana, rera una taula d'estil mallorquí, envoltat dels retrats de tot el cementiri de lletraferits difunts, enmig del silenci del casal, i amb el rellotge de caixa al fons, el temps corre a poc a poc, quasi es detura, i els records vénen prest a la boca de l'entrevistat.

—Com és que el vostre nom no surt al Manifest?

Jo, en l'esperit hi era, però no en la lletra, i ja ho diuen «valen papers i menten barbes».

Quan vàrem rebre el Missatge des de Barcelona, tota la part intel·lectual i la gent regionalista —perquè es deia regionalista, no nacionalista—, i els d'Esquerra Republicana, ens adherírem, com és natural. Jo, aleshores, era d'Esquerra Republicana, que fèiem les actes en català, erem catalanistes —catalanistes de soca-rel— i a més era el Secretari General del partit a Palma. Un dia estava a l'oficina, allò, damunt el Bar Bosch, i varen venir els qui duïen «La Resposta» amb els plec. Esperava que aquella nit que hi havia una reunió seria un bon moment per signar-la i així, fent la meva feina vaig deixar de moment el document. L'endemà, quan vaig enrecordar-me ja l'havien signat tots els directius i ja havia partit de nou cap als que l'enviaren.

El vostre catalanisme, des de quin moment comença?

Quins fets el varen afavorir?

Especialment té uns orígens familiars, quasi hereditaris. Mon pare era un actiu membre del Partit Republicà Federal, que representava la tradició federalista de la Primera República. L'ambient nacionalista ja s'alenava a ca nostra. Sobre tot són vius els records dels relats que em feien referits a fets d'en Toni Villalonga (a) Escalades, pare del que fou batle de Ciutat, i que havia tengut una molt activa intervenció dins la República, fins al punt que desafia a duel en Pavía, quan amb la Guàrdia Civil va entrar dins les Corts de Madrid.

Ja des de ben prest vaig militar a les Joventuts Republicanes Federalistes, i més jove encara, ja era membre de l'Associació per la Cultura de Mallorca.

L'Associació per la Cultura de Mallorca era el centre aglutinador del catalanisme d'abans de la Guerra Civil. Com recordau la lluita per la llengua en aquella època?

Maldament hi havia clares diferències de matisos ideològics, en general el sentiment era d'unitat i especialment d'una gran estimació cap a la llengua. Record perfectament l'any 1925, amb motiu del Centenari de Marià Aguiló, després d'inaugurar el matí una placa al Carrer de les Monges, férem una vetlada on assistiren personalitats com Pompeu Fabra, Segarra, Martínez Ferrando, Joan Alcover i Maria Antònia Salvà, amb representacions de tots els estaments. Jo no tenia encara 20 anys, però record uns versos que declamà Segarra:

*«Quan damunt de les cendres d'una vida
creix amb els anys l'escampadissa d'or
i el llebeig no ens desflora la florida,
és que no hi val la dalla de la mort».*

I quan es referia a la llengua, que n'Aguiló havia contribuït a salvar, digué:

*«Nostra parla, bandera sense arruga
que encara que l'ultratgin tots els vents*

Miquel Fullana i Josep Tarongí (amb guants) passejant pel Born l'octubre de 1931 (Foto cedida per M. Fullana)

*no ens l'esborrarà cap hora malestruga
de la boca i de les dents» (sic).*

Sí, ens unificàvem al voltant del català, i com podem veure amb aquestes poesies hi havia un vertader entusiasme.

Totd'una em ve a la ment el memorable viatge que férem a Barcelona, amb motiu de l'Estatut d'Autonomia organitzat per l'Associació i també el Partit Republicà Federal, per a dur una corona de llorer al monument d'en Casesnoves. Fins i tot noliejàrem un vapor per anar-hi, tots plegats, de dretes i esquerres.

Si havia de comparar amb el moment actual hi veuria semblances i diferències:

— semblances, que tristament els conscienciats érem aleshores una minoria, i encara ho continuam essent.

— diferències, que llavors el perill de desaparèixer com a llengua no era el mateix que avui. En aquells anys ningú no parlava el castellà (tret de senyors ciutadans que volien fer-se els interessants), ara, de cada moment se sent xerrar més espanyol.

Quines personalitats recordau especialment dins l'Associació per la Cultura de Mallorca?

Especialment, a més dels companys de partit, remarcaria la personalitat de Mn. Antoni Pons, del qual diria que era republicà de bon de veres, i catalanista fins al moll. Malhauradament la seva particular prosa —feixuga i poc clara— així com la poca sistemàtica de treball han fet que la seva obra i persona sovint sia oblidada.

Destacaria en Joan Sancho Tous, en Pere Oliver Domenge, n'Emili Darder..., i tants d'altres, tots ells gent de lluita.

Heu parlat de l'Esquerra Republicana, com acabàreu militant-hi?

El Partit Republicà Federal es va escindir, els del meu parer quedàrem a l'Acció Republicana, que després ajuntada amb els Radicals-Socialistes donàrem lloc a l'Esquerra Republicana.

Pertanyia al III districte, que agrupava els barris situats a l'Est de Palma —Ets Hostalets, s'Hort des Ca i part de l'Eixampla—. Era la zona on teníem més força i arribàrem a guanyar a les dretes d'en Verga —que era l'amo de Mallorca—. Principalment perquè hi entraven barriades amb molts d'obriers, i també perquè a les eleccions vigilàvem molt que les altres candidatures no comprassin vots ni fessin votar els morts o altres fraus.

Què vos passà l'any 36?

Quan hi hagué el cop d'estat, no vaig pensar haver de fugir ni amagar-me; fins i tot el mateix 19 de juliol vaig acudir al centre de l'Esquerra: el conserge havia fugit, i la seva dona, d'assustada que estava, no va pensar a amagar les llistes i el fitxer com jo li havia comanat.

Al començament de la guerra no em varen molestar; però rera la desembarcada d'en Bayo, em tancaren acusat de desertor. Havia fet el servei militar de complement, i era suboficial; com no vaig fer cas de la crida a tots els militars de qualsevol escala i grau, m'empresonaren.

Primer vaig estar a un camp de concentració al Cap de Regana, i posteriorment em dugueren a la presó militar d'Illetes. Per cert, encara tremol pensant en com feren el traslladament d'un establiment a l'altre, de nit dins un camió i passant tot just davant els Instituts (que si vos hi fixau, fan cap-de-cantó amb el camí del cementiri).

Finalment m'incautaren tots els béns, pel fet d'haver estat dins una associació política republicana.

I què passà amb el catalanisme i els signants del manifest?

Hí havia molta de por, gent de l'Associació, com n'Elvir Sans i d'altres acabaren amb la camisa blava. Però estic convençut que no ho sentien. Potser bé ho feren per salvar el pellet.

D'altres, més afortunats, pogueren fugir, com en Francesc de Sales Aguiló; o s'amagaren i no sortiren al carrer. Foren moments molt durs.

Com participàreu en el redreçament del catalanisme rera el conflicte?

En un començament, la flama només es mantenia per reunions clandestines on llegíem versos i obretes curtes en català. Però ja entrant en els anys 50 la cosa es va redreçar.

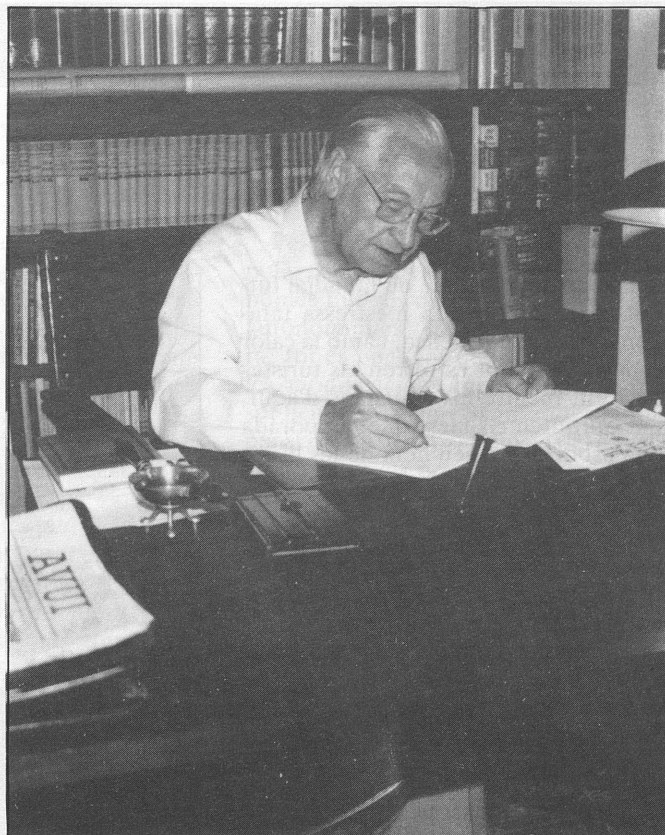
Quan en Moll va voler seguir el «Diccionari» (de què n'hi havia dos volums no normalitzats), ho féu seguint la normativa d'en Fabra; em vaig oferir a treballar-hi de franc i aportar dibuixos i també doblers. Abans no m'havia fet gaire amb en F. de B. Moll perquè no en tenia gaire coneixença i el considerava massa dretà.

També quan el censor, en Soriano, va deixar fer obres literàries en vers en català, però amb títol castellà, al setmanari Sóller, vaig publicar al llarg d'un any una glosa setmanal en to satíric i referides a la nostra llengua. La primera sortí per la fira i deia:

*A ca mestre en Xesc Barber
es dissabte de sa Fira
un jove no foraster,
ja assegut a sa cadira,
fumant, demanà un cendrer,
però digué «cenicero»,
en Xesc no l'entengué bé
i complint com ell sap fer
li tallà es cabells a zero.*

La major part volien evitar castellanismes, que aleshores començaven a introduir-se massivament, però fins i tot n'hi vaig escriure amb significat reivindicatiu:

*Ca nostra, encara que sia
casa d'un sol aiguavés
el llenguatge és el que més
dóna als pobles fesomia*

Miquel Fullana treballant al seu despatx

*ai! d'aquell que renuncia
a esser qui és, i ademés
a la llengua diu te deix,
amb evident flastomia
i bastarda covardia
renega de si mateix.*

Amb la mateixa intenció de preservar el vocabulari vaig escriure el Diccionari de l'art i els oficis de la construcció, cansat de sentir com els picapedrers i arquitectes de nova fornada parlaven de «techos», «bovedillas», «ladrillos»...

A més del que feia personalment, una fita fonamental fou la constitució de l'Obra Cultural Balear (el 1952), de la que vaig esser el primer secretari. El meu passat republicà va crear-me problemes amb les autoritats, fins al punt que la policia va dir a D. Miquel Forteza que anàs alerta amb mi, ja que la meua fitxa resava *rojo separatista*.

Curiosament, i crec que pocs ho saben, les primeres reunions de l'Obra foren presidides per un retrat d'en Felip V, que penjava a una de les parets de can Miquel Forteza.

Seria molt interessant continuar parlant amb vos sobre una vida tan plena d'esdeveniments, però la darrera qüestió que li farem és d'opinió: com valora l'actual situació del nacionalisme a Mallorca?

Al meu entendre, ens manquen dos fets fonamentals:

— El primer seria la falta de tradició en la lluita, com em sembla ja vos he dit, érem i som pocs. D'un passat de minories és difícil passar a un present on s'arribi a tot el poble.

— I aquí és on començaria a parlar de la segona mancança: no hi ha hagut líders, que hagin tengut prou força per a fer vibrar a l'interior el que crec du tot el poble de Mallorca d'estimació a la llengua i a la pàtria.

Però no vull acabar sense referir-me a aquestes noves generacions que ara pugen i són la nova saba que sembla perpetuarà l'esperit de nosaltres, les velles generacions. ■

POLÍTICA

ULLADA A L'ESTIU POLÍTIC / 86

C. GARCIES

L'estiu amb ressaca de mundial futbolístic campa com a mestressa tafanera per la cuina illenca, i amb la calor espessa de juliol es torren els turistes de torn, mentre els ciutadans d'aquí, uns aprofiten els mesos de temporada alta esborrant el seu nom de les llistes d'atur, uns altres disfruten o preparen el descans anual per no figurar precisament en les dites llistes i uns pocs, aquests tocats pel significatiu de polítics, continuen encara amb el cap calent per les cendres electorals de finals de primavera, quan les urnes cantaven victòries mesurades i estrepitosos fracassos.

Al darrer grup, al reduït, param l'esment, condensant el braç de temps que ens separa del passat 22 J, una quinzena de dies, quan ha bullit l'olla política per fer anàlisis i valoracions. D'elles, en sura una novetat, tot comparant-les amb anteriors convocatòries electorals: en aquesta ocasió els resultats abocats per les urnes no són considerats victoriosos per tots els partits.

L'única eufòria incontenible i potser justificable es manifestà en els seguidors de Suárez a les Balears, malgrat que el capdavanter per al Congrés, Antoni Roig, no aconseguís entrar en la partida dels sis diputats assignats a la nostra Comunitat Autònoma. Eufòria pels vots aconseguits, i impugnació i contencions electoral pels que farien falta per tenir un escó. Tal com es veu la cosa, pareix definitiva la igualada de diputats entre el PSOE i la Coalició Popular. Continua el tres a tres que tenia precedent en el 82, si bé el percentatge de vots aconseguits en el 86 no és igual: 40'28 % - 34'30 %, a favor dels socialistes.

També a la seu del carrer de la Puresa, la posada de la Federació Socialista Balear, els resultats electorals del 22 J s'han interpretat com a victòria de pes. Mirant de reüll la minvada de vots a Ciutat, considerada fins ara plaça segura, s'ha subrallat amb vermell lluent l'increment de vots forans. També s'ha considerat de pinyol vermell la passa de vot socialista a les Pitiüses, pleta tancada fins ara per a Matutes. Porgant i fent comptes, el PSOE balear després de la decisió popular és considera la primera força política de les Illes.

L'altra força política que mantén el que s'entén com a bipartidisme, la

Els líders polítics illencs abans de començar un debat a Antena 3-UH (Foto Arxiu U.H.)

Coalició Popular, tampoc està descontenta pels 116.854 vots aconseguits uns dies abans de Sant Joan. El president regional d'Aliança Popular, Gabriel Canyelles, comenta que els resultats aconseguits no són tan dolents com algú de prop ha volgut suposar i apunta que el manteniment de tres diputats és un argument inqüestionable, malgrat que el president d'AP-Mallorca, Joan Verger, hagi retret el sòtil de Manuel Fraga i hagi posat en dubte el seu lloc de líder a la Coalició Popular. Unes afirmacions, les de Verger, massa sinceres i mancades de prudència. La postura no es pot mantenir a Madrid i obliga a dimissions a les Balears. Joan Verger en pot donar testimoni. Del testimoni post-electoral d'Oscar Alzaga a les Illes només arriba la remor. Al capdavanter del PDP-Balears, Cristòfol Soler, no se'l veu decidit a plantar cara sense saber abans com es mou la batuta nacional del seu partit. A l'espera d'esdeveniments, del possible canvi en el Reglament del Congrés de Diputats, els demòcrates populars illencs continuaran com fins ara, dins la dinàmica de la Coalició que els ha estat pròpia a les passades eleccions. En el bull de les

reflexions ja ho deia Gabriel Canyelles: «O s'hi queden i compleixen els pactes, o se'n van». Opció a l'espera de les Autonòmiques, plantejada com a resultat de les generals.

Unes generals de manteniment per als nacionalistes d'esquerra. Així ha interpretat els comptes electorals el PSM, agraint els vots als seus seguidors. Arribar a Madrid amb opcions nacionalistes des de Balears no pareix ésser un llistó desitjable per al PSM. Els plantejaments i la dinàmica, i en conseqüència la decisió popular, cantaren en paperetes. Les autonòmiques i municipals són ara l'horitzó del PSM.

Per als agrupats a l'Esquerra Unida, la cosa està encara més entelada. Pobres resultats el 22 J, perspectives per perfilar en el futur si vol tenir presència en el quefer autonòmic. Quasi tot és per fer.

Tot fet i a punt per guanyar en les eleccions/86 pareixia que ho tenia Jeroni Albetí amb la seva Unió Mallorquina, transformada en pocs dies en PRD o opció Reformista de Roca. Equivocació total i fracàs sonat. Daltabaix electoral acceptat i assumit pels protagonistes regionalistes quan s'han

fixat motius o possibles entrebancs a la proposta que oferien. Per ordre d'importància, Jeroni Albertí ha apuntat en primer lloc no haver sabut vendre la imatge reformista; segon, el catalanisme de la proposta, i en darrer lloc ha quedat el canvi de lletres, o rètol que l'avalava. Lletres que passat el disgust quedaran fixes en UM. Jeroni Albertí assegura que ho duu clar, l'experiència s'ha ficat i Unió Mallorca continua, però canviant. És el fruit de la reflexió regionalista, de la qual també sortí un brot per esmoreir el fracàs més pròxim en el temps, i treure l'espina d'anteriors infidelitats. La carta guardada per Albertí té un nom: José María Lafuente, qui ocupava el càrrec de senador per la Comunitat Balear. En joc, i per modificació en el Reglament, la presidència de la Cambra Legislativa Balear, el Parlament. A l'escapçada, els oros estan marcats per la decisió de qui ha mantingut els populars en el Govern autònom. Antoni Cirerol no perdrà el càrrec de president del Parlament si Lafuente deixa la cadira del Senat buida per al regionalista Antoni Roses. L'ex-Unió Mallorca, convidat de pedra a la cerimònia, s'ha considerat víctima de mercat persa i després del burot d'una senyoria se sent obligat a emetre un vot que no fou necessari.

La darrera jugada d'Albertí al Parlament ha estat clarificadora per als so-

cialistes: Unió Mallorca es confirma on ha estat sempre, a la dreta, i és del tot bo que deixi de bellugar-se d'aquí i d'allà, ara allargant la mà al Govern Canyelles i suara desmarcant-se de l'executiu quan les campanes populars no li convenen. Segons el PSOE-Balears l'opció regionalista, reformista a les generals, està clara per a la convocatòria autonomista.

Tot pensant-hi, la Federació Socialista Balear ha posat fil a l'agulla. Sense conèixer encara la distribució de noms i càrrecs que es derivarà de la majoria absoluta del PSOE, s'ha anunciat ja qui serà el candidat a President de la Comunitat Autònoma Balear: Francesc Triay, ara portaveu parlamentari socialista; com també s'han ventilat les perspectives per aconseguir el que anomenen Govern de Progrés, pel qual no es descarten els estalons o vots aconseguits a Balears pel Centre Democràtic i Social, en cas de repetir-se el març, l'abril del 87, si s'avancen les properes eleccions. Cap a aquest Centre s'allarguen els ulls polítics de la Federació Socialista Balear.

Mentre, els ulls i pensaments del socialista Gregori Mir estan capficats amb un altre centre-dreta, emmarcat pel nacionalisme. Un projecte que neix pel desencant envers el PSOE, segons manifesta el pare de la criatura, i envers l'oblit del seu nom quan es confec-

cionaren les llistes electorals, segons les xafarderies públiques. Sia com sia, l'ex-senador i ex-diputat PSOE Gregori Mir se sent fora del partit al poder. Diu que es retira per dos anys del conreu polític, termini que s'ha fixat per conèixer la llavor que vol i pot escampar.

Pel pròxim setembre, la Coalició Popular, o el que en quedi, decidirà quins homes i dones omplen les seves llistes autonòmiques. Res està decidit encara, tot és pendent de les vacances, de les modificacions reglamentàries que sol·liciten Alzaga i Segurado, del que pensi i digui Manuel Fraga, i del que diguin i facin els populars del seu líder.

Tot quedarà aturat, i entre cant i esclat de cigales, els polítics en vacances esperaran. Els socialistes, que seran al nou Govern. Els populars, com s'adoba la maonesa triada, o si es canvia la combinació. Els regionalistes ex-reformistes apedaçaran la Unió Mallorca. Els seguidors del Duc maduraran en la victòria procurant que no es mustii. Els nacionalistes del PSM felicitant els seus electors somniaran resultats millors. Els comunistes intentaràn trobar la fórmula màgica de la unificació.

En arribar la tardor, serà un altre temps polític. S'obrirà foc per a la competició autonòmica i municipal del 87. Per a aquesta primavera ja hi ha llevat posat. ■

OBRES QUE FAN JUSTÍCIA

La col·lecció LA RODELLA és, ara com ara, l'única col·lecció del País dirigida exclusivament a posar en circulació els nous treballs que, des d'una perspectiva actual, es vénen realitzant damunt el suggestiu món dels jueus, conversos, xuetes i, en general, de la Inquisició Espanyola. Tots i cadascun d'aquests temes, tractats amb màxima serietat i rigor, van dirigits a un públic cult encara que no necessàriament especialitzat. Una prova la componen els vuit volums apa-

reguts en menys de dos anys d'existència de LA RODELLA i als que en seguiran altres que es troben en preparació.

Es tracta, doncs, d'una col·lecció de divulgació científica, pensada per ser veï tant de l'estudiant com pel científic especialista, i també per a totes aquelles persones que desitgen estar informades de la nova visió, que damunt la vella problemàtica estan escometent alguns dels nostres més prestigiosos investigadors.

- LA FE TRIUNFANTE. Francisco Garau.
- LOS JUDIOS DEL REINO DE MALLORCA DURANTE LOS SIGLOS XIII Y XIV. (Volums I i II). Antonio Pons.
- ALGO SOBRE EL ESTADO RELIGIOSO Y SOCIAL DE LA ISLA DE MALLORCA. José Tarongi.
- HISTORIA DE LOS JUDIOS MALLORQUINES Y DE SUS DESCENDENTES CRISTIANOS. (Volums I i II). Gabriel Cortés i Cortés.
- ELS JUEUS DE MALLORCA. A.-Lionel Isaacs.
- LOS CHUETAS MALLORQUINES (Quince siglos de racismo). Baltasar Porcel.
- EL TRIBUNAL DE LA INQUISICION EN MALLORCA. RELACION DE CAUSAS DE FE (1578-1700). Volum I. Llorenç Pérez. Leonard Muntaner. Mateu Colom.

MIQUEL FONT
 & Editor &

MALLORCA

URBANISME

EL PLA GENERAL DE PALMA, ENCARA

JAUME CARBONERO MALBERTI (*)

«De les ciutats que vivim, només en quedarà el vent que hi passa».

Bertold Brecht.

La gran obra urbanística que suposa redactar un Pla General com a instrument d'una determinada forma d'entendre la gestió urbanística de Palma, no pot amagar el fet que romanguin aparcats problemes qualitativament greus o, més ben dit, l'existència de determinats tipus de problemes, la composició dels quals impedeix que puguin ésser tractats exclusivament des d'una òptica de planificació urbanística municipal.

I surt a rotillo aquest preàmbul una mica pessimista des del convenciment que la gestió del Pla de Palma és possible i que amb aquesta gestió s'assoliran els objectius que presidiren la seva redacció; i això és enormement important, ja que vol dir, ni més ni manco, que l'instrument és bo i, a més, s'està gestionant bé, amb la qual cosa, un cop més i a la pràctica, es desbaraten les engalipades dels qui, conduïts per una malèvola intenció política, han volgut desqualificar el Pla i els tècnics que hi intervingueren en el seu dia.

Tornant al començament, crec que és necessari assumir que un Pla General Municipal no és, avui per avui, capaç de reconèixer la complexitat que tenen les relacions urbanes actuals. No s'amaga a ningú que cal millorar els equipaments, cosir el teixit urbà, recuperar el centre històric i tots aquests objectius sobre els quals duim una sèrie d'anys treballant. Però també és cert que, a més d'això o per sobre d'això, hi ha el fet inqüestionable de l'extensió de les activitats urbanes en un marc molt diferent al del municipi, la realitat inexorable d'una ciutat que només és el suport d'activitats laborals i comercials i que roman pràcticament buida els caps de setmana, i que els carrers, les places, han deixat de ser lloc de trobada, el canal d'interrelació dels ciutadans, ja que aquesta relació, aquesta comunicació es duu a terme mitjançant altres vies.

És imprescindible, per consegüent, que establim l'anàlisi del futur dels nostres assentaments urbans des de la perspectiva complexa i contradictòria que el suport de les activitats humanes de relació, de comunicació i d'oci ja no és, com un temps, una de les millors i més estimades creacions de l'home: la ciutat, sinó que s'ha desplaçat cap a un teixit territorial més ampli i menys definit.

I dic que és contradictòria perquè, si bé aquestes activitats s'han desplaçat, les ciutats continuen essent el pol d'atracció de la majoria dels humans que abandonen de cada vegada més els pobles i, fins i tot, les petites ciutats per anar a densificar les grans urbs.

En definitiva és necessari reconèixer que per mor de canvis espectaculars en les possibilitats de desplaçaments individuals i en els tipus i mitjans de comunicació, el fet urbà ha ultrapassat l'urbs, o bé el límit de l'urbs no pot abraçar només el que s'entén convencionalment com a urbà, i dins d'aquest territori que podria anomenar-se àrea metropolitana hi ha unes relacions urbanístiques que, tot superant la vella dialèctica camp-ciutat, s'han d'entendre des d'una perspectiva òptica nova i s'han d'atendre amb instruments adequats des de les instàncies amb capacitat per a això.

Anem a concretar una mica la doble qüestió plantejada: el límit de les ciutats i l'instrument adequat per abordar la

Cartell publicitari de la revisió del Pla d'Ordenació Urbana de Palma

problemàtica urbanística existent. Quant al límit, crec interessant reproduir textualment l'opinió d'un dels més prestigiosos arquitectes contemporanis, Sáenz de Oiza, que estableix una poètica relació d'espai i temps lligada amb el que ja són les eines clàssiques tècniques per establir límits d'àrees metropolitanes. Diu Sáenz de Oiza: «La definició que faig de la ciutat és la següent: la ciutat és un territori. ¿Saps per què és regit aquest territori? Pel cicle de les vint-i-quatre hores. Tu t'aixeques del llit i hi acabes de nit. Vint-i-quatre hores et defineixen una àrea de moviments que és el que s'anomena la teva ciutat. Això és el que vaig aprendre els meus anys de vida de poble perquè, com que era de Caseda, sabia que el seu fur deia: "Que sia de Caseda tota la terra que puguin conrar els casedans"».

Un temps, al nivell d'espardenyes, et movies quatre quilòmetres: aqueixa era la teva ciutat. Ara, amb vehicles de rodes, te'n mous quaranta. Perquè no canviï la ciutat cal que es dispersi. Jo ho cont dient: no heu vist un aucell o una formiga, jo no sé per on va, va pel camp, però quan arriba la nit sé que ha tornat allà on estava: aquest és el seu territori, aquesta és la seva ciutat».

En aquest mateix sentit s'ha de citar també el contingut de la tesi del professor Albert Quintana, publicada sota el tí-

Vista aèria de la ciutat de Palma (Foto Arxiu U.H.)

tol «*El sistema urbano de Mallorca*» (Editorial Moll, 1979), en què analitza les funcions anomenades urbanes, tot referint ja aquests usos, actituds i maneres, a un àmbit geogràfic molt superior al de les ciutats convencionals existents, i tot delimitant l'espai de l'illa de Mallorca com a marc en què es manifesten totes les característiques de les regions metropolitanes.

Podem deduir, per tant, que l'urbs, les maneres urbanes, la metròpoli o la ciutat abraça, a la nostra comunitat, tota l'illa. És a dir, que la ciutat dispersa, l'espai de relació urbana que tenim els mallorquins, abraça metropolitanament tota l'illa.

D'aquí hauríem de passar al segon aspecte enunciat; si realment la ciutat ha «crescut», no podem abordar només la regulació de totes les variables urbanístiques referint-les al que són els límits físics dels termes municipals, ja que cometríem, i jo crec que el cometem, un error d'enfocament que ens menaria de manera inevitable a una imatge borrosa i distorsionada.

L'instrument ha de deixar d'esser només un pla municipal, o la pèrfida o ingènua, segons com es miri, idea que es

pot solucionar la qüestió tot sumant plans municipals; teoria aquesta que, a la pràctica, ha donat suport a la política urbanística que han duit a terme a nivell territorial les dretes d'aquestes illes. L'estructura gramatical d'un idioma no és una simple suma de vocables sinó, fonamentalment, la manera d'interrelacionar-los.

És necessari insistir en la necessitat d'instrumentar plans territorials, no des de l'òptica de «cascada» prevista a la Llei del Sòl vigent, sinó amb el convenciment que només unes directrius regionals a nivell d'illa permeten conèixer i donar resposta a tot el complex sistema urbà existent.

Hem de treballar ferm en el futur per donar contingut tècnic a aquesta idea i intentar adequar les nostres polítiques urbanístiques a la realitat física i social que vivim. Continuarem, de tota manera, treballant sobre les nostres velles ciutats amb els instruments habituals, però és inevitable que ens corprengui un calfred de nostàlgia tot passant pel Born a les vuit i mitja de l'horabaixa en comprovar com en fou, de certa, la predicció de Brecht que encapçala aquest escrit. ■

(*) Arquitecte.

FRANCESC MIR i FULLANA

Metge Oculista

Implantació de lents intraoculars

Cirurgia refractiva

Adaptació de lents de contacte

CONSULTA: Hores concertades

Plaça Rector Rubí, 14 - Telèfon: 55 09 50 - (Edifici Mútua Balear) - MANACOR

URGÈNCIES: «Angel 24» - Telèfon: 28 13 13

FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS

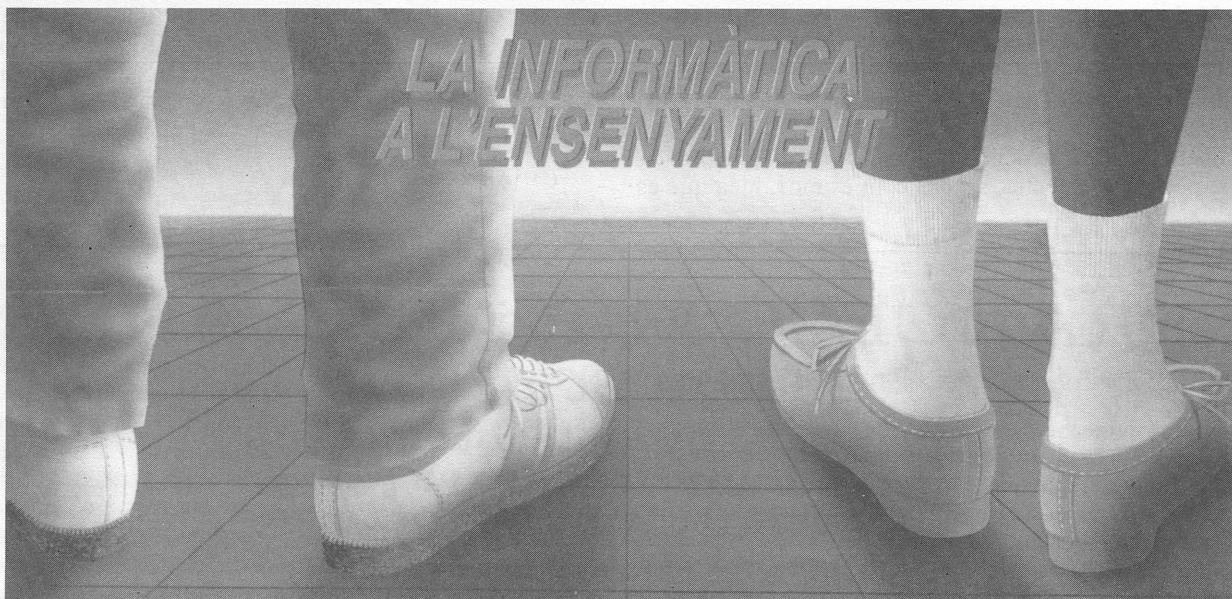
LA INFORMÀTICA A L'ENSENYAMENT

La Fundació Caixa de Pensions propicià, juntament amb TV3 el programa *Connecta el micro, pica l'start*, sobre la cultura informàtica. Com a conseqüència d'aquesta acció rebérem molts de suggeriments des del món de l'ensenyament, tots encaminats a rebre un cert recolzament en l'esforç d'introduir l'ordinador com a eina als centres docents, d'esbrinar-ne les possibilitats pedagògiques, tenir un cert material pels alumnes i rebre algun tipus de suport en la recerca de possibilitats.

Per tot això, la nostra entitat convocà el *Concurs de Software* per a mestres i ensenyants. L'únic requisit per participar-hi era esser ensenyant i que, de manera individual o col·lectiva, volguessin elaborar un programa informàtic dissenyat per al món de l'ensenyament. El tema era lliure i podia cobrir qualsevol de les temàtiques que poguessin esser d'interès per a EGB, BUP, COU, FP o Formació d'adults.

Després de la presentació de 88 programes el guanyador ha estat un mallorquí, ensenyant del col·legi de Sant Gaietà de Palma, Antoni Pasqual, amb el programa titulat «*Mallorca Física*», que, segons els membres del jurat, té una gran qualitat tant tècnica com pedagògica, el seu contingut didàctic és excel·lent. El premi que Antoni Pasqual ha obtingut per haver quedat el primer és un equip informàtic Olivetti M.19, que consta d'una unitat central, un teclat, un monitor de 12 polzades fòsfor verd i el sistema operatiu MS-DOS, a més del GW Basic.

A partir d'aquesta iniciativa hem pensat que potser seria molt interessant crear una aula d'informàtica, que pensam aquest proper any posarem en marxa. Per a major informació sobre el tema agraïrem que dirigiu les vostres consultes a l'Obra Social de la Caixa.

HORITZONS SEPARABLES

TURCS! (1)

BORO MIRALLES

Tenc llogada una habitació que s'obri a la Mesquita Blava, temple intangible amb els seus sis minarets —emulant, desafiant, la Kashba de La Meca— i que el Sultà Ahmet, llest com un guineu, amb un hàbil joc de paraules i molt de raki, féu construir a l'arquitecte a qui més tard hauria de manar que li tallessin el coll per irreverent, però no que n'esbuquessin els minarets.

Molta de matusseria en la història pròxima d'aquest país, ironia fructífera que fa que funcioni una ciutat mil·lenària maldament a primer cop d'ull sigui un embull total i apassionat.

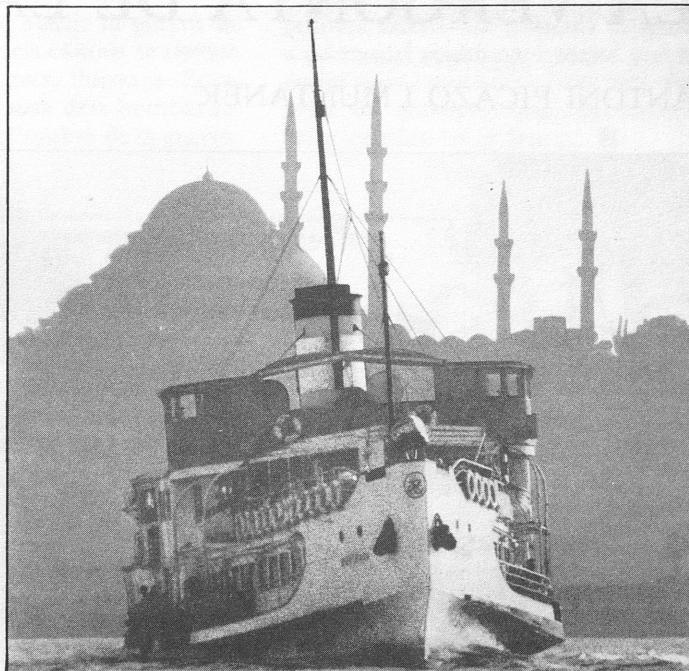
Apag el llum per veure-la a les fosques entre l'excessiva contaminació acústica del tràfic rodat que domina aquesta cosmòpoli. La mir i no m'ho crec, és massa paregut a l'impossible. És Estambul vespre.

He vist el braguer a la Terra. Hi ha un triangle cabalístic les puntes del qual responen als noms de Nevsehir, Urgup i Avanos, que configuren una vall esclatada de mugrons de cendres i arenes en estat de dissolució contínua. Un antoix geològic de cucurulls libidinosos difícil d'assimilar durant les sis primeres hores d'astorades ullades. M'enfil a un plec d'un turó i em lliure al silenci i la fortor d'una solpostada encaientada de tons. Sent un pessigolleig per tota l'espinada i quan em gir, veig que sí, que la lluna és a la Capadócia.

Circul ara en un autobús creuant el centre d'Anatòlia, des de Nevsehir a Konya. Cada mitja hora passa un empleat de la companyia i ens esquitxa les mans de fresca aigua de colònia a l'engròs.

Dues fileres per davant un turc musulmà s'ha agenollat damunt els seients i s'ha posat a fer les seves pregàries en direcció a La Meca. Anem de gom a gom i ell està tot sol; duu els calcetins amb forats com a patates, però es neteja l'ànima en un autobús que roda a cent vint per hora enmig de la nit d'una Àsia primerenca.

Al ventre de la Serralada de Tauro, a prop ja de la Costa Lícia, s'ha fet fosc a Akseki, un poblet que disposa d'una sola pensió. Els matalassos estan folrats de pols, però només em costarà 420 TL dormir (100 pessetes, més o menys), molts pocs llocs del món tenen un preu així.

El Bòsfor, a Estambul, permet aquests punts de vista.

Sopem en la «lokanta» de davall de l'hotel, dels mateixos amos. La cuina turca és la mateixa al nord i al sud, absurda paradoxa d'un país que és un manoll de diversitats, guisada amb aliments forts i antics com els seus rostres, sempre a mitjan afaitar. Havent sopat s'apaga el neó blanquinós i se n'encén un, de color vermell, s'aparten dues taules i el mateix cambrer que ens servia els plats, encara amb el saïm dels frits a les celles, es posa a tocar el «zeki keles», espècie de guitarró panxut semblant al «bouzuki» grec, el mateix cambrer que fa sonar Durruti Column per bocabadar-nos, als occidentals. La gent balla en parelles, homes només, el comerciant amb el pagès, l'amo amb el lleter, el camioner amb el mestre, aquí les classes es formen de diferent manera a com es fan als països dels bàrbars del nord: edats, estatus, alès barrejats amb un vigor mediterrani difícil d'entendre i acceptar Europa amunt.

És inevitable que ballant així les relacions d'estima entre els homes vénquin donades, el que ja no és tan comprensible és el vedat que s'està implantant per a les dones en els aspectes més vius i acolorits de l'entramat social turc. Una llàstima.

Konya, la ciutat sagrada, aquí l'amor ha triomfat en forma de dansa, aquí nasqueren els dervitxes, els quals empraren com a via de recerca espirital i fusió amb «Ma'rifah», coneixe-

ment directe d'Allàh o Déu, la «sama» o dansa còsmica giratòria. Aquí el seu fundador, Mevlâna Rumi, cantà: «Estava cru, vaig madurar i m'he consumit ardent».

Per Konya passegen molts soldats, se'n veuen més que a Estambul, sent deu vegades més petita. Aquesta ciutat neta, organitzada, controlada, ha estat el centre intel·lectual i sobretot místic més fort de l'Orient Mitjà. Cal vigilar-los, cal amenaçar-los, no responen a lleis de la terra. Si els savis en ciències i els borratxos de Déu s'ajunten i embolcallen una comunitat d'una espiral d'inquietuds personals i recerca interior, mai no poden prendre's seriosament les maniobres polítiques del joc internacional, a hores d'ara en mans de Membres de la Foscuria. Els lluents cascs durs i les metralletes greixades s'encarreguen que no volin massa alt.

Tanmateix, el vòrtex de la «sama» ha quedat a Konya i en girar qualsevol estreta cantonada del «souk» et pots trobar de front amb una cara, amb uns ulls de pou que et reciten el poema de Mevlâna:

«Vine, vine, quisvulla que siguis, vine també.

Encara que siguis un infidel, un idòlatria o un pagà, vine també.

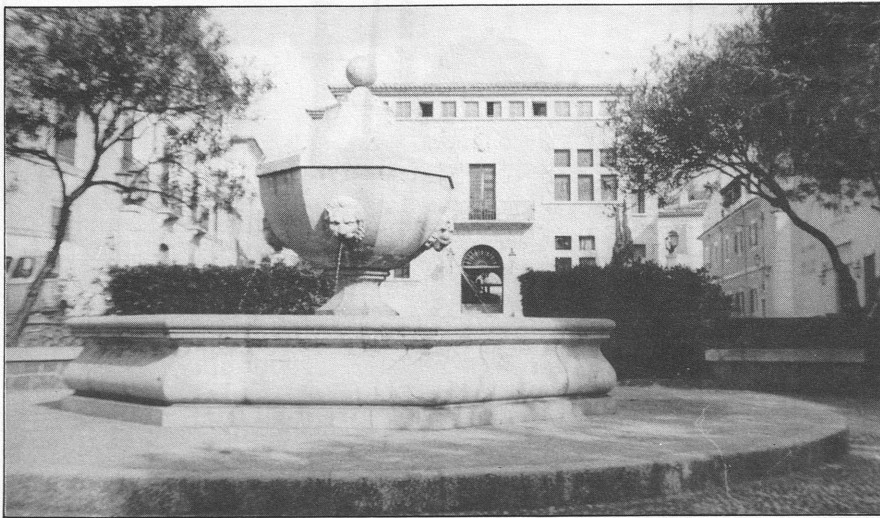
La nostra escola no és un lloc de desesperança.

Maldament hagi violat un sagrament mil vegades, vine encara...».

DIVULGACIÓ HISTÒRICA

LA VERGONYA DE LA SANG (ARTA, 1936)

ANTONI PICAZO I MUNTANER

«Però fins dia 16 d'agost de 1936, a Artà no era una guerra civil allò que hi havia; era una follia sanguinolenta». Plaça de l'Ajuntament d'Artà (Foto Arxiu U.H.)

Un dels múltiples fets que demostren que els pobles (i amb ells els homes) formen part de les grans coordenades de la Història a nivell universal i que, en definitiva, estan lligats a les tensions econòmiques i ideològiques que formen part del mecanisme històric general, és la Guerra Civil.

Per referir-nos-hi, no podem deixar de mencionar uns eixos més amplis. Reduir-la solament a un temps i a un espai determinat seria erroni (la guerra és el resultat de tota una sèrie de crisis històriques, de l'evolució de la mateixa Història). A Mallorca, i a Artà en concret, assumeix una determinada forma, la qual analitzarem més endavant.

El fons principal de la guerra era el següent: un capitalisme faltat de mercat i de matèries primeres i un socialisme que venia amb força i que era l'alternativa a aquest capitalisme de barbàrie. L'Imperialisme s'havia enfrontat en els camps europeus i la Gran Guerra del 14 havia desencadenat una crisi econòmica d'àmbit mundial amb el seu punt crític al 1929. Resultat de tot això foren el naixement del feixisme a Itàlia i Espanya i del nazisme a Alemanya.

La burgesia es decantà cap als sistemes totalitaris a l'Europa Occidental, mentre a l'Europa Oriental el totalitarisme anava de la mà de Stalin. La democràcia burgesa començava a

esser qüestionada com a sistema. Dins aquest context s'emmarca la Guerra Civil espanyola, com un enfrontament de tots aquests fets: dos sistemes econòmics, dos sistemes ideològics, dues visions prou diferents de la societat. Aquest enfrontament ben aviat s'havia de generalitzar a nivell universal. Així, democràcia burgesa, feixisme i socialisme entrarien en conflicte el setembre de 1939. Tota una època històrica acabaria amb les explosions d'Hiroshima i Nagasaki; naixia una altra Era.

Era l'estiu de 1936. La calor s'aferava a la vent d'Artà en forma de suor. Artà era un poble eminentment agrari, amb un moviment obrer de llarga tradició.

A l'Ajuntament, el poder l'ostentaven els homes que llançaren el poble a la Vaga General Revolucionària de l'octubre de 1934.

Els homes de l'Aliança Obrera Artanenca havien resultat guanyadors a les darreres eleccions i es disposaven a organitzar la vida rural artanenca amb un nou estil.

Era juliol i feia poc que el consistori havia enviat un memoràndum a l'Institut de Reforma Agrària per tal d'expropiar tota una sèrie de grans finques. El problema de l'atur del jornaler agrari era un repte; ara hi havia esperances de solventar-lo.

Era dia 18 i ningú no esperava que els fets esdevinguessin tan cruels i tan

vergonyosos. A nivell general, com ja hem dit, la Guerra Civil és l'enfrontament entre dues visions distintes de l'economia i de la ideologia. Artà no fou una excepció a aquesta regla: dues ideologies topen, es trunca el diàleg i apareix el llenguatge dels fusells. La vergonya de la sang correria per sobre la nostra terra.

Però durant molt d'anys l'enfrontament d'Artà s'havia donat entre el nucli de l'Aliança Obrera Artanenca (societat cooperativa que aglutinava tota una sèrie de gent i de col·lectius d'esquerres, que enllacen amb la Unió Obrera i les arrels de l'internacionalisme mallorquí) i els vells terratinents i l'antiga aristocràcia, però ara recolzats en una petita classe mitjana i jornalers radicalitzats que veien en el feixisme la possibilitat d'un canvi immediat d'estatus.

La classe econòmicament poderosa d'Artà estava amenaçada per tots els indrets. Políticament havia perdut el poder, el qual havia detestat durant tants d'anys; ideològicament era una minoria i econòmicament el primer pas s'havia donat 1195 hectàrees estaven a punt d'esser redistribuïdes a l'Aliança Obrera. La por a la "repartidora" va fer que la situació es radicalitzàs fortament.

La revolta militar del 18 de juliol esdevé ràpidament Revolució feixista, i seguint el procés ja marcat a Itàlia o Alemanya, la classe obrera és reprimida i ofagada en sang.

L'Aliança Obrera Artanenca fou anul·lada i suprimida com totes les formacions polítiques d'esquerres o liberals. L'únic permès era la Falange i els quadres paramilitars de extrema dreta.

Com a tots els indrets, els afusellaments, els assassinats, els empresonaments i l'exili començaren a esser tràgicament quotidians. La por, la ràbia ofagada i l'esperança esdevingué silenci, silenci que es perllongà durant 40 anys.

Però fins dia 16 d'Agost de 1936 a Artà no era una Guerra Civil allò que hi havia; era una follia sanguinolenta. Ara teníem la vertadera guerra vora casa, tropes republicanes comandades per Bayo havien desembarcat a Cala Anguila i arribat fins a Pula i al

puig de Son Corp, les terres del llevant mallorquí eren preses per una orgia de sang i terror, malgrat que per a molta gent l'esperança fos solament a un parell de quilòmetres. De sobte, la guerra ens toca de ple, els dos contingents d'homes es trobaren a Pula i, apel·lant els uns a un absurd patriotisme i els altres a l'absurditat ideològica, començaren a matar-se mútuament.

Al final, les tropes republicanes es retiraren i la repressió continua refoçment, implacablement. Les històries personals es multiplicaren i es reproduïren. Aquells grans cementiris sota la lluna envairen tota l'illa.

Artà ja havia viscut la guerra de prop. Ara el so dels canons se sentien en uns altres indrets, llunyans. Solament Palma a causa dels bombardejos encara sentia l'ombra de la guerra.

El que havia restat a Artà era la buidor. La Caixa Rural no existia, les associacions obreres havien desaparegut, els partits polítics havien estat anul·lats, les reformes econòmiques suprimides. Sols restava una ideologia política estèril que pretenia el retorn a un model econòmic i social que no podia esser i que no va esser mai. Ben aviat les fórmules nacional-sindicalistes caurien en el fracàs. ■

1936 - 1986

UN CINQUANTENARI

MATEU MORRO

S'ha dit moltes de vegades que el poble mallorquí viu d'esquena al seu passat, viu d'esquena a la història. Evidentment això és cert: per al pragmatisme frenètic que inspira l'acció de bona part de les "classes dirigents" mallorquines, la història no existeix. Almenys no existeix més enllà de la curiositat museística. No és estrany. D'altra manera, el provincianisme i la renúncia a la pròpia personalitat cultural no serien tan predominants.

Hi ha molta de por a la història. Hi ha ganes d'oblidar i de fer oblidar. Perquè l'autoreflexió pot dur a la consciència, i això, per a qualcú, sempre serà considerat perillós.

Luisa Passerini (1) ho diu ben clar: "La demanda d'història es presenta en els darrers temps amb la urgència d'una *demande d'analyse*. Apareix a les iniciatives dels mass media i a la disponibilitat del mercat, però sobretot en una difusa i caòtica exigència d'autoreflexió". Vet aquí la principal exigència que cal fer avui a la història: demanda d'anàlisi, demanda d'autoreflexió. Sols així pot esdevenir quelcom útil, quelcom que ens ajudi a entendre la nostra mateixa quotidianitat.

L'any 1986 farà cinquanta anys de l'esclat d'una guerra que fou decisiva per a la nostra vida com a poble, les conseqüències de la qual encara són presents en la nostra existència col·lectiva. Potser sigui un bon moment per a la reflexió, per a escatir el que és mite i el que és realitat, el que són deformacions subjectives i el que són dades constatables i mesurables quantitativament. Per sort, la memòria històrica del nostre poble encara no ha estat ani-

Soldats nacionals a Palma, als primers dies del «Movimiento Nacional»

quilada del tot i encara pot aportar molts d'elements a aquesta autoreflexió necessària.

Els fets que dugueren al juliol de 1936, les condicions socials i econòmiques, les forces polítiques, els combats de Porto Cristo, la presència italiana, l'actuació de l'església, el falangisme, la intervenció de Joan March, etc., són tot un caramull de temes encara no esgotats. Fins i tot un tema com el de la repressió franquista manca encara d'una anàlisi aprofundida. Caldria analitzar amb rigor i objectivitat aquella repressió que ho embolcallà tot, si més no per conèixer-ne les seves dimensions reals. Caldria saber com va esser possible que en una illa a on a penes s'havien esdevingut actes violents es convertís l'assassinat en norma d'actuació, amb totes les complicacions i tots els silencis. I cal parlar una vegada més d'Alexandre Jaume, An-

toni Mateu, Emili Darder, Aurora Picornell, i tants d'altres homes del poble morts sense cap raó que ho justificàs. I això no és fer "revanxisme" ni potenciar-lo. És simplement fer història.

Dels 85 anys que duim de segle, el nostre país n'ha hagut de viure 48 de dictadura militar i 24 de dictadura encoberta caciquista. Se'ns ha imposat la història dels vencedors. Poques vegades ha estat possible el contrast de plantejaments plurals. Per això, ara caldria aprofitar l'avinentesa i dir les coses pel seu nom. Sols així serà possible conèixer les bases sobre les quals es va assentar l'estat franquista amb totes les seves devastadores implicacions.

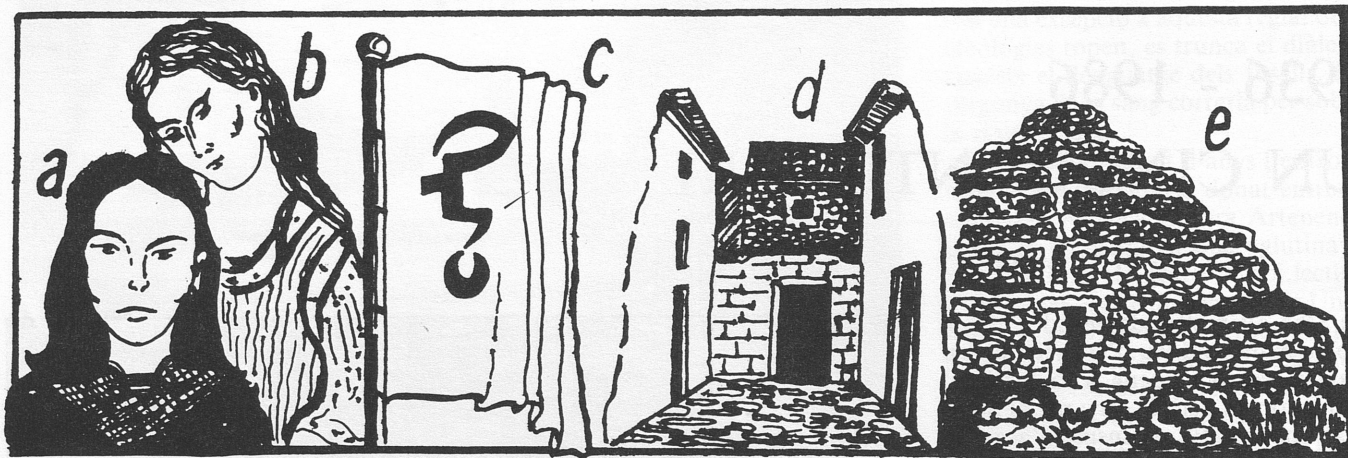
NOTES

(1) Luisa Passerini: *Conoscenza storica e storia orale: sull'utilità e il danno delle fonti orali per la storia*. Torino, 1978. ■

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

LA BELLA I EXÒTICA HERÈNCIA DE TARTÀRIA

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

Detalls de la present il·lustració:

- a) Una al·lota mallorquina de faccions orientals, segons una fotografia.
- b) La princesa del retaule de Pere Nisart referit a Sant Jordi, que presenta també faccions asiàtiques.
- c) La bandera de Tartària segons el mapamundi medieval dels Cresques.
- d) Ca'n Catiu, a Costitx, que com altres vivendes i possessions del mateix nom són records d'una època d'esclaus i captius.
- e) Una barraca escalonada a la manera de Mallorca i Menorca i que també existeixen de factura idèntica al Kurdistan i altres territoris de clara ascendència tàrtara.

Són molts els deixebles que he conegut al llarg de la meva tasca pedagògica i un, vulguis no vulguis, es torna fisonomista i observador. Així, amb un parèntesi d'anys entre un cas i l'altre, em cridaren força l'atenció els trets presumptament asiàtics de dues alumnes joves, mallorquines de socarrel i natives del Pla. Una, Elionor, de Maria de la Salut. L'altra, Maria Antònia, de Santa Maria del Camí. Ambdues amb llinatges d'antigor catalana. Després, anant pels pobles, he observat algun altre cas molt similar. I heu de creure que la curiositat hem féu perdre la son. Aleshores vaig tenir ocasió de fer la comparança entre les fotografies de les meves amigues d'acadèmia i la d'una xicota tàrtara, enginyer d'agricultura a l'Institut de Ulan Bator, a Mongòlia. El resultat no podia ésser més sorprenent. Les tres fesomies eren una mateixa. Els ulls axinats, els pòmuls de la cara, el nas recte, les celles fines, els cabells negres i lluent... Sí. Cavil·lant, vaig veure que ben bé aquelles adolescents, tan belles com exòtiques, podien ésser el resultat d'una herència genè-

tica de cinc segles o més. Els esclaus tàrtars, importats a Mallorca per naus venecianes i genoveses durant els segles XIII, XIV i XV, regaren amb la suor d'un captiveri quasi vitalici els nostres conreus. I deixaren semença de la seva raça, adobada a la remota estepa d'Orient, als seus descendents de bressol illenc i sang barrejada. Aquesta llavor floreix encara.

Diuen els papers que Gengis-Khan aixecà un poderós exèrcit d'entre els nòmades d'Àsia Central i fundà l'Imperi de Tartària que des de 1238 a 1462 dominà l'Est d'Europa. I els seus successors establiren el seu centre en el Baix Volga, contrada que fou després coneguda amb el nom de l'Horda d'Or. És aleshores que els venecians, especialment, i els genovesos, en menys grau, estableixen una comunicació comercial molt freqüent amb aquelles gents i els vaixells d'ambdues repúbliques italianes posen sovint rumb al port de Tana, a la costa de la Mar Negra, per tal de carregar quitrà i canem. Avancen després cap a la Mar d'Azof, on repleguen cuiros, pells, or, perles i,

principalment, esclaus. A la vila tàrtara de Trebisonda, hi habiten cònsols de Venècia i Gènova, així com a Sebastopol i Sinope. I Mallorca forma part activa d'aquesta xarxa de mercaders on els genovesos tenen llotja pròpia i els venecians hi han obert mercat. Aleshores, la major de les Balears és un punt de distribució d'una nodrida massa de captius barbarescos, algerins, bulgaresos, sards, albanesos, russos i TÀRTARS. En els nostres arxius històrics es conserven encara molts de documents, com és ara, guiatges, testaments, cròniques, actes de compra-venda... Els relats que figuren en un llibre meu de propera publicació, inspirats en tals escriptures i en l'herència cultural que es pot recollir des del desert de Gobi a la península de Crimea, intenten posar a davant del lector tot un món que fou real i que avui si no és cendra, almanco ha esdevingut boirina. A través de 9 contes, segons la fórmula màgica de les nostres rondalles, tres vegades tres, els tàrtars ens faran reviure, doncs, la història oculta de Mallorca. ■

ESGLÉSIA NOSTRA

L'ESGLÉSIA DE MALLORCA
DAVANT LA GUERRA CIVIL

PERE LLABRÉS

En aquestes planes de l'*Església nostra*, crec que no hi serà de més publicar-hi unes retxes sobre el comportament de l'Església de Mallorca durant l'enfrontament fratricida que esclatà aquí el 19 de juliol d'ara fa cinquanta anys.

El primer motiu que em mou a escriure aquestes planes no és altre que promoure un sà i definitiu esperit de reconciliació. Voldria que aquestes retxes fossin una crida a superar d'una vegada per sempre aquell tràngol terrible pel qual Mallorca passà durant la guerra dels Tres Anys, i a aprendre bé una lliçó de la història llegint ara els «signes del temps».

Aquí resumiré el que he publicat a la revista «Comunicació», òrgan del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, en el meu article del número primer d'enguany: «La ideologia catòlica dominant a Mallorca durant la guerra civil (1936-1939)». El lector em dispensarà de l'aparell crític i bibliogràfic que podrà trobar en l'esmentat article.

PRESSUPÒSITS

Primer de tot cal dir, amb els testimonis històrics a la mà, que aquí no hi havia motiu per a la guerra civil. Amb quatre cops de puny, segons la confessió del General Goded, que encapçalà l'Alçament militar el 19 de juliol, s'havien pogut resoldre desordres i agitacions sorgits a l'illa durant la segona República. De persecució religiosa, en concret, molt poca cosa: enfrontaments entre batles republicans i rectors sobre enterraments, befas a alguns capellans, socarrada de l'església de Santa Fe i atemptat a Monti-Sion..., fets que de cap manera es poden comparar d'enfora amb el que succeïa a indrets de la península. Hi ha un testimoni molt clar i significatiu, el de l'ex-batle de Ciutat i ex-diputat regionalista, Bartomeu Fons Jofre de Villegas, que el bisbe Miralles cita per encapçalar la relació que hagué d'enviar al Delegat apostòlic, Mons. Antoniutti, representant del Vaticà davant el govern del General Franco. Escriu Bartomeu Fons: «En mi pobre entender jamás existieron en el territorio de la Diócesis (Mallorca) causas bastantes por sí a determinar la situación de violencia que hiciera posible que estallase la revolución de julio de 1936, gloriosa por mil conceptos».

Text molt significatiu, he dit, perquè, per una banda, afirma que aquí no hi havia motiu de revolta contra el règim constituït i, per altra banda, qualifica de «gloriosa» la revolució dels militars revoltats. La guerra, doncs, ens fou imposada per pertànyer a un Estat concret, i els mallorquins hagueren de prendre partit per un bàndol, determinat pels militars que aquí triomfaren sense gaire resistència. Però les forces dretes, i l'Església amb elles, sobretot a partir d'uns fets determinants com veurem, exaltaren, aprofitaren i promogueren la «justa causa» del 18 de juliol.

No cal insistir una vegada més en el tarannà conservador de l'illa. Les forces dretanes havien guanyat les eleccions del febrer del 36, mentre a l'Estat triomfava el Front popular.

L'Església de Mallorca, arrenglerada amb la resta d'Esglésies d'Espanya, es feia ben seus els retrets a la República, que retallava per lleis laïcistes l'estatus de l'antiga Cristianitat, la simbiosi i confusió de la vida civil i eclesiàstic-catòlica, que la clerecia i la majoria del laïcat més compromès volien mantenir sense esquerdes ni minva de cap casta.

El Bisbe de Mallorca Josep Miralles saludant al Marquès de Zayas, a l'acte en què foren beneïts els hidros de l'aviació italiana.

LES PRIMERES PASSES

Les primeres paraules que encapçalen la declaració que fa el bisbe Miralles, dia 8 de setembre del 36, per Ràdio Mallorca, defineixen molt bé la seva postura: «Contrariando mi vida de constante retraimiento de la agitación pública y total absorción por los deberes de mi ministerio pastoral...». El bisbe té com a norma no mesclar-se en l'agitació política i viu absorbit pels seus deures episcopals, que vol complir perfectament i sense interferències alienes. Miralles sens dubte, com afirma Josep Massot i Muntaner, guardava un ressentiment contra els militars, que l'havien tret de Barcelona durant la Dictadura, no era partidari fervent de la Monarquia col·laboradora amb la Dictadura; d'aquí ve que les seves declaracions, durant la República i després de l'Alçament del 36, siguin més aviat mesurades si les comparam amb les d'altres col·legues seus en l'episcopat.

Després de l'Alçament, Miralles es limita a imperar dia 14 d'agost l'oració per la pau a la Missa i recomana l'exposició del Santíssim: «con el fin de obtener para España el beneficio de la paz y la consolidación de la misma». El desembarcament a Portocristo de forces republicanes la nit del 15 al 16 d'agost, la profanació de les esglésies del dit Port, de Son Carrió i Cala Morlanda, i l'impacte de les noves sobre persecució religiosa a l'Espanya republicana provocaren el decantament obert del bisbe de Mallorca dia 8 de setembre, amb les paraules esmentades més amunt. A la persecució religiosa, hi fa referència Miralles també en la carta pastoral signada aquell mateix dia amb motiu del mes d'octubre, condemnant les accions del poble desbordat que s'ha llançat «al atropello,

la carniceria y el repugnante sacrilegio». Els atacs són a la Religió i a la Pàtria, unitat que tan sovint s'anirà repetint.

Anteriorment a les declaracions de Miralles, cal esmentar que el «Correo de Mallorca» comença en la vigília de Sant Jaume, 24 de juliol del 1936, les seves crides de guerra religiosa. En l'Editorial llança per primera vegada el crit de Croada contra el comunisme, i a primera plana convida a apuntar-se a la «Cruzada del Smo. Rosario por la salvación de España».

LES GRANS ESPERANCES

Els bisbes espanyols que recolzaren la «Cruzada», entre els quals s'hi comptava el de Mallorca, dipositaren les més grans esperances que el Règim, sorgit de la victòria sobre les forces republicanes i esquerranes, restauraria aquella Cristiandat que somniaven i que, per això, s'establiria l'imperi de la Religió catòlica en tots els ordres de la vida. El Règim del General Franco, cada vegada més compromès amb l'Església, anirà derogant totes aquelles lleis que havien caigut tan malament als bisbes i als catòlics en general durant la II República.

Aquest desig, l'ideal tantes voltes somniat d'establir el Regnat de Crist en la societat i que, de fet, consistia a imposar unes creences i una moral, un comportament catòlic, a tots els ciutadans de l'Estat —amb les excepcions indispensables— és la tasca que vol dur a terme l'Acció Catòlica, establerta a Mallorca a partir del Sínode diocesà, celebrat en la tardor del 1932. L'Acció Catòlica pren com a seva la festa de Crist Rei a partir de l'octubre del 1936. L'Acció Catòlica a través de la seva Junta diocesana farà, durant la guerra, les grans crides a la pregària perquè triomfi la causa justa —la dels nacionals— i així s'establesqui a Espanya el Regnat de Jesucrist.

Un exponent d'aquell fervor apostòlic entre el clergat són les assemblees sacerdotals de Lluc. Durant la guerra, l'any 1937, se celebra la quinta Assemblea (11-13 maig). En ella Don Antoni Sancho, canonge magistral i delegat episcopal d'A.C., pronuncia una frase que bé pot resumir tot aquest esperit: L'Acció Catòlica «nació en èpocas de lucha para restaurar el Reino de Cristo y la civilización cristiana». Els 10-12 de maig de l'any següent se celebra la sisena assemblea sacerdotal de Lluc amb aquest tema: «Misión del sacerdote en la reconstrucción de la nueva España». Fou la més vibrant de totes. Els dos ideals seran per als sacerdots: la identificació de Crist i el sacerdot, i «España». El sacerdot i el Caudillo (com Esdres i Nehemies) reconstruiran Espanya. En aquesta assemblea el bisbe Miralles diu que les seves cartes pastorals d'Advent i Quaresma, des de l'Alçament, «han sido escritas para avivar el espíritu cristiano en los fieles, asociarles a la obra reparadora española y convertir en estado habitual la vibración de fe católica y de cristiano patriotismo entonces (quan esclatà el Moviment salvador d'Espanya) suscitada».

No cal dir que les grans esperances no es compliren del tot. L'acció pastoral de la postguerra insisteix una i altra vegada que les autoritats d'un Estat confessionalment catòlic han de vetlar pel compliment de les lleis catòliques. S'insisteix en la moralitat de les diversions i del vestit, i en el compliment dominical.

L'ACTUACIÓ DE L'ESGLÉSIA DAVANT OPCIONS I SITUACIONS POLÍTIQUES

Malgrat la decisió del bisbe Miralles de mantenir-se al marge de la política —cosa que recomanà fortament als seus capellans—, l'esquitx de decisions i opcions polítiques també li arribà.

Primerament, la postura del bisbe Miralles i de la clerecia davant la repressió, que s'inicià amb l'Alçament del 19 de juliol, es va enfortir entorn del desembarcament del capità

Bayo a Portocristo i es perllongà fins a la primavera del 1937, especialment. El detonant més gran a nivell europeu, per cert, va ser la dura acusació de Bernanos contra el bisbe de Mallorca en el seu pamflet «Les grands cimitières sous la lune». Miralles es defensà fermament davant el Cardenal de Westminster, i també en el mateix «Correo de Mallorca». De fet la qüestió encara no és aclarida del tot. El bisbe afirma que ell ha demanat i aconseguit molts d'indults, que accepta les decisions dels tribunals militars, i retreu que també, si la revolució socialista-comunista haguera triomfat, hi hauria hagut una terrible carnisseria, de la qual ell mateix hauria estat víctima.

Mn. Bartomeu Oliver, com explica detalladament a un article publicat enguany al número de «Comunicació», que he esmentat al principi, fou l'única veu de l'Església que des de la trona denuncià l'assassinat a les cunetes.

Per altra banda Miralles era anti-feixista convençut. A l'esmentada assemblea de Lluc del 1938 recomanà la difusió de l'Encíclica de Pius XI contra el nazisme, que ell havia publicat al B.O. del bisbat. S'oposà fermament a les pretensions de la Falange d'interferir en qüestions eclesiàstiques, com és ara la independència de l'Acció Catòlica i l'ús de la nostra llengua en les esglésies.

* * *

El pensament de l'Església en el Concili Vaticà II ha pagirat els esquemes apostòlics de l'actuació de l'Església en el món. Aposta el Vaticà II era del tot incompatible amb el règim sorgit de l'Alçament militar d'ara fa cinquanta anys. L'Església ha aparcat el model de Cristiandat: l'Evangelí no s'imposa per la força del poder mundà sinó per ell mateix com a força de salvació.

L'Església nostra, en recordar el cinquantè aniversari ha de procurar posar l'oli amorosidor sobre les nafres que encara puguin restar, per esser sempre missatgers de reconciliació; i mai pot desviar la vista del Concili darrer que es va clausurar ara fa vint anys: per escriure, ara i de cap al futur, noves pàgines d'història en el nostre poble, que mantenguin les essències més pures de l'Evangelí: el de servir i no esser servida, el de donar la vida i no desembeinar l'espasa, el de ser llevat en el nostre món de pau, justícia, fraternitat i llibertat autèntica. ■

libreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 1 10.72/1466
Ciutat de Mallorca

IRONIA I SÀTIRA EN EL TEATRE DE JOAN OLIVER

ANTONI SERRA

«NEL: ¿Contra els canons i les metralladores, volen lluitar? ¿Amb quatre espingardes, volen vèncer un exèrcit? Són folls! Folls!»

Joan OLIVER

Joan Oliver, més conegut per «Pere Quart», morí el passat mes de juny a Barcelona (Foto Arxiu U.H.)

No fa tants d'anys que vaig conèixer al viu el teatre de Joan Oliver. Va esser a començament del setanta, al teatre Capsa de Barcelona, per més senyes, i amb una obra excepcional: *Allò que tal vegada s'esdevingué*. No negaré que en vaig sortir gratament sorprès i molt ben impressionat perquè, si he de dir veres, jo esperava de trobar-m'hi amb un Joan Oliver militant, és a dir, amb el Pere Quart de *Vacances pagades* i, ben al contrari, li vaig descobrir un nou registre —nou per a mi, és clar—: la sàtira i la ironia com a element essencial de desmitificació de l'estructura familiar (Adam i Eva com a unitat orgànica de sexe en l'universal. Ja sabeu: la família, el municipi i el sindicat) i, per extensió, del món rígid i immòbil de la religió. Record que aleshores em semblà una comèdia de costums avançada de plantejament, punyent, però també amb una mordacitat subtil. El sorprenent era que aquella peça teatral pertanyia a una època literària de Joan Oliver que ja havia quedat molt enfora: 1936. És a dir, que havia estat concebuda feia prop de quaranta anys i, no obstant això, tots els elements dramàtics que s'empraven en el joc escènic eren d'una actualitat absoluta, com acabats de treure del

forn. És clar que, en això de la vigència, no són sempre responsables els autors. Si més no en aquest cas, em sembla evident que l'estretor i l'immobilisme (paraula clau, aquesta), de la societat franquista ajudaren a fer-la actual.

Sigui com sigui, el cert és que de la meua experiència com a espectador d'*Allò que tal vegada s'esdevingué* se'm despertaren la curiositat i l'interès pel teatre de Joan Oliver. No és que n'hagués escrites gaires, de peces teatrals, però totes les que vaig llegir em semblaren rigoroses i, sobretot, plenes d'intenció, circumstància que tal volta és l'explicació de la poca presència de l'obra teatral de Joan Oliver als escenaris contemporanis. Així doncs, vaig llegir *Cataclisme*, una de les primeres peces escèniques (1935), on es planteja obertament la crítica a la burgesia, fent servir també la ironia, més o menys subtil, com a element d'expressió escènica. *Cataclisme* és veritablement una paròdia magnífica.

És a dir, les dues obres esmentades tenen una unitat, quant a la interpretació que l'autor fa del teatre com a eina de comunicació, i segueixen una mateixa línia dramàtica, la qual crec que enllaça amb el seu primer llibre de poemes, *Les decapitacions*: sàtira, humor, iconoclàstia...

Però la guerra civil ho canvià tot. Joan Oliver no era un intel·lectual passiu, distant de la realitat més immediata, així és que el seu teatre, sensible als esdeveniments que es produïen a ran de la sublevació dels militars, va adquirint un cert to militant. És el cas, per exemple, de *La fam*, obra que el 1938 va esser guardonada amb el premi Teatre Català de la Comèdia (publicada en aquest mateix any per la Institució de les Lletres Catalanes) per decisió d'un jurat integrat per C. A. Jordana, Domènec Guansé i Enric Giménez i presidit per Avel·lí Artís, amb Xavier Benguerel que hi va fer de secretari. Crec que *La fam* té un valor històric i circumstancial, molt condicionat per la guerra i les conseqüències d'aquesta. O sia, que de vegades resulta un pamflet una mica primari, molt enfora de la brillantor de les seves primeres obres. Té un valor purament testimonial, considerablement inferior a les peces d'abans de la guerra, on el geni de Joan Oliver assoleix moments encertadíssims, més d'acord amb el tarannà de l'autor, que sempre es va complaure en la crítica, fins i tot la més crua, en un to d'escepticisme aparent, que li servia per empitirar l'amargor de la realitat i per a allunyar-se'n una mica.

No sé per què m'entest a remarcar la vigència de *Cataclisme* i d'*Allò que tal vegada s'esdevingué*, però ho faig, tanmateix, per bé que som conscient que aquesta insistència es gairebé inútil en una terra com la nostra, tan calcinada teatralment. Probablement és en previsió de futures manifestacions necròfiles i necessàries, d'aquestes que, per un moment, amaguen la realitat del nostre teatre, plagat d'auto-odis i d'obres amb un nivell alt d'analfabetisme. Crec que puc dir lícitament, en efecte, que el teatre nostrat no és sensible

a la ironia, a l'humor subtil i refinat, sinó que és com una esponja prou comuna, que xucla allò que és gropellut i xaró. No sé fins a quin punt seria comprès el teatre de Joan Oliver, en una paraula. Com diu Allardyce Nicoll, «cap fórmula pot subministrar una explicació completa de la mort de l'impuls dramàtic en una àrea concreta». Tampoc hi ha cap fórmula

màgica que expliqui què passa o què no passa a Mallorca en qüestió de teatre. Sigui com sigui, ara m'adon que, amb tota seguretat, he passat l'arada davant el bou i que allò que tal vegada s'esdevindrà és que ningú se senti obligat a homenatjar l'obra d'un home apassionat i càustic. Què volem, no crec que hi hagi cap dicteri escrit contra els romàntics incorregibles. ■

«LA FAM»: LA IMPERTINÈNCIA ENCARA D'UN TEATRE CATALÀ LLIURE

JOAN BUADES

«Què és el que impulsa el vertader escriptor a parlar una i altra vegada de les coses més perilloses? Si el seu cap, el seu enteniment i el seu sentit de deure ciutadà l'obliguen a guardar la més absoluta discreció».

Christa Wolf

Per a la crítica, *La fam* (1938) representa una inflexió militant i realista en la dramaturgia d'Oliver, temptat eternament per la «pièce bien faite». Dramaturgia, per una altra banda, estroçada per les circumstàncies històriques que li tocaren viure (la pèrdua de les llibertats civils i d'un teatre català estable sobretot). Pensa, emperò, que la crítica ha menystingut *La fam*; n'han fet una marginalització subtil a base d'explicar-la a partir de causes «excepcionals», de «circumstàncies» irrepetibles: la revolució en el marc de la guerra de classes que sacsejà Catalunya els anys 1936-39. Un cop aconseguit això, ningú no ha dubtat a atorgar-li el qualificatiu d'«obra més important del teatre català revolucionari». Titledada d'irrepetible i ben classificada al bagul de la tan magra i lleugera historiografia literària catalana, fer-ne un elogi ja no oferiria cap perill. Perquè, com intentarem suggerir, *La fam* és una obra perillosa fins i tot més enllà de l'anècdota històrica que reflecteix.

LA CONTINUÏTAT ESTÈTICA RENOVELLADA

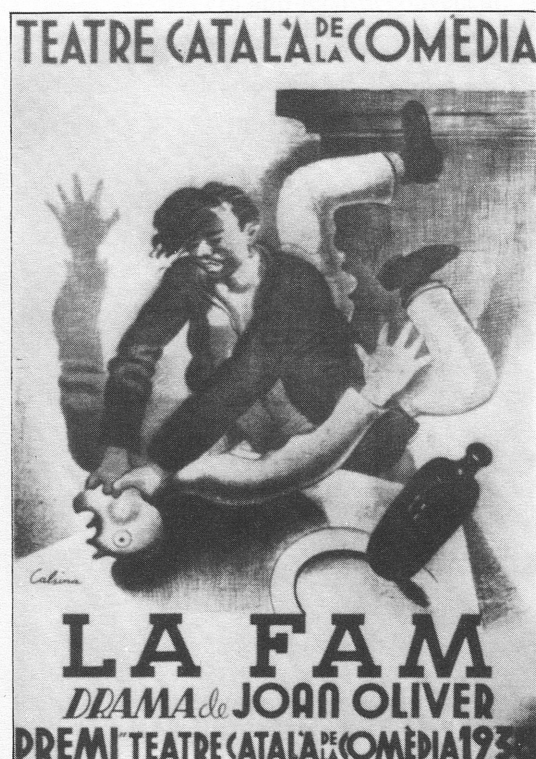
L'obra presenta poques variants formals respecte a la producció teatral anterior de Joan Oliver. Tan poques, que gosaria dir que l'escepticisme moral propi de les seves estimades comèdies burgeses recorre tota la peça. Oliver mai no fou crèdul malgrat que la seva fidelitat a uns pocs principis (les llibertats, la terra, la peresa) fos proverbial. I així, l'elenc de personatges de *La fam* (tret de Samsó, el protagonista) patirà contínuament la ironia mordaça de l'autor. El següent diàleg, per exemple, mostra la ridiculització de Lupa, la revolucionària muller del cap del Sindicat:

Lupa (Despectiva). Un senyor? Mai no he cregut en els senyors.

Samsó (Sarcàstic). I en els esclaus, hi creieu? (...) Sou extravagant! Amunt els damnats de la terra? I vós mentrestant empolvorant-vos, pentinant-vos i envernissant-vos!

(episodi I. p. 16)

El segon element de continuïtat estètica és el perfecte domini del llenguatge parlat, dels seus diferents registres. Oliver, tothora amorós aprenent de la riquesa del català, utilitza el contrast de parlars entre Samsó i la resta de personatges per assenyalar la seva diferent naturalesa. El parlar gros, irreverent, sovint entretallat i groller de Samsó (l'home que, venint de més avall que un proletari, esdevé cap efímer de la revolució) fa estralls la xerrameca del Comissari general revolucionari i el pòsit burgès que revelen les autojustificatò-

Cartell fet per Ramon Calsina per l'obra «La fam» de Joan Oliver que obtingué l'any 1938 el Premi Català de la Comèdia

ries paraules de Nel (el revolucionari que, quan ve l'hora de la veritat, resulta covard). Samsó mai no podrà fer-se amb homes com ell:

«Mira, noi. Parles com un llibre. (...) Amb genteta com jo no aniríeu enlloc».

(episodi V, p. 136)

Tercer, *La fam* presenta una influència bíblica sempre present a Joan Oliver. No endebades, el nom del protagonista (i l'únic no afectat per la ironia de l'autor) és Samsó; a més, les actituds de la parella de revolucionaris —Nel i Lupa— i les de la resta de revolucionaris de fe o de professió (Astals, Vidal, Müller, etc.) se'ns mostren «farisaiques» a més no poder.

Això a banda, les novetats formals de l'obra cal cercar-les en la seva divisió estructural en sis episodis que li permet escenificar amb deteniment les diferents vicissituds del procés i en l'aparició al teatre català contemporani d'un tipus humà fatalment asocial, primari, ingènuament idealista («Em sento bona persona i voldria que tothom s'estimés i que tothom pogués menjar el que el pap li demana...») (episodi I, p. 22), totalment deutor de l'expressionisme alemany d'un Döblin o del Brecht de *L'òpera de tres rals* o *Mahagonny*.

LA IMPERTINÈNCIA IDEOLÒGICA

Serà aquest nou —a la nostra escena— tipus humà, Samsó, l'encarregat de posar en evidència el farisisme dels profetes i professionals de la revolució. Per a mi, *La fam* —altra vegada, al contrari dels crítics— no neix de les dificultats d'un procés revolucionari estancat perquè els qui l'han iniciat (els anarquistes) no saben deixar-ne la consolidació als qui en saben (els del «Partit»); Samsó no és un anarquista tot i que el seu espontaneisme pugui deure molt a Durruti o als germans Ascaso. Oliver no desacredita cap idea ni ideologia: simplement, i en el seu estil característic, realitza una crítica de comportaments morals concrets en relació a les ideologies dels subjectes que les professen. Per això, el protagonista, Samsó, és un ésser marginal, que passa fam, i que és recollit per un matrimoni de revolucionaris que intentaran «fer-lo un home», socialitzar-lo. Oliver necessitava un ésser primari, que respongués a estímuls ambientals i no a ideologies. Aquest, així, serà capaç de socórrer el bàndol del poble —el Noi de la barricada— espontàniament, per instint; per això, per la seva franquesa i manca de màscara ideològica serà una nosa per als professionals de la Causa. Heroi popular efímerament, acabarà al marge de la societat, amb fam com al principi, digne, emperò, en no haver volgut traïr els seus per diners contrarevolucionaris.

Per tant, *La fam* assenyala —un any després de la fi de la revolució i a un any de la desfeta total encara incerta— una interessant mostra de la llibertat intel·lectual en temps obscurs: Oliver hi reflecteix l'amarguesa per l'estroncament d'un procés social que mostrava ja una distància massa gran entre els «revolucionaris» i el poble. Impossible no comparar-la amb la il·lustració vigilat que transparenta la seva esplendorosa *Oda a Barcelona* de tot just dos anys abans.

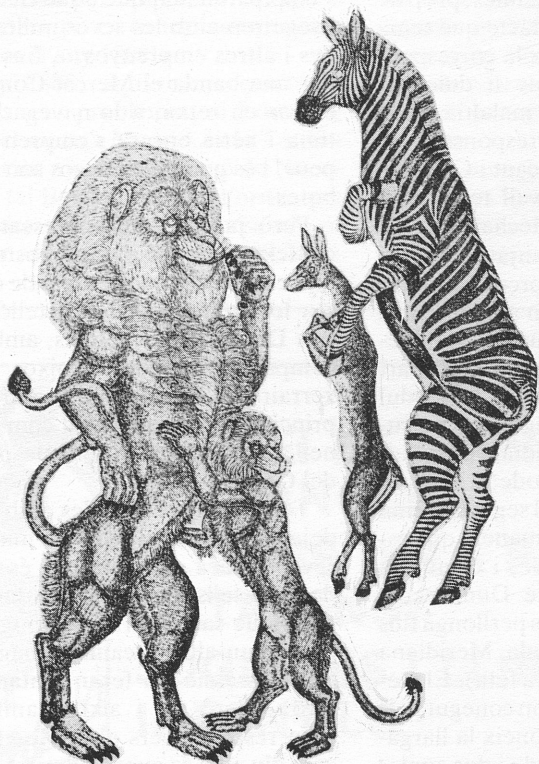
Sí, el canvi, l'any 1938, ja es veia que només era d'amo. I l'autor, gat vell, tengué la lucidesa de no ubicar l'obra en cap lloc concret: el segle XX, està massa ple de «circumstàncies irrepetibles» (la soviètica del 17, la berlinesa del 1918 i tantes altres després) com perquè aquesta obra superi els esquemes històrics marginals i arribi al cor de dones i homes de contrades ben diverses.

Ah! *La fam* només durà unes dues setmanes en cartell a Barcelona l'estiu del 1938. Després, només s'ha reestrenat una vegada, cap a finals dels 70, que sapiguem. Jo la recomanaria als estudiosos de la terrible Guerra Civil però sobretot a tots aquells que estimen la llibertat. Com Joan Oliver, fill de l'aristocràcia sabadellenca, mort ara fa poc, entre els seus i pobre perquè trià la fam. O perquè, com a Samsó, a ella el condemnaren? ■

BESTIARI

PERE QUART

IL·LUSTRACIONS DE XAVIER NOGUÉS

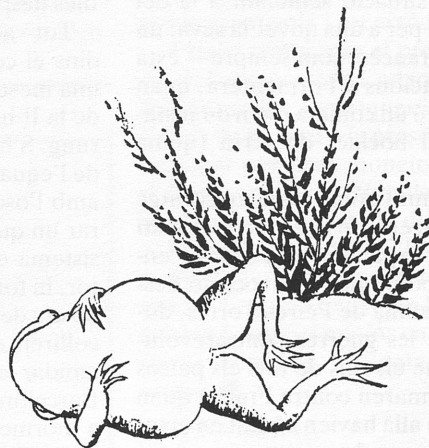
PROFECIA

Ja l'home devorat per l'home en la tenebra
renaixerà la jungla damunt la pols dels murs
i arribaran els dies del lleó i de la zebra
verticals com nosaltres, però encara tan purs!

TIGRE CAPTIU

¿Les fuetades t'han ratllat la pell,
o potser l'ombra de la reixa?

GRIPAU

Ets àgil, ets au,
s'eixampla ton cau,
les ales espolses
i voles suau
per un cel de molses.

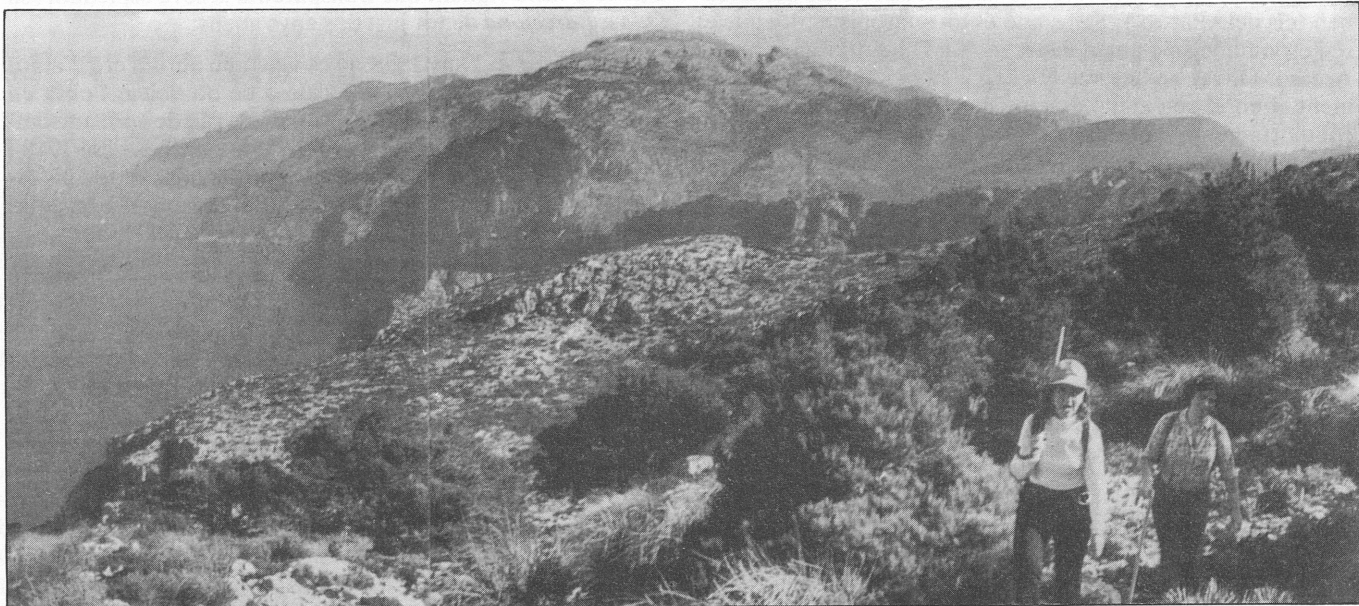
Somia el gripau
i passa hores dolces.

BIBLIOTECA

Recurs V. Col·lecció E.G.B. Balears

ARAGÓ A S'ESCLOP O ELS RISCS DEL «COMODISE»

PERE MOREY SERVERA

Vista de S'Esclop, des de la Trapa (Foto extreta de Rutes Amagades de Mallorca)

En realitat l'aniversari del seu naixement va ser fa prop de mig any, exactament el 24.02.1786, però fins ara no m'ha llegut asseure'm a l'ordinador i evocar la figura d'aquest personatge, la història del qual fa bona la dita de Arthur Clarke: «La realitat sol superar la fantasia». Efectivament, la «Histoire de ma jeunesse» de François Aragó sembla l'autobiografia d'un personatge de Jules Verne, fins al punt que aquest emprà una situació semblant a la del nostre heroi per a una novel·la seva: un científic —francès, com sempre— està fent observacions a Formentera, quan un bon dia vé un cometa i se'n du justament aquell bocinet de terra (quina passada!).

Ja de menut l'home tenia un coratge fora del corrent: als set anys envestí cinc soldats espanyols que havien entrat al seu poble per equivocació després de la batalla de Peires Tortes, durant una de les guerres contrarevolucionàries que els reis de tots els països europeus armaren contra França quan saberen que allà havien afaitat en eixut els seus colgues de corona.

Com que volia ser artiller, es posà a estudiar matemàtiques, i pel que es veu se li donava ferm la cosa, perquè va agranar tots els exàmens a què es va presentar, de manera que als 22 anys, el 1806, fou escollit per acompanyar Biot a continuar la tasca de triangulació del meridià, que havia començat Méchain el 1792 i seguit amb intermitències fins a la seva mort per mor de la

febre groga a Castelló l'any 1804, malaltia que se li encomanà..., per carta! Efectivament, el científic estava dalt de tot del Desert de les Palmes, prop de Benicàssim, i l'únic contacte que tenia amb el món exterior era la correspondència. Els pagesos que li duïen el menjar no aplegaren la malaltia, però sí dos dels seus dos corresponsals, els cònsols de França a Alacant i Cartagena, que el seguïren davall terra pocs dies després d'anar-hi Méchain.

Tot aquest endiumenjat s'inscriu dins el context dels esforços per fixar una mesura universal, en aquell temps de la Il·lustració, Revolució i Aufklärung. S'havia pensat a amidar una part de l'equador, o la llargària d'un pèndul amb l'oscil·lació d'un segon o a mesurar un quadrant de meridià. El primer sistema era molt incòmode: a l'Equador, hi fot molta calor i el segon sistema no era del tot exacte, de manera que escolliren el tercer mètode, i decidiren amidar el meridià entre Dunkerke i Barcelona, que llavors es perllongà fins a Formentera (l'avinguda Meridiana de Barna recorda aquesta feta). El mètode de triangulació ja fou conegut pels geòmetres grecs: si es coneix la llargària de la base d'un triangle i dos angles hom pot calcular totes les altres mides, de manera que amb una cadena de triangles tan llarga com es vulgui, i sempre que tots ells tinguin un costat comú amb el següent, es poden saber les mesures totals. Un detall curiós —i un poc indignant— és que quan els an-

glesos saberen que es volia prendre com a referència el meridià que passa per París en lloc del de Greenwich s'empiparen tant que botaren del carro i seguïren amb les seves milles, polzades i altres empenyos..., fins ara. I si per una banda el Mercat Comú els fa entrar en retxa, a la navegació marítima i aèria encara s'empren milles i peus, i és que els anglesos són molt cabotes.

Però ja ens hem engrescat amb el context i casi oblidam el nostre heroi, que en va passar de verdes i de madures per les muntanyes de Castelló, al mateix Desert de les Palmes, amb l'única companyia de dos cartoixos gatons i xerraires, i un cartoix xerraire és, en principi, tan incongruent com el Coronell Sampol de Cabrera de president del GOB.

També tingué topades amb els bandejats, un dels quals passà una nit a la seva barraca —d'incògnit, és clar— a dos més se'ls va espolsar de davant una mula que sabia kàrate, es pogué escapolir d'un altre escamot amagant-se a una possessió on feren matances fins tard... Però tot i així, manifesta un gran respecte vers el poble espanyol, com diu ell, i es quedà admirat de la bellesa i profunditat dels cants dels pastors, als quals troba dignes d'una ègloga. «Quanta saba» —s'exclama— «hi ha a la nació espanyola, i quina llàstima que no la vulguin deixar fruitar!» (I ara jo voldria fer constar que a la Península mai va sortir dels Països Catalans, però

me tem que aquest comentari pugui semblar una mica xovinista).

A la fi, el nostre joveníssim científic arriba a les Illes als 22 anys, la mateixa edat que Jaume I, qui, per cert, també s'esforçà al seu dia a unificar les mesures dels seus regnes (la quarterada, 7.103 m.², és un quadrat que té per costat quaranta vegades la braça del rei).

El Govern espanyol posà a la seva disposició un místic, un veler lleuger emprat com a guarda-costes, comandat pel patró Damià, sense l'ajuda del qual N'Aragó hauria fet els ous en terra més de dues vegades, com es veurà.

Ja tenim el senyor Francesc instal·lat dalt de S'Esclop, encenent cada vespre uns reverbers i calculant —quan la visibilitat era bona— els angles amb La Mola de Formentera, el Montgó, prop de Dènia, i al Campveí d'Eivissa. I ara que en parlem, sembla que aquesta triangulació va ser durant molts d'anys, i potser ho sia encara, la més llarga que s'hagi fet mai: 160 Km. entre dos vèrtex.

Quan parla de la seva estada a les Pitiuses se li filtren uns quants detalls d'un intens dramatisme implícit; per exemple, que la tripulació del místic li hagués d'anar a comprar els queviures a Eivissa, perquè «els pagesos dels voltants del Montveí eren tan pobres que no tenien res per vendre». (No us davalla un calfred per l'espina?) O que a Formentera no es coneguessin encara els carros (l'any 1808!).

L'any 1808: aquí començaren de debò els seus problemes; el 2 de maig s'arma el sarau a Madrid, i el 27 arriba a Ciutat un ajudant de camp de Napoleó, un tal Berthémy, amb l'ordre que l'esquadra espanyola, sotmesa al comandament francès en virtut del Trac-

tat de San Ildefonso, passàs a Toló, però el poble ja estava bufat i s'armaren unes completes de nyic-i-nyac, un alçament de pinyol vermell contra el franxute; el capità general Vives, per estalviar-se complicacions, el fa tancar a Bellver i ja ho veurem. I amb això qualcú es recorda del gavatx que cada vespre encén focs damunt de S'Esclop, una situació ideal per permetre a una esquadra emproar de nit... Santa Ponça, el lloc tradicional de desembarcament d'armades invasores. Posen dos i dos junts, i els surt quatre. Es prepara una expedició. (Pel que es veu volien començar la Guerra de la Independència, encara que fos de faisó artesanal.) El Patró Damià està assegut davant un porró de vi negre a una taverna prop del port (la Fonda del Túnel?). Uns homes xerren de l'eixida. El patró s'aixeca, paga, s'agencia uns calçons amb bufes, faixa i guardapits, un mocador de coll i un capell. Parteix cap a S'Esclop tan aviat com en pot treure. Mentre puja, Aragó l'observa amb el seu teodòlit i es demana què li deu passar al seu amic. Aquest el posa al corrent, el fa vestir-se a la mallorquina; Aragó arreplega els papers amb les anotacions i se'ls guarda dins la camisa, on passaran prop d'un any. Pel camí de davallada, es topen amb la partida armada. «—Bon dia, que Déu mos do, i a on anau tan acanalats? —A matar el francès de S'Esclop, que és un espia! —Molt ben fet, foteu-li una troncada més de part meua!». Ha estat el mateix Aragó, parlant en perfecte català, qui se'ls ha llevat de damunt. I és que el nostre protagonista era d'Estagel, a Catalunya Nord; a la capital de la qual, Perpinyà, hi té dedicat un monument.

Ésper que la moral de la història serà

ben clara per a tots aquests moneatos que viuen a Mallorca i encara no han tengut la cortesia d'aprendre la llengua del país, perquè si N'Aragó arriba a contestar «Comodiseutè?» el fan botifarrons allà mateix (que és com cal).

Després d'aquesta profunda observació ja no cal engrescar-nos massa amb les seves aventures, encara que us puc aconsellar fervorosament que us passeu per la garrova els llibres de la Bibliografia, perquè les memòries del nostre amic són ben entretingudes: de com entrà corrensos dins la presó de Bellver; com fugí, amb el consentiment del General Vives, cap a Alger via Cabrera (sort que aleshores no hi havia maniobres!), sempre amb l'ajuda inapreciable del patró Damià, que a més d'agenciar-li una barca espanyada que havia tret de la mar, encara va fer un parell de viatges a S'Esclop per recollir els aparells d'òptica... (Qualsevol dia d'aquests m'hauré d'inventar la restant biografia d'aquest homoneta admirable, vertader Sanç d'aquell Quixot de la Ciència.)

Tampoc fareu gens de roissos amb les aventures que passà Aragó per Alger, país «acollidor» com pocs, de com va fer de pirata, i com ell mateix fou empresonat pels corsaris catalans, com es féu passar per eivissenc cantant una cançó pastoril:

Agraciada senyora
una cançó vull cantar
ba-ba-ba-ba
no serà gaire pulida
no sé si us agradarà
ba-ba-ba-ba

(Esper que no es referís a aquesta cançó quan parlà de «la rica saba del poble espanyol» i tot això.)

També conta com el prengueren pel fill de l'apotecari de Cadaqués, emigrat feia anys a les Amèriques i la seva «tia» l'atipà de menjar a la presó, com es feia esplugar per unes moneies que el dey d'Alger enviava a Napoleó... En una paraula: una disfrutada de llibre.

I en tornar a pujar a S'Esclop, encara podreu veure les runes de la seva barraqueta. I, potser, envejar-lo una mica, sobretot aquests matins en què totes les feines són per les dotze... del dia abans. ■

BIBLIOGRAFIA

Francesc Aragó, «Història de ma joventut». Trad. Jaume dels Domenys. Col·lecció Popular Barcino. Barna 1937.

Domingo Francisco Aragó, «Historia de mi juventud (Viaje por España 1806-1809)». Trad. Manuel García Miranda. Colección Austral n.º 556. Ed. Espasa-Calpe. Buenos Aires 1946.

Enric Moreu-Rey, «El naixement del metre». Col. Raixa n.º 10. Ed. Moll. Ciutat 1956.

SERVEI DE LLIBRES ESTRANGERS LLIBRES DELS PAÏSOS CATALANS JOGUINES I LLIBRES INFANTILS

Carrer d'en Rubí, 5
Telèfon 21 38 21
07002 PALMA

MÚSICA

EL IV CONCURS POP-ROCK
I EL GARATGE DEL CONSISTORI

RAMON MOLINA

La línia musical i ideològica progressivament degenerada que feren palesa les tres primeres edicions del Concurs Pop-Rock de Palma, s'havia d'acabar tractant d'evitar la irrefrenable demostració d'incultura i oportunitisme.

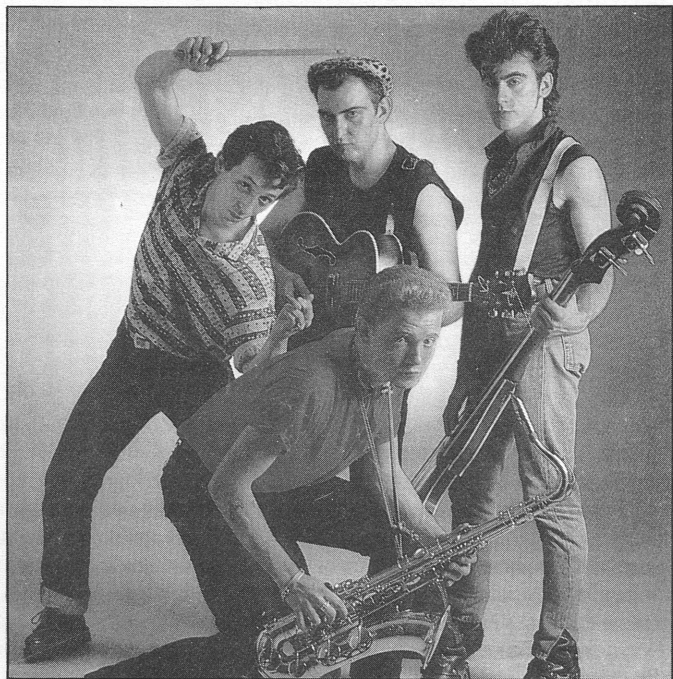
Si Furnish time (els primers guanyadors) podien escoltar-se durant un temps prudencial —no més de 10 minuts— sense entrar en coma per avorriment; per als segons (Nasti) el temps ha de reduir-se a la meitat com a molt; per als tercers (Trazom Tzara), la cosa ja no té consol i el públic així ho entengué exercint el dret a la legítima defensa i impeding que tocassin una sola nota a un dels seus darrers intents de concerts al teatre romà de Palma.

La moguda moderna transmesa a «províncies» via PSOE des de la capital del regne, és ja un cadàver putrefacte del qual convé allunyar-se (vegeu Lluc núm. 725). Així ho han entès els cap pensants de Madrid que organitzaren el seu «panem et circenses» per Sant Isidre intentant reconciliar-se amb el jovent capitalí a base de bon rock: Kinks, James Brown, i Barricada, entre d'altres. Per tal de no ser menys, l'Ajuntament de Palma —i sense dubtar de la independència del jurat, eh?— decideix enguany donar el primer premi a La Granja, una banda de rock & roll.

Miracle!!! Per ventura en Llaneras és lector de la pàgina musical de Lluc? Ha tingut na Betlem un somni eròtic amb n'Eddie Cochran? Assaja qualche conjunt a les cotxeries de Cort? La cosa és tan misteriosa que el grup en qüestió sona bé i tot! Però no, malauradament es tracta d'una qüestió molt més simple, molt més propera al travestisme de tota mena a què ens tenen habituats els exercidors professionals del poder i el seu núvol de borinots —ahir: «La arruga es bella —pop inteligente— que asco de rockeros» i avui: «Corbata vaquera —sonidos primitivos— que bonito el rockabilly».

Perquè si algú no se n'ha assabentat, la canalla moderna autodefinida after-punk fa uns mesos, ara ha descobert la meravella del pre-punk, el rock naïf dels seixanta i l'anomenen «sonidos garagísticos». Atenció al terme..., perquè en sentirem de renou de cotxeries.

Del nou modisme res no se sap, i els pocs gourmets que disposen de discs de l'època diuen que són abundosos: els riffs rabiosos, els jocs vocals impactants i el soroll dels orgues Farfisa. Però situem-nos; l'espai temporal del famós «Garage sound» és també significatiu. A final dels cinquanta els sectors més reaccionaris de la societat americana aconseguen guanyar la primera batalla al rock & roll. (N'Elvis tornà més suau que una merenga de la mili, en Holly i en Cochran morts, en Perkins i en Vincent retirats per accident, en Berry a la presó i en J. Lee Lewis acusat de perversió de menors.) La llavor tardaria uns anys a fructificar a la vella Europa amb la plena maduresa creativa de centenars de grups i entre ells, els quatre més grans: Beatles, Rollings, Kinks i Who. La resta de la història ja és coneguda, massa coneguda pels plumífers de l'èlite. Es tracta de rebuscar allà on ningú no es recorda i destapar la nostra sensibilitat embrutida als sons divins que els nostres germans grans varen deixar fugir. El mecanisme mental d'aquests crítics d'avant-reraguada és més vell que el pastar. Un petit exemple: en lloc de comentar i

«Rebeldes»: No basta parèixer-ho per ser-ho. (Foto cedida per l'autor)

orientar l'audició de la bona música que encara es fa avui en dia, els «enteraos» de torn es preocupen més de demostrar-nos el molt que saben i descobreixen cada temporada algun nou corrent «innovador» i forçosament minoritari. Com que la major part dels descobriments són pura merda inaudible, el filó innovador s'acaba aviat i es fa necessari cercar-ne d'altres encara més críptics i oblidats.

Ja seria tenir molta cara afegir un altre «post» al post modernisme. Com que cap endavant no hi anam, i fins i tot la seva estètica «pija» està, gràcies a Galerías, a l'abast de la filla de Donya Rosario que viu a Son Cladera o d'en Sebastianet de Sa Pobla que se'n va els dissabtes a ballar a Can Picafort; les lluminàries de la crítica han decidit anar cap enrera i reivindicar aquella música de l'interregne que no va ésser mai prou bona ni per imposar-se al passat —rock & roll dels cinquanta— ni sobreviure al futur —Beatles i Cia.—. Així doncs —coses de la vida—, gràcies als avatars de la paranoia mental de la intelligentia crítica, tenim amb La Granja els guanyadors més dignes dels darrers quatre anys.

Quant a la majoria dels grups participants al concurs, poca cosa a dir. Ressaltar emperò el progrés musical de Virus (ja massa bons per rebaixar-se a ser puntuats per segons quins jurats) i les agradoses sorpreses de Zcentauro (hard-rock amb gust i qualitat) i Eskoria d'Inca (punkies cruus però allunyats del passotisme pallissa habitual). Sobre les estrelles convidades, mediocritat general: La Frontera, country & western reciclat amb més electricitat que imaginació. Semen up, val més callar. Santa, una broma de mal gust embolicada de hard & heavy però més flonjos que na Romina Power. Los

Rebeldes, fa uns anys una bona banda però avui la seva capacitat per transmetre el feeling del rock, ha minvat proporcionalment a l'augment de la llargària del tupé dels seus nous i reconvertis addictes. I és clar, com a grans convidats el «new — garage — sound of Vigo» de Siniestro total. La seva obra més meritòria: l'adaptació de Can't Get Enough de Bad Company la qual cosa ens demostra que podrien quedar bé amenitzant amb les seves versions una festa de fi de curs a

qualsevol institut però que la creació i els recitals ja són massa per a ells i per al públic.

Però bé no tot han de ser desgràcies, el concert de «La Polla Records» va recompensar amb escriure les nostres pobres orelles. Si algú dubta que el rock té vida per llarg, li recomanem escoltar els seus dos L.P. Cada cançó un manifest incendiari; cada idea pensada per copejar el ventre. Com ha d'esser. Com ha estat sempre al Rock and Roll. ■

UNA ALTRA MANERA D'ENTENDRE BACH

PERE ESTELRICH I MASSUTÍ

Escric just en haver acabat el concert que —organitzat per la Conselleria de Cultura— l'Orquestra de Cambra d'STUTGART ha oferit a l'Auditori. Una vetlada poc menys que memorable!

El programa: Bach i Mozart.

I si el compositor salzburgès ha estat interpretat amb rigor i encant, l'alemany ha sonat a nou. El Bach de Karl Munchinger —el director de la formació— és diferent dels altres; la seva manera d'entendre les partitures del «gran pare» és sorprenent. Discutible, si voleu, però sorprenent.

El «Ricercare» de l'«Ofrena musical» (amb el qual s'ha iniciat el concert) ja ha servit per fer-nos comprendre que érem davant un so diferent: la claredat de les diferents veus —no sempre aconseguida ni en les gravacions d'aquesta obra— ha estat perfecte.

En el Brandenburg número 3 i amb una formació disminuïda ha continuat el mateix aire, nou i sorprenent.

Però ha estat a la Suite en Si menor per a flauta i orquestra on la tasca del director s'ha fet més patent (la tasca, diguem-ne, personal).

Normalment les obres per a solista i orquestra es munten a l'entorn del primer, del solista. Aquest és, indiscutiblement, el protagonista de la interpretació; l'orquestra queda en un segon lloc. El fet és encara més clar en els enregistraments discogràfics, en els quals es potencia extremadament la figura del solista/divo. Així, per exemple i tornant al cas de la nostra suite bachiana, les gravacions més divulgades en el nostre mercat són les de James Galway amb els Solistes de Zagreb i la de Rampal amb la mateixa orquestra d'Stuttgart (1). Ambdues gravades per al lluïment del virtuós. La flauta porta el pes de la partitura, mentre que el conjunt de cordes es manté en un segon pla.

Doncs bé, aquesta nit a l'Auditori ens hem trobat sense el característic protagonisme del solista. La flauta ha sonat, és clar, però *no ha sonat més*. Hem escoltat una suite

Un dels típics dibuixos que immortalitzen el perfil de Bach
(Dibuix cedit per l'autor)

LLIBRE I VÍDEO

SOBRE LA

«SABANA SANTA»

Informació:

Dr. Mariano Molina

C/. M. Alberola, 10

Novelda (Alacant)

per a orquestra de cordes amb flauta i no per a flauta i orquestra de cordes. Mai no havia escoltat una versió tan específica de la partitura de Bach.

Ja ho he assenyalat al començament: pot ser discutible aquest tractament, aquesta manera de «fer» Bach. El que no pot posar-se en dubte és l'originalitat de la lectura.

D'uns anys ençà, la interpretació de la Música de Bach ha estat motiu d'una revisió més o menys exhaustiva. S'ha passat de les versions «romàntiques» (observau les cometes) d'un Karl Richter (per posar un exemple molt conegut) a altres més fidels, més puristes, de Nikolaus Harnoncourt o de Gustav Leonhart, amb instruments originals.

La meua qüestió —i que deix enlaire sense resposta— és si podríem situar la de Munchinger d'anit a l'entremig. ■

(1) Del segell RCA la de Galway i de DECCA la de Rampal.

CINEMA

AUSTRALIANS

MANUEL-CLAUDI SANTOS

Durant la dècada dels 70 Europa tenia ressaca. El final dels 60 havia estat una beguda amb massa graus, i pens en l'inefable maig del 68 que va remoure les runes de la civilització per deixar-les en el mateix lloc, cosa que hauria encantat al senyor príncep de Lampedusa. Els models anteriors ja no servien: tot es podia posar en dubte, tot s'havia de posar en dubte; des de les velles concepcions ideològiques heretades del XIX, fins a la vida de relació personal, passant per allò que habitualment denominam cultura en totes les seues manifestacions. La pintura, la literatura, el cinema necessitaven una renovació. Calia assassinar el pare. La *nouvelle vague* francesa, molt probablement, va ser la primera ferida contra papà-Hollywood. A partir d'aleshores l'aparició de nous cinemes va ser obligatòria si es volia tenir accés a qualsevol festival (Cannes, Venècia, Berlín) amb un mínim de prestigi. Brasilenys, alemanys, belgues, tots tenien el seu «nou» cinema. Fins i tot, la crítica «progre» de l'època es va empecar un suposat nou cinema espanyol que, vist amb una mica de perspectiva i sense les «urgències del moment», ha quedat en ben poca cosa: Bardem dirigeix hagiografies dels herois del socialisme real, Saura es dedica a les espanyolades flamenques i Berlanga és premi «Príncep de Astúrias» de les arts. La recompensa, tard o d'hora, sempre arriba. De l'anomenada «Escola de Barcelona» (Portabella, Grau, etc.) val més mantenir un cordial silenci.

M'he despistat. Deia que es tractava de desfer-se de Hollywood, de l'*star-system*, dels «directors-artesans», de la narració plana. S'havia de fer filosofia pura amb un *cameraman* llançat a la carrera pels carrers de París, de Roma o de Berlín. Com a conseqüència, els soferts espectadors vàrem començar a avorrir-nos més que les vaques suïsses, però no podíem deixar passar la «darrera de Bergman» si volíem discutir i parlar amb els companys de classe. Hi ha tota una «generació diluïda» que es xiuxiuejava arriscades interpretacions metafísiques sobre el significat de la partida d'escacs amb la Mort a *El séptimo sello* d'Ingmar Bergman mentre feien l'amor. Va ser una època d'una gran inestabilitat sentimental.

Ja ho sé: segueixc dispers. És la primavera que ens navega els ulls. Reprendré el fil.

LA «NOVA» EUROPA A LES PANTALLES

Tot el món occidental va pujar al carro de les noves cinematografies, incloses Grècia, Algèria i Turquia, que acompanyaven a Bèlgica, Suïssa i Alemanya —amb coses com *Aguirre o la cólera de Dios* de Werner Herzog i d'altres insuportables com, en general, els films de Wim Wenders— en el racó dels festivals internacionals, especialment Cannes, que serviran de llançament d'autors i títols; després s'ha comprovat que havia estat un miratge. Va estar bé mentre va durar. No critic la voluntat innovadora o la recerca d'aires nous, sinó el paternalisme i la mala consciència d'antics colonitzadors davant els seus esclaus: pocs anys després de prohibir *La batalla de Argel* (1966) de Gillo Pontecorvo, França premiava *Crónica de los años de brasa* (1975) de Mahammed Lakhadar Hamina, per exemple. I quedaren tan amples. De

El film «El año que vivimos peligrosamente» (1983) de l'australià Peter Weir

tot això, actualment queda poca cosa, i no provenen d'aquestes cinematografies terceres: *El último tango en París*, de Bernardo Bertolucci, *Asoufle au coeur* de Louis Malle, algunes coses del belga André Delvaux, la part central de l'obra de François Truffaut (la més americana, véu per on); però no Goddard o Antonioni, posem per cas, si se'm permet l'heretgia.

La «dècada prodigiosa» no va ser tant, però s'aconseguí resituar el panorama cinematogràfic per iniciar amb bon peu la postmodernitat dels 80. I enmig de tot, des dels antípodes va arribar un bumerang que en part em sabut recollir.

LA RUTA DELS CANGURS

La *new wave* australiana, gairebé com tots els nous cinemes dels 70, va poder sorgir gràcies al suport del govern australià, amb els laboristes, que va crear dos organismes complementaris: l'*Australian Film Development* i l'*Experimental Film Fund*. Tenia una primera intenció, que sembla ser l'estigma de totes les cinematografies petites, de recuperar les senyes d'identitat nacionals a partir de la promoció de pel·lícules més o manco històriques. Afortunadament, els australians no tenen una història tan llarga com per començar a fer excavacions i treure pedres; els afanys nacionalistes se circumscriuen al segle XX, especialment el període entre les dues guerres mundials. Varen aparèixer obres com *Between wars* (1974) de Michael Thornhill, *The picture showman* (1977) de John Power o *Newsfront* (1978) de Phillip Noyce. Són films de factura notable que, com a retret, s'ha de dir que

s'aprofiten de la moda «retro» imposada pel Hollywood despatistat i poc imagintiu d'aquells moments.

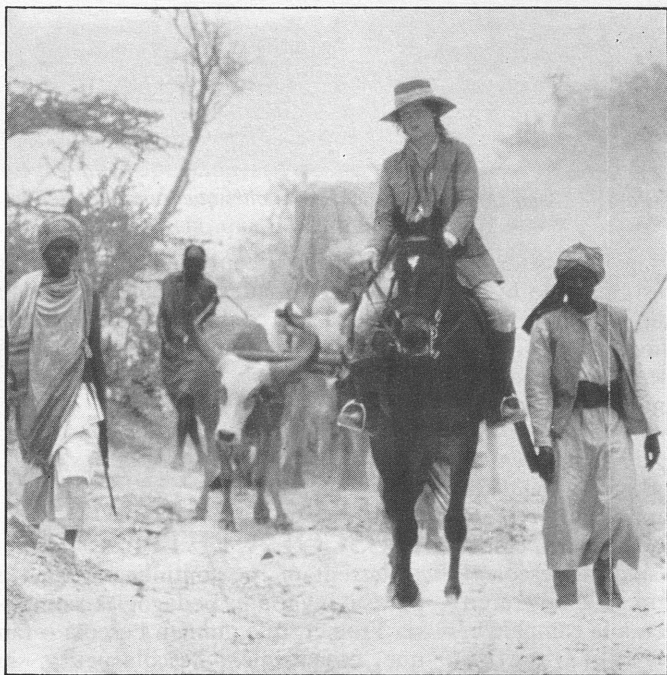
Aviat, però, els directors australians saberen desfer-se d'aquesta mena d'armadura temàtica que deixava poques possibilitats a plantejaments més interessants. En aquest camí se situa George Miller i la seva trilogia de Mad Max iniciada l'any 1979, de resultats irregulars. Molt millor, però més desconeguda, és *El hombre de Sierra Nevada*, un «western» atípic estrenat fa uns anys mig d'amagat.

Un dels directors que des del primer moment va insinuar que volia anar per altres vies va ser Peter Weir. Amb sis pel·lícules, de forma progressiva, hem pogut veure —afortunadament, els distribuïdors s'han dignat estrenar amb puntualitat tots els seus films, supòs que pel suport de la multinacional de torn— la consistència creixent de les seves narra-

cions: *The cars that ate Paris* (1974), *Picnic en Hanging Rock* (1975), *The last wave* (1977), *Gallipoli* (1981), *El año que vivimos peligrosamente* (1983) i *Unico testigo* (1985), de les quals només conec les quatre darreres, demostren l'absolut domini dels recursos cinematogràfics (sense anar més lluny, l'ús personal i poc habitual que fa de la càmera lenta a *El año en que vivimos...* i a *Unico testigo*). Aconsegueix uns ambients estranys, jo els definiria de sinuosos —un mestre indubtable en la creació d'aquestes situacions era Alfred Hitchcock amb intencions, però, ben diferents— a partir d'elements quotidians. En mans de Weir, la història d'un periodista embolicat en un cop d'Estat a Iacarta o l'aventura d'un nin testimoni directe de l'assassinat d'un policia tenen un desenvolupament que passa a inscriure's en un territori ambigu entre l'intimisme i el fantàstic. convé parar esment a les coses que faci Peter Weir. ■

ÀFRICA I LES MEMÒRIES D'ÀFRICA

MIQUEL A. RAMON I TOUS

Fotograma de «Memorias de Africa» de Sydney Pollack

Ens agradi o no, sobretot després del resultat del referèndum de l'OTAN, som membres de l'Imperi, de segona o de tercera, però membres a la fi, i som, alhora, víctimes o beneficiaris del sistema gegantí de *marketing* nord-americà. Un sistema que a més de la Coca-Cola, el F-18 *Hornet*, i les horribles hamburgueseries, ofereix pel·lícules de cinema i de televisió. Una mena d'onada-ultranacionalista ha invadit les pantalles des que el mediocre ex-actor Ronald Reagan (un home en qui pensaren els productors per fer el paper de Rick a Casablanca), assolí la presidència americana. Un optimisme propi del més feroç liberalisme econòmic i intervencionisme polític ha esclatat. D'altra banda els americans necessitaven qualcú que els expliqués que la guerra del Vietnam realment no es va perdre, o que, com digué Bob Hope (organitzador dels espectacles de campanya dels exèrcits USA), «tot s'hauria solucionat amb un parell de bombardeigs més, però, com sempre, els polítics ho espatllaren tot». Chuck Norris i Sylvester Stallone esdevenen líders del fibló de les barres i estrelles. El primer era campió de *karate*, el segon ha seguit una evolució curiosa, hom diria degradació, des del captivador

heroi de *Rocky I* (de la qual es reconegué admirador incondicional el filòsof Ferrater Mora), que representava la superació de la frustració que tots portem a dintre, la victòria de l'humil, fins a *Rocky IV*, història maniquea amb connotacions de propaganda de bloc, i la inevitable excursió a Indòxina de *Rambo*. El missatge d'aquestes pel·lícules és tan elemental, que l'espectador mitjà se n'adona, però el *marketing* USA no s'acaba aquí, sinó que utilitza mitjans més subtils que l'autobús de *Operación Mascarada* i el semental Mike Hammer. Vet ací que un bon director americà, Sydney Pollack, descobreix que el camí més curt cap al cor també és el camí més curt cap al dòlar, i reinventa el melodrama. *Memorias de Africa* és una pel·lícula impecable, que recorda una altra pel·lícula perfecta que tampoc és una gran obra: *Historia de una monja* de Fred Zinnemann, recentment exhibida per TVE, dos films que suposen una apologia de la resistència de la musculatura glútia, i que no han aportat res de nou al cinema. Podria dir-se que *Memorias de Africa* és una pel·lícula bella, en el sentit que són artístics els safaris fotogràfics, i a on dos individus es contemplen a ells mateixos com els éssers més perfectes del món (malgrat que en un desafortunat moment, la baronesa rep el contagi sifilític del seu llibertí marit). Realment la batalla no es desenvolupa només als escenaris cinematogràfics, és la lluita de la modernitat, de la innovació contra el convencionalisme; però és evident que ara per ara, la nostàlgia guanya els diners dolços.

En aquest cas es tracta d'un Pollack totalment comercial i disposat a triomfar a on va ser derrotat abans. Un Pollack llunyà dels silencis immensos de *Jeremiah Johnson* (1972) o de l'obsessiva mirada del capità borni al castell transplantat des de l'univers de Macbeth a la guerra moderna a *La fortaleza* (1968). Però, sobretot, *Memorias de Africa* és una pel·lícula reaccionària, des del punt de vista ètic i estètic, i sorprèn que el mateix any que *Manhattan Sur* de Michael Cimino ha merescut el qualificatiu de racista, el paternalisme cap als pobladors d'Àfrica que impregna *Memorias de Africa* no hagi produït reaccions que no siguin d'admiració. Tot això fa pensar que darrera la moda *Out of Africa* hi ha quelcom més que calçons de genet, botes altes i salacots, i que una nostàlgia petit-burguesa de l'època colonial ens invadeix, precisament ara, quan el Règim de Pretòria sembla que ha deixat de ser rendible per a les multinacionals americanes i europees.

Ja ho sabeu; si us decidiu a fer una excursió per l'anomenat tercer món, no oblideu la quinina i les vacunacions; ja no trobareu el Robert Redford, però tan se val, perquè l'home de *Saimaza* i l'aventurer de *Camel* probablement s'oferiran a fer-vos de guies. ■

ESCOLA PETITA, EDUCACIÓ I TERRITORI

JAUME ALBERTÍ i RAMON BASSA (*)

1.-LA DEFENSA DE LES ESCOLES PETITES A MALLORCA: DEFINICIÓ I HISTÒRIA

Anomenàrem Escoles Petites, ja fa vuit anys, aquelles escoles que tenen tres, dues o una unitats i un mestre per unitat; en el darrer cas reben el nom d'escoles unitàries.

Per què el nom d'Escoles Petites i no el d'Escola Rural que s'utilitza a altres llocs de l'Estat espanyol? Bàsicament per dues raons: una, perquè d'ençà que iniciàrem la Campanya en defensa d'aquestes escoles, i ja abans, vérem que del que es tractava era de defensar el petit, però no només això, sinó un nou tipus d'escola i de fer escola enfront d'un model burocràtic i centralitzador. La segona raó és que contraposar Escola Rural / Escola Urbana pot servir per no anar a l'arrel dels problemes. És que per ventura l'escola urbana no necessita canviar? No feim la distinció entre medi rural i urbà respecte a aquesta denominació, ja que una sèrie de problemes organitzatius i pedagògics són semblants a ambdós medis, encara que uns altres són específics de cada tipus d'escola i d'infants. Pot haver-hi una escola gran a un medi rural sense tenir cap relació amb la seva realitat, com pot haver-hi una escola petita a un nucli de població notable, i més en el cas de l'illa de Mallorca, que el geògraf A. QUINTANA (1979) ha definit com un sistema urbà.

De fet, la nostra evolució respecte a la concepció, el coneixement dels problemes, necessitats, realitzacions i actuacions de les escoles petites ha anat progressant, engrandint-se, i va adquirir experiència d'ençà que a l'abril de 1978 començàrem la Campanya amb l'aparició d'una Carta Pública que duia el títol de: «Necessitat de la permanència o reobertura en els pobles petits o barridats de les Escoles Unitàries i les Graduades Incompletes per impartir la Primera Etapa d'EGB». El títol d'aquesta carta quasi explica l'eslògan. Les idees principals s'agrupaven en: a) *Raons socials*: necessitat que hi hagi els serveis públics bàsics a tot poble; aquestes escoles són font principal de cultura; no atempten contra la gratuïtat; no allunyen els infants; propicien la no-dependència d'altres pobles.

*Escola Unitària del Puig de l'Anar (Manacor), una de les moltes que romanen tancades.
(Foto R. Bassa)*

b) *Raons educatives*: no necessiten la disciplina dels centres grans; no hi ha anonimats; afavoreixen la convivència; no esgoten tant; afavoreixen l'intercanvi entre infants de diferents edats i ritmes d'aprenentatge i la globalització; no tenen tanta burocràcia, etc.

Més d'un milenar de signatures de persones conscienciades del món de la cultura, l'art, estudiants, pares, mares, entitats cíviques, acadèmiques, culturals, partits, centrals sindicals, escoles i ajuntaments de Mallorca, demostraren el suport que donaven a la campanya.

Des del curs 1978-79 fins al 1983-84 s'han realitzat XXII Trobades d'Escoles Petites i Unitàries (TEPU) rotativament a cada una de les escoles petites que reuneixen un mínim de condicions materials per fer-les-hi. A aquestes Trobades es tractà de les necessitats i els problemes pedagògics i administratius que tenien en aquells moments els mestres i els nins i nines de les escoles petites, i de les seves reivindicacions (1).

Després, ja al curs 1984-85, l'evolució personal i els canvis professionals ens dugueren per altres camins. L'aparició i posada en funcionament, per part del MEC, de l'anomenada Educació Compensatòria, així com la creació per part del Centre de Recursos de Mallorca d'un «Subprograma d'Escoles Unitàries i Incompletes», creim que possibiliten un suport institucional que, sense deixar de banda el treball de base a cada escola petita, pot permetre

potenciar-lo i coordinar-lo. Aquestes Primeres Jornades d'Escoles Petites de Mallorca són o haurien d'esser una prova i una continuació d'aquelles XXII Trobades.

2.-PRINCIPIS PEDAGÒGICS BÀSICS QUE ANIMEN L'ESCOLA PETITA

Presentam a continuació quatre punts o invariants pedagògics, com diria Freinet, que animen l'escola o fan que, especialment l'escola petita, sia un lloc d'intercanvi educatiu.

2.1. DE LA IGUALTAT A LA DIFERÈNCIA

Les revolucions burgeses i la revolució industrial del segle XIX dugueren ja a l'aparició del principi de la igualtat a la societat civil i a la fàbrica, amb la seva posterior aplicació a l'escola. Però el que podria semblar un principi progressista no ho va esser. Suposar que tothom era igual i homogeni a l'escola, dugué a crear classes molt nombroses, de cent alumnes amb un sol mestre, que delegava en altres ajudants la seva autoritat i el seu saber. El poder central i el taylorisme necessitaven partir d'aquest principi de la igualtat per imposar els valors que esmentarà Julia VARELA (1979): «De hecho la escuela pública apareció como una alternativa de la burguesía inteligente frente a las lagunas de los Escolapios:

se trataba de inculcar los valores cívicos, la historia nacional, la idea de patria, la lengua castellana, etcétera. Representaciones que se decían más científicas que las de los religiosos sin duda pero que se impartían en el mismo molde por ellos fabricado» (2).

Podríem dir que el sistema d'agrupament *per cursos*, juntament amb aspectes positius, com permetre arribar a més gent més gran quantitat d'educació, afavorir l'especialització, etc., ha introduït històricament un concepte de caire negatiu: el de l'*homogeneïtat*: tots els nins d'una mateixa edat havien de fer la mateixa activitat a la mateixa hora i al mateix lloc.

Aquest concepte d'homogeneïtat s'estengué i amplià amb la Llei General d'Educació de 1970, que establia vuit cursos per a l'escola obligatòria, amb la qual cosa les escoles de menys de vuit unitats s'anomenaren i es consideraren «incompletes» i imperfectes, fins al punt que el nom quedà institucionalitzat: graduades «incompletes».

Per això, ara, el nou principi o invariant que propugnam és: *atendre cadascú segons les seves necessitats*; el dret a la diferència, que l'escola no sigui el que criticaven els al·lots de Barbiana: «És un hospital que cura els sans i rebutja els malalts».

Si es parteix de la idea de respectar els ritmes personals de cada infant, s'organitzarà la classe d'una altra manera; cada un podrà aportar i aprendre des de la seva personalitat, i el saber no serà patrimoni d'una minoria o del mestre, sinó que es trobarà relacionat amb l'escola de la investigació.

El dret a la diferència, als grups heterogenis, ja es troba implícit a l'escola petita, que rep nins i nines de diverses edats i de diversos ritmes d'aprenentatge, que es poden atendre amb una nova agrupació: la de l'*escola sense graus*.

També a molts d'aquests pobles petits i a moltes escoles petites s'ha acollit (en part perquè no hi havia cap altra escola) infants amb ritmes d'aprenentatge lents o amb deficiències mentals.

L'Educació Compensatòria i la Integració que ara veim plantejades per primera vegada des de l'Administració recullen aquest principi que anima i ens animava a la defensa de les Escoles Petites, i que ara s'aplica a aquelles escoles que ho demanen.

Encara hem d'avançar molt perquè aquest principi de la diferenciació o l'heterogeneïtat s'apliqui realment. Els mestres i l'Administració necessiten evolucionar i aprofundir més en aquesta línia, però ja s'ha iniciat, i això ja és important. Comença a haver-hi

moltes experiències i aportacions: des del camp de l'expressió corporal, del ioga, del naturisme, de les metodologies de globalització, dels tallers, etc.

2.2. EL PETIT / EL GROS

El concepte de la qualitat de petit a l'Estat espanyol es va oposar al concepte de gros, de la cosa vàlida. La dècada dels seixanta conegué la despoblació del camp més gran de tota la història. En lloc de millorar les condicions de vida de la gent del camp, es mantingué igual l'estructura i explotació de la terra, i això motivà que, per viure, moltíssima de gent, milions de persones, abandonassin el camp i anassin a cercar unes condicions de feina que es veien més possibles a la ciutat.

A tot l'Estat espanyol —i a Mallorca també— els pobles petits es consideren com a innecessaris, incomplets, retardats i per això hom els deixà al seu albir. La seva població emigrà a les grans ciutats per dedicar-se, en uns casos, al sector turístic i, en altres, a la construcció o bé a la feina en una fàbrica o indústria.

Aquest desequilibri provocà una massificació a les escoles de les grans ciutats, per contra, els infants que viuen a aquests pobles petits, com tots els seus habitants, passaren a l'oblit. No era rendible que tenguessin els serveis mínims: assistència mèdica, escola, comunicacions, esplai, etc.

Es presentaren i potenciaren models de vida urbana i consumista: un pis a la ciutat, un bon cotxe, unes discoteques i una escola gran.

La quantitat i el que fos gros varen substituir el que era rural i petit. I així començà i es justificà una marginació: la de les coses petites enfront de les grosses. Sorgiren noves lleis per adequar l'estat a aquesta nova situació. Una d'aquestes lleis va ésser la Llei General d'Educació de 1970, en què, com ja hem dit, es legislà que l'escola d'EGB tengués una unitat separada per a cada un dels cursos de l'ensenyament. També s'institucionalitzà el barem de quaranta alumnes per mestre, per poder atendre i justificar el desequilibri i la massificació.

Però aquesta escola tampoc no resolgué els problemes: el fracàs escolar ha arribat a més d'un 30%. Per tant, el principi del petit forma part de la defensa i manera d'ésser de les Escoles Petites i d'una educació més humanitzada. Avui es torna a parlar dels petits grups, de la comunicació, de l'evolució personal, dels cicles globals, en una paraula, del microcosmos personal enfront del macrocosmos.

I aquest és un concepte que ha de tenir present una educació que vulgui acostar-se a les persones.

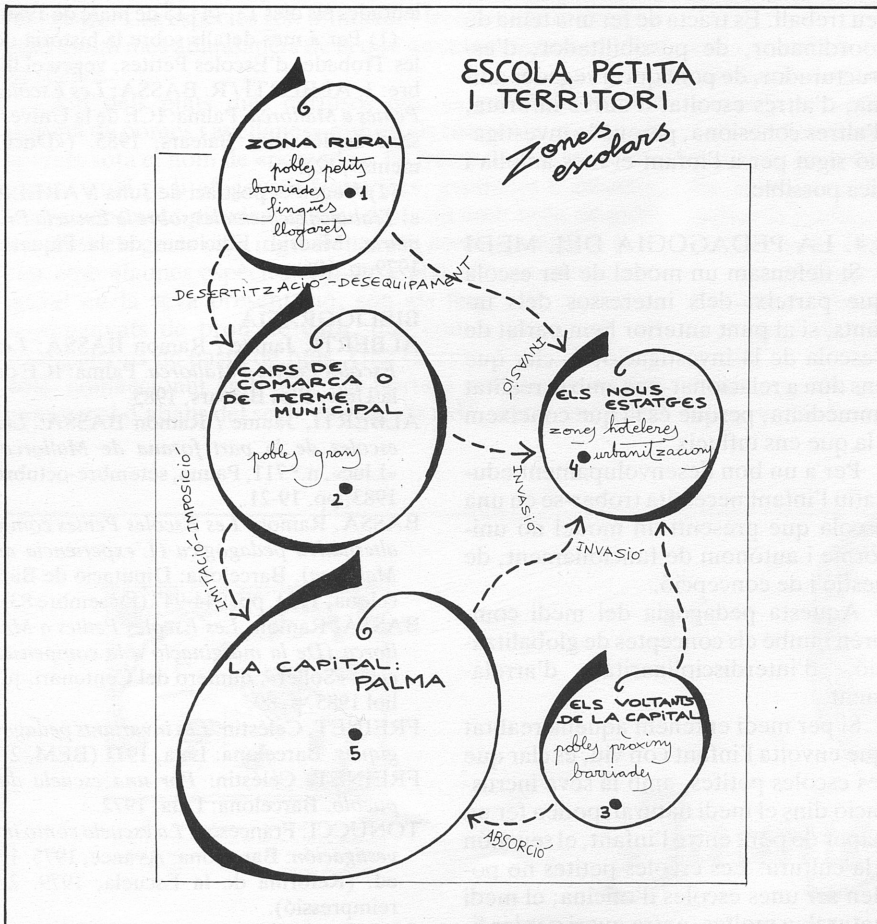

Diagrama «Escola petita i territori», realitzat per J. Albertí i R. Bassa

Nins i nines de l'Escola Pública del Port d'Andratx (Foto R. Bassa)

2.3. L'ESCOLA DE LA INVESTIGACIÓ

A mitjan anys setanta F. Tonucci popularitzà entre nosaltres la frase «l'escola com a investigació» per oposar-la a «escola tradicional». No era una idea nova, per això deim popularitzar i no inventar. L'Escola Nova ja volia fer de l'escola un laboratori viu de pedagogia pràctica. C. Freinet revitalitzà aquesta idea i li donà una nova empenta. I la Pedagogia Institucional en remarquè els positius efectes terapèutics.

Nosaltres creim que aquesta idea encara continua ben vigent i que a les escoles petites té unes grans possibilitats de poder-se materialitzar.

Què entenem per escola de la investigació? Senzillament, és aquella concepció pedagògica que parteix de la base de fer les coses per un motiu, no perquè ho manin uns qüestionaris oficials, ni per una moda provisional, sinó per uns motius que surten de dintre, d'una reflexió, provocats per la curiositat de saber, de conèixer directament. El mestre és el primer que participa d'aquesta curiositat, ja que rep les curiositats amb què arriben els infants i els ajuda a organitzar-les. Això significa en primer lloc que el mestre respecta l'infant i que no té una idea elitista del saber: *qualsevol persona pot investigar i qualsevol tema es pot investigar*.

Aquesta escola democràtica del saber fomenta la seguretat en l'infant. Si l'infant sap que acullen les seves propostes i els seus interessos, se sent més segur i, com diu Tonucci: «El nin segur de si mateix sap conèixer».

Per tant, les Escoles Petites, per les seves característiques humanes i sociològiques, perquè tenen pocs nins i d'edats diferents —la qual cosa permet un intercanvi i un enriquiment d'experiències—, aprofiten aquest invariant i en parteixen: *fer de l'escola un lloc d'in-*

vestigació: cada infant, a partir dels seus interessos i de l'intercanvi de les seves experiències, rep els dels altres i els transforma en elements per conèixer i interpretar les coses i el món.

El mestre, en aquesta concepció, hi té un paper important però no el que tenia a l'escola tradicional, on és o era el centre del saber, sinó que aquí és l'adult que aporta la seva experiència i els seus coneixements tècnics per possibilitar que l'infant no es perdi totalment —ni emocionalment ni intel·lectualment— en la seva investigació o el seu treball. Es tracta de fer una feina de coordinador, de possibilitador, d'estructurador, de pont que a vegades anima, d'altres escolta, d'altres informa, d'altres cohesionava, perquè la investigació sigui per a l'infant el més àmplia i rica possible.

2.4. LA PEDAGOGIA DEL MEDI

Si defensam un model de fer escola que parteix dels interessos dels infants, si al punt anterior hem parlat de l'escola de la investigació, és clar que ens duu a relacionar-nos amb la realitat immediata, perquè és la que coneixem i la que ens influeix.

Per a un bon desenvolupament educatiu l'infant necessita trobar-se en una escola que presenti un model no uniforme i autònom de funcionament, de gestió i de concepció.

Aquesta pedagogia del medi comprèn també els conceptes de globalització, d'interdisciplinarietat, d'arrelament.

Si per medi entenem aquella realitat que envolta l'infant i on viu, és clar que les escoles petites, amb la seva incrustació dins el medi natural, poden fer un paper de pont entre l'infant, el seu món i la cultura. Les escoles petites no poden ser unes escoles d'oficina; el medi natural, a moltes, entra quasi per les finestres i la porta. Es pensa a fer gran-

ges-escola o escoles-granja, quan el model d'escola petita de medi rural està ferit de mort. Per això s'imposava i s'imposa la supervivència de l'escola petita, perquè sabem que té un potencial educatiu important: el contacte amb la naturalesa, amb el medi social, que permet sortir i posar-s'hi en relació.

També voldríem parlar d'un aspecte del medi com és la llengua. Però la llengua entesa en un doble sentit: la llengua del territori on està immersa l'escola i el llenguatge que té l'infant. Les escoles petites poden permetre, i ho haurien de fer, que el llenguatge real i el territorial entrin a l'escola. Dins aquest concepte de pedagogia del medi hi ha inclòs també el d'*ecologia del llenguatge*, com diu G. Janer Manila.

Les escoles petites han de fer possible que la separació entre el medi i l'escola sia mínima, i no fomentar escoles alienes a la realitat socio-cultural que les envolta. Donar a conèixer la llengua, la història, la geografia, els animals, les plantes d'un país, és ajudar a fer persones no-separades, més completes i harmonitzades. ■

NOTES

(*) Ponència presentada a les Primeres Jornades d'Escoles Petites de Mallorca, celebrades els dies 13, 14 i 15 de març de 1986.

(1) Per a més detalls sobre la història de les Trobades d'Escoles Petites, vegeu el llibre: J. ALBERTÍ / R. BASSA: *Les Escoles Petites a Mallorca*. Palma: ICE de la Universitat de les Illes Balears, 1985. («Documents», 12).

(2) Vegeu el postfaci de Julia VARELA a: *Trabajos elementales sobre la Escuela Primaria*. Madrid: Ediciones de la Piqueta, 1979, p. 196.

BIBLIOGRAFIA

ALBERTÍ, Jaume / Ramon BASSA: *Les Escoles Petites a Mallorca*. Palma: ICE de la Univ. Illes Balears, 1985.

ALBERTÍ, Jaume / Ramon BASSA: *Les escoles de la part forana de Mallorca*. «Lluc», n.º 711, Palma, setembre-octubre 1983, pp. 19-21.

BASSA, Ramon: *Les Escoles Petites com a alternativa pedagògica (L'experiència de Mallorca)*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1984, pp. 944-947 (Desembre 83).

BASSA, Ramon: *Les Escoles Petites a Mallorca (De la marginació a la compensació)*. «Sóller», número del Centenari, juliol 1985, p. 89.

FREINET, Celéstin: *Les invariants pedagògiques*. Barcelona: Laia, 1971 (BEM, 2).

FREINET, Celéstin: *Por una escuela del pueblo*. Barcelona: Laia, 1972.

TONUCCI, Francesco: *La escuela como investigación*. Barcelona: Avance, 1975. 1.ª ed. (Reforma de la Escuela, 1979. 2.ª reimpressió).

QUINTANA, Alberto: *El sistema urbano de Mallorca*. Palma: Moll, 1979.

CUINA

JULIOL '86: CUINA MEDIEVAL A PALMA

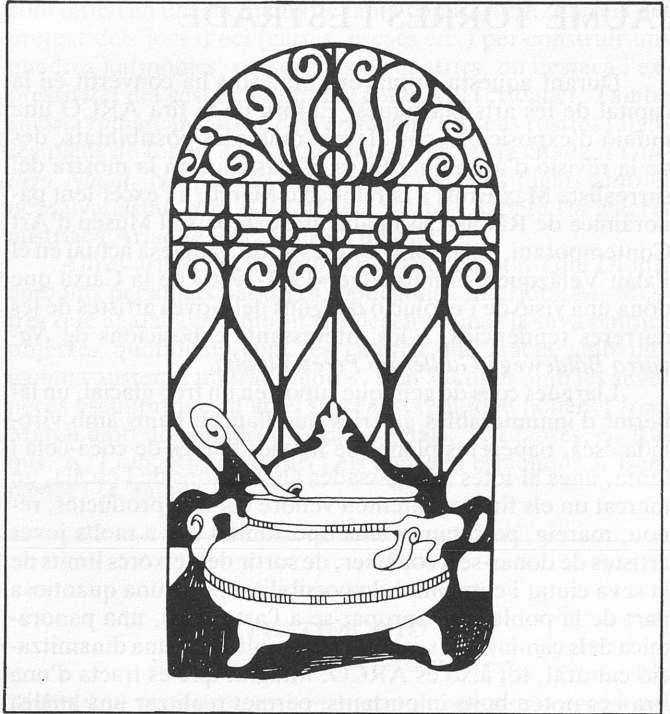
ANTONÍN

Els dies 16, 17 i 18 d'aquest mes de juliol, en el marc de la Càtedra Ramon Llull, de la Universitat d'Estiu, tindrà lloc un brevíssim cicle de conferències, dues per esser més exactes, sobre cuina medieval. La primera sobre aquesta cuina a la conca mediterrània i l'altra sobre la mallorquina. Les dues conferències aniran a càrrec respectivament de Manuel Martínez Llopis, historiador de la cuina i de Pau Cateura, historiador especialitzat en època medieval.

A més d'aquesta part teòrica, un restaurant de Palma, el «Xoriguer» del carrer Fàbrica, brindarà a aquells que vulguin conèixer més pràcticament la cuina medieval, una oportunitat única. El menú que s'oferirà a aquells que se sentin temptats a tastar els plats medievals, ha estat pres de receptaris de l'època, però amb algunes modificacions per tal que sigui acceptable per als paladars actuals. No obstant, cal dir que les quantitats d'espècies i dels ingredients principals s'han respectat al màxim en la major part de plats, mentre uns pocs han sofert una modificació en la forma de preparació i presentació, per fer-los més atractius.

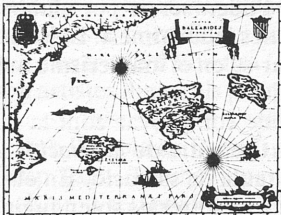
Segurament aquesta experiència resultarà interessant per a tots els que s'asseguin a la taula dotats d'un cert sentit històric i disposats tant a la tolerància com a la sorpresa. Una de les sorpreses més curioses que poden rebre és que la pretesa abundància d'espècies en els plats medievals és menys important del que la majoria dels cronistes de l'època ens han fet creure. Les espècies són utilitzades freqüentment però no amb molta més abundància de la que un cuiner actual pot fer-ne d'elles.

Un dels plats més curiosos que es presentarà és la «crema de pomes i avellanes» que en els receptaris medievals apareix sota el nom de «pomada». Es tracta d'un puré de pomes al qual se li afegeixen fruits secs, avellanes o ametlles, convenientment picades, que es desfacin amb brou de gallina. Tots els gusts dels ingredients són convenientment realçats amb algunes espècies. Un altre plat, aquest menys medieval en la seva presentació, són els fetges de pollastre, acompanyats de brou de carn, que com a innovació van acompanyats de pasta de fulls. Una recepta de bacallà agre-dolç, confeccionat amb mel, ens portarà a degustar un plat quaresmal d'abans del segle catorze, és a dir, abans que el su-

cre s'introduís a la cuina europea. Per acabar, uns carabassins farcits de peix i un lluç a la farigola, oferiran als poc aventurers la possibilitat d'escapar-se amb aquests dos plats, no més medievals en els ingredients i la preparació. Als postres, pastís de ginebre i pastís de figues flors amb salsa de canyella, confeccionats en atenció al gust actual, han tractat d'equivaler la profusió d'edulcorants i d'espècies tan corrents a la pastisseria de l'època que ens ocupa.

La iniciativa que han tingut a la Universitat d'Estiu s'hauria de veure ampliada temporalment, ja que el restaurant que l'oferirà, en principi, sols mantindrà aquests plats durant la setmana de celebració de les conferències. Així doncs, aquells que vulguin retrocedir en la història gastronòmica, no tindran més remei que apressar-se. ■

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la civilització i el vi, emergeix l'Illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin formes úniques i hi creixi esplendorosament uns coneguts des de l'antiquitat.

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDÀ DIRECTA A LA BODEGA

ART

ARCO 86 O L'ACADEMICISME DE LA POST-AVANGUARDA

JAUME TORRES I ESTRADÉ

Durant aquesta primavera Madrid s'ha convertit en la capital de les arts plàstiques. Entorn de la fira ARCO una munió d'exposicions ens ofereix múltiples possibilitats, des de la revisió d'avantguardistes ja clàssics com la mostra del surrealista Max Ernst a la Fundació March, a l'excel·lent panoràmica de Ràfols-Casamada que exhibeix el Museu d'Art Contemporani, a l'antològica d'escultura anglesa actual en el Palau Velázquez, al muntatge «1981-1986» de la Caixa que dóna una visió de l'evolució d'alguns dels joves artistes de les darreres tendències, a les interessants exposicions de *Navarro Baldeweg* i *Guillermo Pérez Villalta*.

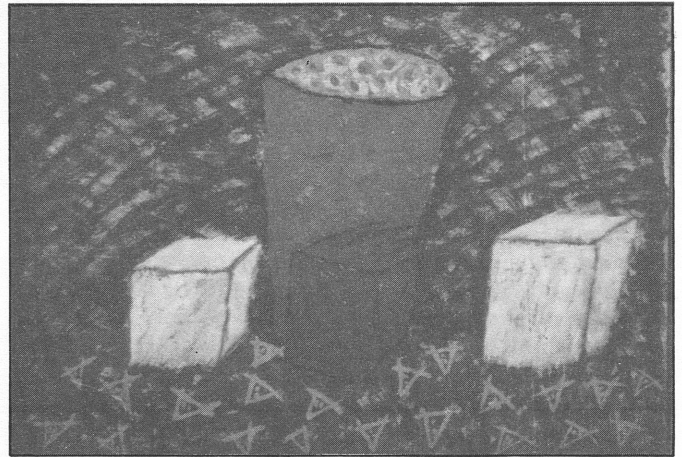
Llargues coes de gent que suporten un fred glacial, un laberint d'innúmerables galeries que llancen hams amb virolada esca, papereres plenes de llaunes buides de coca-cola i fanta, unes al·lotes allargassades als esglaons de l'escala, un mercat on els firaires intenten vendre els seus productes, renou, mareig, però també una oportunitat per a molts joves artistes de donar-se a conèixer, de sortir dels eixorcs límits de la seva ciutat i comunitat, la possibilitat per a una quantiosa part de la població d'apropar-se a l'art actual, una panoràmica dels camins que segueix la nova plàstica, una dinamització cultural, tot això és ARCO. Malgrat que es tracta d'una fira i es noten buits importants, permet realitzar una anàlisi de la situació de l'art principalment espanyol i també europeu.

En primer lloc, constatam *la decadència dels moviments triomfants en els anys seixanta i setanta*. Aquella folla carrera cap al buit, l'ascetisme, el reduccionisme, la desmaterialització fou de cop interrompuda per tot un esclafit de moviments de signe contrari. A ARCO 86 la seva presència és minsa, es redueix a algunes figures aïllades, als italians *Pistoletto*, *Paolini* i *Merz*, lligats a l'art pobre, al cinètic *Le Parc*, als americans *Jud* i *Andre*, seguidors del minimal, a l'abstracte matèric *Tàpies* i a alguns continuadors del conceptual, com *Beuys*, *Vostell* i *Christo*.

Superada l'absurda divisió abstracció-figuració que tanques polèmiques encetà en els anys cinquanta i seixanta, la pintura tendeix cap a certa *figuració*, allunyada però de la simple il·lustració d'anècdotes, un cop apresada la lliçó de la pròpia autonomia en la qual hi participaren els mestres de l'abstracció. Segueix el *realisme màgic* amb els seus objectes quotidians i racons íntims, prenyats de nostàlgia, envoltats d'una atmosfera esvaïda, decadent i lírica, de vegades una mica estantissa. El mallorquí *Damià Jaume* i l'italià *Vignozzi* són els millors representants.

Les galeries italianes sorprenen amb l'aportació d'una mena de *neo-classicisme*, reacció contra la transavantguarda. Sense empegueïment s'inspiren en el Renaixement, Manierisme i Barroc. Destaca *Marchioni* amb unes figures leonardesques cobertes d'una patina de vellúria.

Notam una solidificació del puixant *neo-expressionisme* tan conreat aquests darrers anys. Alguns joves artistes han adquirit ja un estil propi i sòlid i apareixen com figures de qualitat. Per exemple, *Victor Mira* presenta uns motius i símbols (personatges, àguiles, creus) molt personals i constants dins la seva trajectòria, però tractats ara per primera vegada

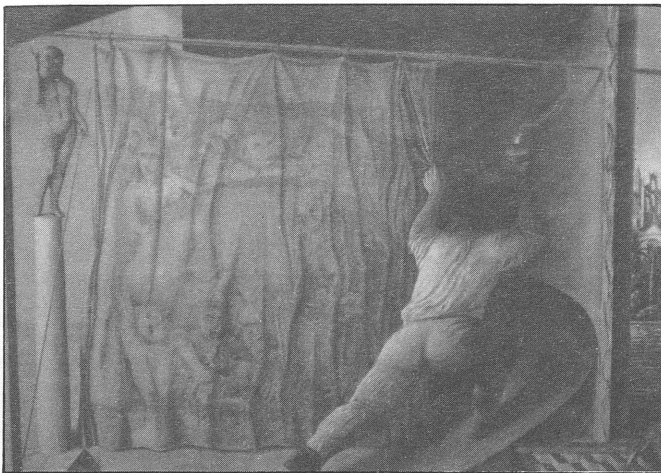

Esther Olóndriz, 1986 (Foto de l'autor)

amb gran riquesa matèrica. *Frederic Amat*, artista català afincat a Nova York, mostra elaborats i rics treballs que agafen com a pretext temàtic el món dels animals (mosca, dragó, corb, granota), motiu reiteratiu i ja tòpic dins les darreres tendències. El mallorquí *Ferran García Sevilla* segueix provocant la sorpresa amb una pintura tan antipictòrica i anties-teticista. Lletjor i agressivitat porten a la vegada al fàstic i a l'atracció. *Jaume Plensa* s'alça com un dels escultors més interessants amb les seves figures plenes de força i expressivitat.

Crec que ARCO 86 constitueix una clara mostra del que anomenaria *ACADEMICISME POST-AVANTGUARDISTA*, mot que no té per a mi cap connotació negativa. Parlar avui encara d'avantguardes i dels mites del progrés, innovació, originalitat i ruptura és absurd i mistificador. Ha aparegut un nou academicisme basat en els llenguatges de les avantguardes. Aquest nou expressionisme i salvatgisme no està gaire allunyat, per exemple, del darrer Monet dels anys vint, de la sèrie del pont xinès sobre l'estany. Té la seva pròpia cuina caracteritzada per l'eclecticisme, la superació del dilema abstracció-figuració, l'ús d'una anècdota temàtica com a pretext (l'animal, el bodegó, la cita treta de la història de l'art), certa agressivitat, etc. Els ingredients no impliquen bona qualitat ni dolenta. Poden servir per elaborar el plat més saborós o caure en la més fada mimesi. Existeix, precisament, el perill de precipitar-se en el manierisme més reiteratiu, adotzenat, eixorc i buit.

És curiós i simptomàtic comprovar com la majoria de pintors s'aferren al pretext temàtic de *la citació*. La pròpia història de l'art és la seva taula de salvació. En els moments de crisi i decadència els artistes i literats solen fugir de la realitat i es refugien en paradisos perduts, en altres èpoques, en estils i formes del passat. Les mateixes *avantguardes històriques* poden ser font d'inspiració de motius. *Joan Bennàsser* s'aboca sobre les figures picassianes i del muralisme mexicà, abandonant el neo-expressionisme. *Maria Carbonero* i *Navarro Baldeweg* fan la triadella dins el camp del fauisme.

G. Pérez Villalta, 1986 (Foto de l'autor)

Canogar pren com a pretext per desenvolupar una pintura més aviat gestual cares i ampolles que recorden el cubisme. Altres retrocedeixen fins al romanticisme. Elena de Rivero s'endinsa pels motius de les ruïnes, dels boscos, de les tempestes, adequats per expressar el pas del temps, la immensitat de la natura enfront de la petitesa de l'home, perdut i abandonat enmig de paisatges gegantescs i sublimes, temàtica de l'artista romàntic. L'abstracció de Broto amb els seus signes que connoten un camí, un pont, un arbre o una escala, suggereix també paisatges romàntics. I altres s'enfonsen en el renaixement i barroc. El nou neo-classicisme italià s'hi inspira directament. Altres s'apropien del tema mitològic o fins i tot del bíblic. Bartolozzi amb estil realista recrea fonts barroques amb motius mitològics. Navarro Baldeweg aconsegueix algun bellíssim quadre amb el tema de Danae tractat amb la fúria de color dels fauves. Miquel Brunet no dubta a titular «Adam» a una mena d'atleta grec que duu una poma en la mà. Potser l'artista més lligat al món del barroc sigui Guillermo Pérez Villalta, pintor ja consagrat, present a Arco amb una obra menor, però que a la vegada exhibeix una esplèndida exposició a la galeria A. Machón. Arquitectures de resonàncies metafísiques. Figures tractades clàssicament encara que poden presentar certa deformació, recordant moltes d'elles al propi pintor que narcissista s'autoretrata una i altra vegada, com fa el mateix Miquel Barceló. Preocupació per problemes clàssics com el clarobscur, el volum, la perspectiva. Motius bíblics i mitològics com el sacrifici d'Isaac, Elias, degollació del Baptista, Tobias i l'àngel, Diana, Ulisses i Polifem, etc.

Quant a la participació mallorquina, hi són presents les galeries més renovadores, com Sa Pleta Freda de Son Cervera, G. Bennàsser de Pollença, Joaquim Mir, J. Oliver «Maneu», Quatre Gats, Pelaires i Privat de Palma. Hi mostren l'obra un bon grapat d'artistes illencs amb uns quadres que no desmereixen gens ni mica dins el conjunt. No exposen tots els que són, però es tracta d'una fira i no d'una mostra antològica. Exposen artistes lligats als primers intents de trencar amb el postimpressionisme tòpic i embafador, com Juli Ramis, relacionat amb l'escola de París, i Miquel Brunet, que formà part del Grup Tago. També hi participen pintors que aparegueren en els anys setanta i formaren part dels grups que intentaren introduir les darreres tendències avantguardistes. Aquí podríem citar Canet que segueix amb una abstracció de tipus informal, Antoni Socies que, sempre s'ha mogut dins la figuració i que ara s'endinsa pels novells camins de la moda, mostra alguna obra força interessant amb una tècnica acurada, i Pep Canyelles que estigué amb el Grup Criada i les seves

actuacions més o menys neodadaistes i que ara es mou dins els nous corrents figuratius. Després apareix un bon esplet de «joventíssims», que bàsicament sorgeixen en els anys vuitanta i segueixen les darreres neofiguracions. Aquí destacaria Menéndez Rojas que és potser el que té una obra més sòlida i un major nombre d'exposicions. L'interès que despertaren els braus mítics exposats a la galeria Pelaires, no minva en absolut amb les figures tenyides de clarobscur mostrades aquí. Sobresurt també Esther Olóndriz amb un estil personal, quelcom difícil en uns moments de tanta còpia estèril. Parteix del pretext dels jocs d'oci (cartes, escacs etc.) per construir uns quadres harmònics, potser massa simètrics, on destaca l'expressivitat del gest i el sentit del color, viu i cridaner. També caldria remarcar Patxi Echevarría amb els seus rostres i figures plens de força, Maria Carbonero, abans ja citada, i Guillem Nadal. No podem oblidar alguns joves lligats amb el neosalvatgisme com R. Forteza, Sastre i Sapere (la galeria austriaca Ariadne li dedica tota una sala).

Altres artistes mallorquins participants són Toni Dionís amb uns personals paisatges, bodegons i interiors, M. Mesures que agafa com a motiu per desenvolupar la seva pintura objectes quotidians com les cadieres que tracta amb una gamma austera i un traç vigorós, Ben Jakober amb les seves peces escultòriques d'arrel surrealista, el jove pollencí Joan March amb uns quadres força originals, T. Llabrés, S. Ramis, A. Llull, Riera Ferrari i els abans ja esmentats J. Bennàsser i D. Jaume. ■

L'EDITORIAL

TESTIMONIO

DE AUTORES CATÓLICOS ESCOGIDOS, S. A.

de creació recent, el principal objectiu de la qual és que tots els treballs que edita responen a una indiscutible fidelitat al Magisteri de l'Església i a una real promoció de la vida cristiana i de la santedat. Té la satisfacció d'oferir les seves dues primeres obres:

EJERCICIO DE PERFECCIÓN Y VIRTUDES CRISTIANAS

per
El P. Alfonso Rodríguez, S. J.

Un llibre que es troba entre els que han assolit, al llarg de la Història de l'Església, major nombre de lectors. El nombre d'edicions és incommensurable. Des de la seva publicació en el segle XVII, s'ha cercat i llegit avidament per part de tots aquells que han desitjat seguir el camí de la perfecció a què ens convida l'Evangelí de Jesús. Era lectura ordinària a tots els noviciats.

Sant Antoni Maria Claret, fundador dels Pares Claretians, jutjava que aquest llibre havia duit més ànimes al cel que no estels té el firmament.

Sant Alfons Maria de Ligorio, fundador dels Pares Redemptoristes, el considerava essencial per a la santedat, i ordenava al seu administrador li comprés tots els que trobés al mercat.

Sant Vicenç de Paul, fundador dels Pares Pauls i de les Filles de la Caritat, deia que les ànimes treuen molt profit d'aquest llibre perquè així desfer-se dels seus defectes i progressar en la perfecció.

Santa Miquela del Santíssim Sagrament, fundadora de les Adoratrices, deia que no passava un capítol d'aquest sense estar segura que l'havia posat en pràctica.

I així ajudà aquest llibre a la formació d'innombrables sants.
L'amplia obra en un sol volum, paper semibiblia: 1.300 ptes.

○ ○ ○

PARA SALVARTE

Compendi de les veritats fonamentals de la Religió Catòlica i normes per viure-les

per
Jorge Loring, S. I.

Un llibre creat i concebut per ajudar el cristià a reafirmar-se en la seva fe, orientar-lo en la moral i aconseguir així una formació integral catòlica. Per la seva abundant varietat de temes és una font de consultes.

Un llibre que parla al lector amb estil senzill, plaent i penetrant, que estimula l'ànima a l'apostolat i ajuda a defensar la religió catòlica.

42 Edició. MÉS D'UN MILIÓ D'EXEMPLARS.

Algunes opinions de lectors:

Jamai no he llegit un llibre com aquest. Tota ma vida ha canviat. Amelia Taboada, 18 anys, Perú.

Som una devota i difusora d'aquest llibre. Amb aquest i per aquest em convertí jo i convertí tota la meua llar. Qui el llegeix dissipa tots els seus dubtes. Tot aquest és una meravella. Ana Rodriguez de Trinidad, 42 anys, Uruguai.

Venguis a veure'm una al lota d'uns 22 anys que em digné. He fet de tot a la vida menys drogar-me. Cuiqué a les meves mans un llibre titulat PARA SALVARTE que ha transformat la meua vida. Alfonso Ascarra Sierra, S. I. Barcelona.

Volum de 600 pàgines.
600 ptes.

Pròxim a editar MEDITACIONES del P. Lapuente.

També en projecte LUZ de Juan Rey, S. I., i una col·lecció de llibres èxit d'espiritualitat.

Editorial TESTIMONIO. De Autores Católicos Escogidos, S. A.

Zurbano, 20. 28010 MADRID. Tel. 419 31 83

Una cultura en marxa
per a tot un poble.

Demaneu informació

Carrer Ampie, 35 (Palau Mornau)
Telefon 315 10 11 - Barcelona-2

EN MIQUEL PER LA CUINA

O PARLAM TOTS, O TRENCAM EL TELÈFON

MIQUEL CARDELL

Defugint enfitadores discoteques en directe, trob a la ràdio veus que filen melodies gregorianes. Amb la pell i els ulls encara bategant de sol i assolellats, car jo també aparco cotxes el diumenge a arenals quasi verges, cerc dins la nit xafogosa un alè d'oratge per agombar l'escriptura d'aquestes notes, a contracor àcides.

Et decebran, lector, si esperaves una envestida original, perquè haurem de començar parlant de les eleccions. No del repartiment final del pastís, que això ja tndrem temps de patir-ho i pair-ho durant quatre anys, sinó d'aquest fenomen anomenat campanya electoral, i algun dels seus tics, dels petits detalls quasi no apreciats però molt més reveladors que discursos i imatges: senyes de bosc que ens volen amagar —i sembla que ho aconseguen— a força d'arbres somrients.

Una campanya, com les mateixes ressonàncies bèl·liques del mot, ben plena de prepotències i menysteniments cap a la persona que vull suposar que continua essent cada potencial votant.

Perquè resulta que els peixos grossos de la cosa parlamentària espanyola es manifestaven d'acord que la campanya ha servit i és definida, sobretot, per l'acostament, la convivència, la presa del contacte amb el poble.

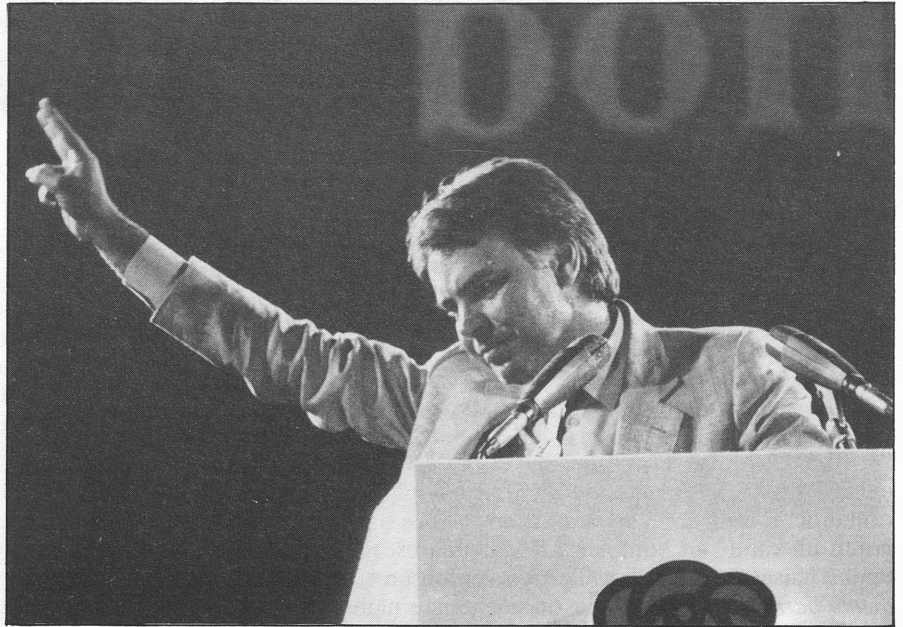
La frase, textualment repetida als tediàris, d'entrada sembla un reconeixement explícit que la incomunicació és la norma; però això ja no ens hauria de venir de nou, ni el fet que es reconegui a les braves.

El que m'agradaria, lector, és contar-te com s'han acostat estretament els polítics de bon de veres a aquest trescador de cuines discursives, com m'han cercat les pessigolles votadores els festejadors del poder.

Com que no simpatitzo amb cap partit televisable, no disfrut ni esper subvencions, ni tenc cap fill de l'edat apropiada, m'he estalviat l'espera al lloc estratègic de plaça o carrer per a la casual i humana besada del candidat, casualment filmada per càmeres oportunes. És un consol.

Però, desgraciat de mi, tenc bústia. I aquest espai de la meua intimitat ha estat pres a l'assalt per una redundat tudadissa de paper.

Els primers foren els de la Coalició

Felipe González al Palau d'Esports de Palma (Foto Arxiu U.H.)

Popular. El pamflet venia a explicar que el món sencer enveja a mort les illes Balears perquè a la quasi autonomia nostra governen els seus. Estava escrit íntegrament en espanyol, excepte la paraula «seny» i un slogan que no record. I aquí el meu dubte: és que maldament siguin espanyolistes durs, són incapaços d'expressar certs pensaments en una llengua distinta del català? o tal vegada accepten que per a connectar amb el nostre poble és necessari pintar de català la façana-slogan?

Els que no sé si eren —perquè ara ja...— nacionalistes d'UM o neo-espanyolistes del PRD em deixaren una carta del senyor Roca. En diglòssic, és a dir, espanyol al punt on primer va l'ull del lector occidental i català a l'altra banda. Hi havia colorins, però no vaig passar de la tercera línia.

De la Izquierda Unida, no record haver vist cap propaganda en català. De totes maneres foren més amables i em dugueren la papereta en mà, m'ho explicaren en persona i és possible que em sentissen quan els discutia. Més amables o menys aimats per la banca de supersònics superàvits?

La papera del PSOE contenia unes estimulants biografies novel·lades dels candidats. Eren tan meravelloses que

ni em record de l'idioma. Del que sí em record, de la campanya del partit, que abans d'un any es presentarà com alternativa salvadora d'identitats, progressista i tal a la nostra Comunitat Autònoma, és que hi havia postals en català i postals en espanyol; ara, els dossiers que enviaven als mitjans de comunicació exercien de monolingüisme espanyol —com les notes on el departament del Sr. Gilet explica els treballs i avenços de la normalització lingüística—. I a l'altar fumat i missa de tres, a l'apoteosi de l'adveniment de Felipe González al palau esportiu, els SEÑORES Ramón Aguiló, Félix Pons i Emilio Alonso —socialistas, obreros y españoles— feren els sermons en espanyol, por supuesto.

A part d'això, vehicles de tota mena, a esbarts o d'en un en un, han entorpit el trànsit a carreteres i llocs de reunió, han eixordat per vies públiques i caus privats amb altaveus distorsionadors de proclames i músiques altament xarones.

I la madona de baix de ca meva no em perdonarà si no dic que li han embutat repetidament la carrera amb ocultavetes i pamflets: «—I d'un paper que no va bé ni per començar foc».

Però tal vegada el fet més carregat de significacions de la campanya hagin estat les telefonades robòtiques de Felipe González. Una intromissió sense demanar ordre i a cop de timbre dins la intimitat quotidiana del ciutadà que tal volta preferiria seguir fent l'amor, remenant el sofrit, gaudint la migdiada o compartint el plor telemexicà amb els rics llacrimosos.

Després del timbre, la veu unidireccional que ens parla sense donar-nos cap possibilitat de contesta o debat.

Aquest és el diàleg, aquest és el democràtic respecte que ens tenen els que ens comandaran durant quatre anys.

I PER AFEGITÓ

No m'agrada penjar-me patenes, sobretot quan són com rodes de molí sobre la meua vida, el meu dret, i el dels meus, a la diferència. Però el mes passat avisava de la barrumbada de fanatisme espanyoler que ens queia al damunt amb el futbol mexicà. I no sols s'han excitat els predicadors de la

TVE: Butragueño golejava els danesos i a Melilla ho celebraven amb una razia contra els musulmans. Santiago y cierra España.

Ja que anam de comprovacions empíriques: també el mes passat parlàvem de la Constitució Espanyola. Ja tenim la sentència del Tribunal Constitucional sobre les lleis de normalització lingüística.

EL PAIS —que, com resa la seva capçalera no depèn del matí— titulava a primera que les lleis han estat declarades constitucionals, i comentava la sentència elogiosament: «una passa endavant cap a la normalització i la convivència». Una passa que no toca —és clar que no— la línia que deixa clar que a aquest estat hi ha ciutadans amb dret a un normal monolingüisme i d'altres sense aquest dret, amb l'obligació de la diglòssia, de veure en perill la pròpia llengua per tal que els primers continuïn amb l'estopa lingüística i el cul de la dominació calent.

Haurem d'acabar telefonant al señor González. O trencant el telèfon. ■

L'ULL DE VELLUT

ELS PRESOS JA NO CANTEN LA CANÇÓ

GUIEM DAVIU VICH

Només mancava aquesta que ara en Guiem mos sortís que hem d'obrir les presons!

Ni sí ni no. Si depengués de la meua firma ja m'ho pensaria (i vos ho consultaria). Ara no es planteja així. Només m'agradaria una cosa que sé certíssim que no puc fer (que la meua ploma no pot) i és ni més ni pus que afectar, tocar els qui comanden, encendre'ls una flama dins el cap i dins el cor (si en tenen) fins que arranassin aquest problema (un més) pendent.

Jo me pensava que el còdig penal era tabú per als progressistes, que no s'havia de tocar, que no era cosa nostra (això de no tractar una cosa per por d'embrutar-mos o per por que no mos surti tan bé com voldríem és una solemne pardalada). Idò un dia vaig sentir a les Jornades de Dret i Societat de Palma, fa uns cinc anys, un penalista que em va encantar. Era andalús i endemés de parlar amb molta de gràcia va dir, referit a l'avortament, «el còdig penal no és la solució».

Doncs, les presons no són les solucions. No ho dic jo, ho diu molta de gent entesa en sociologia i en dret. I jo afegesc, només si som capaços d'imaginar i defensar solucions diferents podrem arribar-hi.

La llibertat val molt i ensenya molt, usar la pròpia i respectar la dels altres no és fàcil però val la pena. Privar de la llibertat difícilment serà un camí per a viure amb ella. Però ara no només els privam de llibertat sinó de dignitat, convertint els centres de reclusió (mirau quina parauleta!) en centres d'embrutament.

Comprenc que això no és lectura molt estiuenca però i què voleu? Tampoc me sabia greu (i sense voler minvar el grau assolit de la vostra felicitat) que a tots i totes mos entràs un cuquet mossegador que mos fes cercar i recolzar mitjans alternatius a l'actual sistema penitenciari, on, endemés de suprimir les causes que el provoquen, s'humanitzàs allò que (pentura) fos estrictament necessari i imprescindible. ■

Que fa el Consell Insular en Cultura i Esports

Les activitats del CIM en matèria cultural són nombroses.

De forma directa realitza una labor important de difusió cultural per mitjà del Teatre Principal i de la Biblioteca artesana, i a través de la xarxa de biblioteques i de la tasca d'ordenació d'arxius municipals. A més de tot això, impulsa i fomenta totes aquelles activitats orientades a l'ensenyança i a la difusió de la nostra llengua.

Promociona els estudis universitaris, per una banda, col·laborant amb la Universitat de les Illes Balears, i per altra, mitjançant el sosteniment de:

La UNED (Universitat Nacional d'Educació a Distància).

L'Escola Universitària de Treball Social.

El Consell Insular de Mallorca participa en: El Patronat Orquestra Ciutat de Palma.

Organitza la Trobada de Bandes de Música que cada any se celebra a un poble diferent de la nostra illa. Manté la tradició de la festa de la Beata que se celebra a Palma.

Ajuda aquelles entitats que, de manera preferent, propaguen la cultura i també les manifestacions culturals de reconegut prestigi com els festivals de Pollença, Delà i Valldemossa.

En relació a l'esport intervé de forma decisiva en l'elaboració del Pla d'Instal·lacions Esportives en

els municipis.

Fomenta la iniciació en tot tipus d'esport de la població infantil i juvenil i proporciona als col·legis i entitats material esportiu.

També organitza, patrocina i promociona tota classe de proves que promouen la pràctica de l'esport al mateix temps que en mantenen l'interès.

Entre totes aquestes iniciatives destaquen com a actuacions directes del Consell Insular de Mallorca, l'Escola a la Mar i l'Escola de Pilota, dedicades a l'ensenyança d'aquests esports i destinades als infants de tot Mallorca.

Consell Insular
de Mallorca

cl. Palau Reial, 1

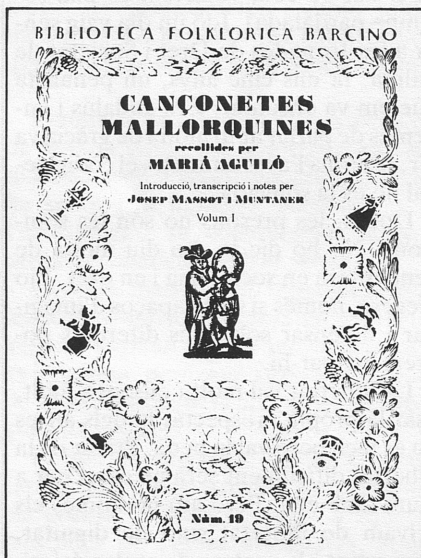
LLIBRES

TRIA DE NOVETATS

Coordinació: LLEONARD MUNTANER

Miguel Morey Andreu, *Ecología y Universidad*. ICE. Universitat de les Illes Balears. Col·lecció Recursos didàctics n.º 8. Palma 1986, 152 pp.

El present volum, coordinat pel professor Miquel Morey, inclou les ponències i comunicacions que es presentaren al *Primer Simposi Nacional sobre l'Ensenyament de l'Ecologia a nivell universitari* celebrat a Palma a començament del mes de maig de 1984. Al marge dels enfocaments sintètics que han estat tractats per Miquel Morey (*Ecologia*) i per Bartomeu Barceló (*Geografia*), s'hi inclou una ponència de A. J. Colom titulada: *El enfoque didáctico-ecológico* i uns altres sis treballs de distints especialistes, tots ells relacionats amb les problemàtiques derivades del tipus d'entorn. Entre aquests especialistes trobam J. M. Gómez, Jaume Terradas, F. Díaz Pineda, J. P. de Nicolás, F. J. Ferrer, Joan Doménech, F. Sancho i J. Camacho.

Cançonetes Mallorquines recollides per Marià Aguiló. Introducció, transcripció i notes per Josep Massot i Muntaner. Volum I. Editorial Barcino. Barcelona 1986, 224 pp.

Constitueix aquest volum un important material cançonístic aportat pel poeta, filòleg i folklorista mallorquí Marià Aguiló i Fuster (1825-1897). Josep Massot i Muntaner amb la seriositat a què ens té acostumats s'ha encarregat de l'estudi preliminar i de la transcripció, així com d'anotar exhaustivament el material que ens és oferit.

Les cançons populars recollides han estat classificades en sis grans apartats: camperoles; oficis; tòpiques; religioses; sentencioses, pobresa, murmura-ció; i satíriques, desbaratades.

Gonçal López Nadal, *El corsarisme mallorquí a la Mediterrània occidental 1652-1698: un comerç forçat*. Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear. Direcció General de Cultura. Josep J. Olañeta, Editor. Palma-Barcelona 1986, 609 pp.

Aquest treball és la memòria de doctoral de l'autor, llegida l'any 1984 a la Universitat Autònoma de Barcelona. Centrat a donar a conèixer les relacions del corsarisme illenc amb les societats riberenques de la Mediterrània occidental, forma part d'un projecte més ample d'investigació sobre el corsarisme a l'edat Moderna, on s'analitzarà no només l'estructura del cors a Mallorca, sinó també la seva incidència social i les seves vinculacions amb la Monarquia Catòlica. Proveïda d'un aparell documental veritablement enlluernador, aquesta obra resultarà a partir d'ara d'imprescindible consulta per als especialistes, atesa, sobretot, la multitud de detalls que s'aporten a la qüestió. El pròleg-presentació en francès és original d'Alberto Tenenti.

Diversos autors, *Homenaje a Don Jesús García Pastor, bibliotecario*. Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear. Direcció General de Cultura. J. J. Olañeta Editor. Palma-Barcelona 1986, 166 pp.

La Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear i un grup de professionals d'arxius, biblioteques i museus han volgut amb aquest volum retre un homenatge a Jesús García Pastor, l'home que fins fa poc ha desenvolupat el càrrec de Director de la Biblioteca Pública de Mallorca. Aquest llibre, pulcrament editat, ens ofereix diversos treballs de temàtica molt variada, sempre en funció de les distintes especialitzacions dels autors. Han col·laborat a fer-lo possible: Teresa Ventayol, Antoni Mut, Gabriel Llompart, Llorenç Pérez, G. Rosselló Bordoy, M. Isabel López, J. J. Torres, J. Rosselló, J. Ciera, A. Santamaria i Pere de Montaner.

Josep Massot i Muntaner

ANTONI M. ALCOVER
I LA LLENGUA
CATALANA

II CONGRÉS INTERNACIONAL
DE LA LLENGUA CATALANA

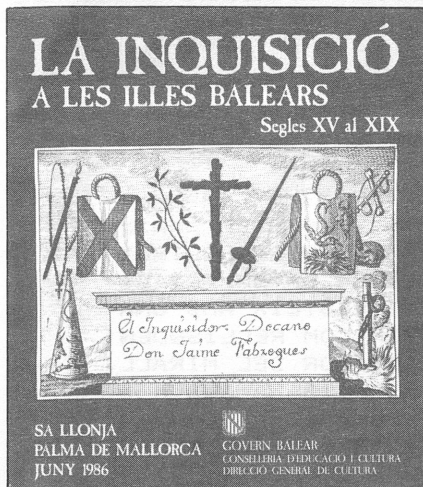
PUBLICACIONS
DE L'ABADIA DE MONTSERRAT
1985

Josep Massot i Muntaner, Antoni M. Alcover i la llengua catalana. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1985, 237 pp.

Aquest llibre recull la majoria dels treballs d'investigació que sobre Antoni M. Alcover ha elaborat Josep Massot i Muntaner, un dels més diligents dels nostres investigadors. En total, s'hi inclouen nou treballs publicats entre els anys 1979 i 1984, on la figura de Mossèn Alcover és analitzada des de distints caires i en les seves relacions amb intel·lectuals de renom com foren Fèlix Sardà i Salvany, Marià Aguiló, Pompeu Fabra i Guerau de Liost.

Brígida Vaquer i Estadès, *La electrificació de Mallorca 1. Hasta 1927*. Gas y Electricidad S.A. Grupo Endesa. Palma 1986, 55 pp., il·lustracions.

Recomanable treball d'aquesta investigadora que ha sabut dur a bon port la tasca sempre difícil de donar a conèixer una problemàtica poc tractada com és la dels orígens de l'electrificació a l'illa de Mallorca. Utilitzant fonts inèdites de diversos arxius i al marge d'un capítol dedicat als precedents de finals del s. XIX, l'autora esbrina l'evolució seguida per les nombroses centrals i societats elèctriques de servei públic que es crearen a Mallorca durant els períodes 1901-1910, 1911-1914, i 1915 fins a 1927, moment on s'atura l'estudi. Cal remarcar la gran qualitat de les il·lustracions d'època que acompanyen el text, així com les gràfiques i una utilíssima taula sinòptica de les societats elèctriques per municipis al llarg dels períodes assenyalats.

La Inquisició a les illes Balears (segles XV al XIX). Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear. Direcció General de Cultura. Exposició Sa Llonja. Palma, juny de 1986, 95 pp., il·lustracions.

Catàleg de l'exposició sobre La Inquisició a les illes Balears organitzada per la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear el juny de 1986. Aquesta publicació ha estat dividida en dos grans apartats. En el primer, a més de la salutació del conseller Francesc Gilet s'inclou una presentació de l'escriptor Baltasar Porcel, així com diferents treballs d'investigació sobre la matèria originals de Leonard Muntaner, Llorenç Pérez, Mateu Colom, Francesc Riera i Montserrat, Romà Pinya, i Francesc Aguiló i Tarongí. Una segona part és la relativa al catàleg de l'exposició dividit en vuit apartats corresponents als diferents períodes d'acti-

Josep Guia, És molt senzill: digueu-li Catalunya. Ed. El Llamp (2.ª ed.). Barcelona, 1985.

«PERÒ SI EL NOM ÉS CATALUNYA!»

Si es tractava d'explicar alguna cosa aquest és un llibre que vessa «didàctica» per tots els costats. Té molta raó l'autor quan diu que des d'ara haurem de mesurar el grau de nacionalisme de la gent per l'ús que en faci del mot Catalunya.

Afortunadament no ha estat un filòleg, ni un historiador, ni un escriptor, ni un lletraferit, ni un personatge de la «ceba» qui ens duu a reflexionar sobre la nostra ciutadania o nacionalitat, com vulgueu. Em plau i m'omple de satisfacció que no hagi rebostejat en la història per explicar-nos que som catalans. És des del carrer, des de les expressions (*ets la noia més maca de Catalunya!*), que l'autor ens demostra quin

vitat del Sant Ofici a Mallorca al llarg dels segles XV-XIX. La coordinació general de l'exposició ha estat a càrrec de Leonard Muntaner i Mateu Colom. El muntatge és original d'Olivier Winkler i Antoni Caimari és l'autor de l'excel·lent concert *Música per a una exposició*.

Les ràdios lliures, una pràctica alternativa, per Mavi Dolç, Vicent Sanchis i Francesc J. Deó. Edicions Terra Verda (Apartat de correus 934 / 08080 Barcelona), Barcelona 1985.

És una breu història de la radiodifusió alternativa que han protagonitzat les ràdios lliures als Països Catalans. Una experiència que començà l'any 1978 a Barcelona i que actualment arrela al País Valencià i a les Illes.

Ignasi Ferretjans o la lluita pel socialisme, per Llorenç Capellà. Edició de la FSB/PSOE. Palma 1986.

És un opuscle sobre el dirigent obrer Ignasi Ferretjans, retornat fa pocs mesos de l'exili.

Antologia d'escriptors de la Safor (Volums I i II), per Joan Pellicer i Enric Ferrer Solivares. Consorci d'Editors Valencians, S.A. València 1986.

Aquesta tria pretén acostar els autors d'aquesta contrada valenciana al lector mitjà actual. Per això s'hi han normalitzat les grafies, l'accentuació i la puntuació, tot respectant la morfologia i el lèxic original. Hi són antologats 42 autors del segle XIV fins als nostres dies, a més d'algunes mostres anònimes de tradició popular i culta. Cada volum i cada autor porta davant una introducció. ■

és el país. Demostra quina és l'ambigüitat dels plurals (Catalonian Countries), i sobretot ho fa des del sud, de la perifèria cap al centre. Perquè no són tan sols València i Balears les que tenen problemes per sentir la seva catalanitat, sinó que s'exigeix a Barcelona que tenguí la consciència i la valentia necessària per exercir com a capital.

És un llibre d'escriptura i lectura fàcil. Basta tenir un horabaixa per llegir-lo, perquè els ànims no estan per llegir un assaig feixuc de tiratge limitat. Fixau-vos que en mig any s'han fet dues edicions d'aquest *llibret*.

Un llibre que ens ha ajudat, els nacionalistes, a fer més clara la nostra militància encara que no més fàcil. Cal ara que sigui un llibre extensament llegit entre tots els que viuen a les «Comunitats» de parla catalana. És molt senzill: català, llengua que es parla a Catalunya. ■

T. Q.

NOVETATS DE LLIBRES EN CATALÀ

J. C.

Narració

M.ª Antònia Oliver: El vaixell d'Iràs i No Tornaràs. Una novel·la on l'enyor de les muntanyes desemboca en la realitat múltiple de la mar. 850 ptes.

Ventura Ametller: Summa kaòtica. Visió anti-històrica del nostre entorn cultural. Els llocs i els personatges són elevats a la categoria de mites. 1.850 ptes.

Francesc Aguiló i Tarongí: A reveure, vida meva. Novel·la que regalima vida del nostre entorn Balear i de la nostra llengua. 950 ptes.

Pau Faner: AEIOU. Recull de narracions de temes diferents tractats amb humor, ironia, exotisme, fantasia, aventura. 875 ptes.

Joseph Conrad: Dues històries d'inquietud. Dos contes on Conrad tradueix el sentiment de torbació i malestar que va experimentar en la seva etapa d'explorador i mercader colonial a l'arxipèlag malai i a Àfrica Central. 400 ptes.

Robert L. Stevenson: Weir de Hermiston i altres relats. L'autor hi assoleix el punt culminant de la seva producció narrativa, amb una gran profunditat psicològica. 1.000 ptes.

Antony Beardsley: Venus i Tannhäuser. Novel·la eròtica sobre els amors extraordinaris de Venus i Tannhäuser. Il·lustrada amb nombrosos gravats de l'autor. 950 ptes.

Pier Paolo Pasolini: Amado mío. Recull de dues novel·les breus, autobiogràfiques i referides als amors «escandalosos» de l'adolescència de Pasolini. 1.300 ptes.

Joxe Austin Arrieta: La sobretaula del 15 d'agost. Història autobiogràfica que transcedeix els límits personals per convertir-se en una veu generacional, en la història quotidiana d'una ciutat, i en la visió del món des d'un país, Euskal Herria. 950 ptes.

Sylvia Plath: La campana de vidre. L'ambient conservador dels afores de Boston és el rerefons de la protagonista d'aquesta novel·la. 1.425 ptes.

Josep Tomàs Cabot: L'inesperat arcàngel del matí. Finalista premi Ramon Llull 1986. Un vell professor d'anatomia evoca vivències de la seva infantesa en la Suïssa agitada pels primers batecs calvinistes. 850 ptes.

Olga Xirinacs: Zona marítima. Premi Ramon Llull 1986. Dues noies que viuen vora la platja, treballen, investiguen i troben la vida i la mort. 850 ptes.

Charles Williams: Una vela per mortalla. Aquell home que va embarcar li va portar molts problemes: se li havia mort a bord i ara tots asseguraven que duia una fortuna i que ell se l'havia quedada. 400 ptes. ■

C R E · A · C C I Ó

ALIEN

U.

NOMÉS SURTEN DE L'AIGUA EL MEU CAP I ELS GENOLLS. REALMENT M'HI TROBE, SOBRETOT PERQUÈ L'AIGUA ÉS BEN CALENTA. ELS MIRALLS ESTAN TOTALMENT ENTELATS I AQUEST VAPOR QUE S'AIXECA SILENTMENT VESTEIX AMB UNA TUNICA BLANCA LA DAMA DE LES RAJOLES. M'AGRADA SENTIR COM REL·LISQUEN ELS DITS SOBRE LA HUMITAT MENTRE DIBUIX L'EMA DINS EL COR DEL MIRALL. M'IMAGIN L'ESTRANY MOSAIC EN LA SEVA PELL TIBANT DISFRESSADA AMB AQUEST FALS TEL QUE M'ENDORMISCA. PASSAT DEMÀ A LES VUIT AL PARC. SEMBLA COM SI HAGUÉS VISCUT FINS AVUI NOMES PER ESPERAR FRISOS EL MOMENT. MANQUEN QUARANTA-VUIT HORES. AL RELLOTGE DE PLACA SÓN LES VUIT. DE SOBTES'APAGUEN LES BOMBETES. ESTIC SOL A LA CASA. ALGU HA PITJAT -- L'INTERRUPTOR, EL SEU COS DIFÍCILMENT ES DINSTINGEIX DARRERA EL VIDRE ENTELAT DE LA PORTA QUE DÓNA AL PORXO. TENÇ POR, MOLTA POR. NO DIU -- RES, NO ES MOU, SEMBLA MONSTRUÓS. ÉS INCREÏBLEMENT GRAN. M'AIXEC DE -- LA BANYERA PER RODAR LA CLAU, I ME N'ADON DE L'ESTÚPID QUE SÓC, FÀCILMENT TRENARÀ EL VIDRE I ENTRARA SENSE CAP ALTRE OBSTACLE. RAPIDAMENT SURT PER L'ALTRA PORTA. NUU, PAS A LA CAMBRA CONTIGUA I DESPRES AL REBEDOR PER ARRIBAR ON ES TROBA EL TELÈFON. CRID A LA POLICIA. LA SENYAL DE COMUNICA. NO SE SENT RENOU A DEFORA. EM FIC DINS EL REBOST I TANC AMB CLAU ... PER LA RETXILLERA QUE HI HA SOBRE LA PORTA NO ENTRA GENS DE LLUM. NO SE SENT RENOU. POTSER HO HE SOMIAT TOT. HAN -- PASSAT JA DUES HORES. TENC FRED.SIGIL.LOS, SURT DEL REBOST. ENTR A LA CUINA I MIR PER LA FINESTRETA. NI HI HA NINGÚ A DEFORA I LA PORTA DE LA CAMBRA DE BANY SEGUEIX TANCADA PER DEDINS. AL VIDRE HI HA UNS ESTRANYS SIGNES, VINT-I-QUATRE. ENTR DE BELL NOU A LA CASA, TANC AMB -- CLAU TOTES LES PORTES. M'ASSEC DAVANT EL TELEVISOR. M'AIXEC I L'ENCENC. ME TORN ASSEURE. PASSAT DEMÀ A LES VUIT AL PARC.

TRES.

DINS LA SENALLA DE LLATRA LUCKE FARÀ VOLAR L'ESTRELLA DE LA MORT I EL PLANETA SENSE FLORS S'ESMICOLARÀ CRIDANT MARGALIDA ANYS LLUM SEPARARAN LA PRINCESA DEL PLANETA I LA NAU EXPLOTARÀ TOT JUST QUAN EL GENET NEGRE HAURÀ CREMAT L'ESPARTERIA DINS LA SENALLA SOCARRIMADA N'EVA NO EM VOLDRÀ MOSTRAR UN PARELL D'OUS MENTRE EL PLANETA SENSE FLORS SEGUIRÀ CRIDANT MARGALIDA UN LLAÛT FANTASMA PORTARÀ AMAGADES A LES XERXES LES MEVES CENDRES ADORMIDES DESPERTARÀ EL SOL AMB MI MARGALIDA I SECRET D'EVA QUE NO ES DESXIFRA BOIRA DINS LA PISCINA TAHNEE ET DEPULLES DE LLUM I BRILLES EM DEVORA EL TEU BES RESPLENDENT PITS LLAVIS COSSOS NOMÉS PARLAR AMB TU AL PARC A LES VUIT BOIRA ALIEN BOIRA FRANCES ÉS BOJA PER LA SEVA SOLITUD DEBADES PUC IMAGINAR-ME QUE TRENQUIS EL SILENCI MÉS BOIRA PERQUÈ SEMPRE COSSOS LLAVIS NOMS? ESTIMAR NOMÉS AQUI? NO NO NO VULL ESSER BOIRA I LLUM

QUATRE.

SEMPRE M'HA ESTAT DIFÍCIL RECORDAR ELS SOMNIS. SEMBLA QUE EM DEIXI COSES. DEMÀ. OBR LA FINESTRA.

- DIUEN QUE JA SÓN AQUI.
- JO, AHIR VAIG VEURE UNS LLUMS SOBRE LA MUNTANYA, QUE NO M'ESTRANYARIA...
- NO SE'NS TE INFORMATS.
- POTSER NO VOLEN QUE S'ESTENGUI LA POR I LA DESESPERACIÓ.
- I NO HI HA UN SISTEMA ESTRUCTURAT DE DEFENSA?
- A MI EM SEMBLA QUE NO.
- LA CULPA LA TÉ EL GOVERN, SEGUR QUE AIXÒ NO HAGUÉS SUCCEÏT AMB ELS ALTRES.
- NO SIGUIS BÈSTIA. NI TAN SOLS ELS IANQUIS SABEN QUÈ FER. A HORES D'ARA ES DEUEN AMAGAR SOTA EL LLIT.
- I ELS RUSSOS QUÈ?
- TAMBÉ.

- (PASSA UN COTXE A TOTA VELOCITAT AMB LA SIRENA ENCESA)
 - VARES VEURE LES GROLLERIES QUE MOSTRAREN AHIR A LA TELEVISIO.
 - GROLLERIES? JO ANIT M'HO VAIG PASSAR BEN BÉ AMB EL MEU HOME.
 - TU ÉS QUE ENCARA VAS DE MARXA.

TANC LA FINESTRA. VAIG A FER UNA VOLTA PER PLAÇA. TORN A CASA. PER DINAR MENJ UNES PATATES AMB LLOM MENTRE ESCOLT EL DARRER DE SADE. UN COP HE FREGAT ELS PLATS, M'ASSEC AL PORXO. AL PARC. FA SOL. AGAF EL QUADERN I EL BOLÍGRAF.

SIS.

EL PERSONATGE QUE NO SAP QUE AL CARRER HI HA MOLTA DESESPERACIÓ, HI HA FOC, HI HA GENT QUE CORR, HI HA COSSOS SENSE VIDA, ÀNIMES SEGRESTADES, ÉSSERS D'UN ALTRE MÓN. HI HA TANTES COSES QUE NO SAP. NO SAP EL QUE ESCRIU. NI QUE FA. NI SI FUIG DE LES MANS DEL SEU PARE. TE UNA OBSESSIÓ, ÉS EVIDENT. I NO SAP QUE HI HA AL CARRER. PERQUÈ EN LA SEVA REALITAT ES MESCLEN SOMNIS, IMATGES, RECORDS, COSES QUE NO ENTÉN, PRODUCTES VISUALS PRE-FABRICATS. EL PERSONATGE NO SAP NI QUI ÉS. TÉ TANTES ANGOIXES, QUE NO SAP QUE UN ÉSSER MONSTRUÓS CAMINA ENTRE ELS ENDERROCS DEL SEU CARRER, QUE ENTRA PER LA PORTA DE LA CASA, QUE PUJA LES ESCALES. MENTRESTANT ELL PENSA QUE A L'ENDEMA ES VEURÀ AL PARC AMB UNA DONA QUE QUASI NI CONEIX, PERÒ QUE VOL ESTIMAR. I QUE SERÀ A LES VUIT, L'HORA QUE TANT LI AGRADA.

VUIT.

AMB EL MEU COS VAIG DEIXAR TOT EL QUE SUPOSAVA LA VIDA A LA TERRA. EL MEU CADÀVER ES CREMA AMB TOT EL PLANETA. DUIM UN ANY DE VIATGE I HEM TRAVESSAT MILERS DE SISTEMES SOLARS. ARA VISC DINS EL COS D'AQUEST ÉSSER GALACTIC. LA SEVA SET DE DESTRUCCIÓ I L'ANHEL DE TROBAR UNA VÍCTIMA A LA TERRA S'HAVIEN AFEGIT A LA SEVA RECERCA PEL POBLE. PER AIXO EM VA VISITAR VINT-I-QUATRE HORES ABANS. NO VA TROBAR RES MILLOR, I AIXO M'ENORGULLEIX. CAL DIR QUE LA SEVA FACULTAT DE PENSAR ERA NUL. LA ABANS D'ABSORBIR-ME, EL GUIAVA UNA MESCLA D'INSTINT DE SUPERVIVÈNCIA I D'AUTODETERMINACIÓ QUE EMPENY AQUESTS ÉSSERS, QUAN SURTEN DELS NIUS QUE ELLS ANOMENEN BAUDINS - I QUE SUPOSA GAIREBE EL SEU NAIXEMENT, AIXI COM NOSALTRES ENTIENEM A LA TERRA -, A CERCAR L'ANIMA QUE ELS CONVENGUI. HE APRES A LLEGIR EL PENSAMENT. NO M'ES NECESSARI SEBRE CAP IDIOMA. LA COMUNICACIÓ ÉS TELEPÀTICA. NO ES TENEN SECRETS. LA VIDA ES OBERTA I SENSE MISTERIS, NO ES PODEN AMAGAR ELS SENTIMENTS I AQUESTS ACABEN PER DESAPARÈIXER. EL SAVI DE LANAU M'HA ASSEGURAT QUE L'ANY QUE VE ABANDONARÉ AQUEST COS I PASSARÉ A LA FASE SUPREMA - EN LA QUE ELL ES TROBA I ON ES PODEN AMAGAR ELS PENSAMENTS - ABANS DE CONVERTIR-ME EN EL NO-RES. HE POGUT PARLAR AMB ALGUNS HUMANS, PERÒ N'HI HA POC, I NO VOLEN PARLAR DE L'ANTIGA VIDA, QUE ARA TROBEN PRIMITIVA. AQUÍ NO EXISTEIX L'AMOR. LA COMPLEXITAT DE L'EXISTÈNCIA ES A LA VEGADA PARADOXALMENT SIMPLE. HE PERDUT TANTES COSES. AQUEST MON EM XUCLA LA SANG A POC A POC. AQUÍ TAMPOC ES SOMIA. LA REALITAT ÉS NOMÉS UNA. NO HI HA IMAGINACIÓ. LA PERFECCIÓ M'AVORREIX. PERÒ EL QUE MES EM TORTURA SÓN ELS RECORDS. SOBRETOT EM TURMENTA NO SEBRE ON ES MARGALIDA. HAURÀ TROBAT TAMBÉ UN ALTRE COS? M'AGRADAVA ESTIMAR. UNA PREGUNTA M'ANGOIXA, ARA QUAN ÉS JA TARD: EM DEGUÉ ESPERAR AL PARC A LES VUIT?

EPÍLEG.

A LES VUIT EL PARC ES UN GRAN CEMENTERI. NO HI HA TOMBES, NI CREUS, NI NÍNIXOLS, NI ESTÀTUES BLANQUES. NOMÉS HI HA COSSOS SENSE PITS I SENSE LLAVIS. NO HI HA FULLES, NI FLORS, NI BROLLA AIGUA DE LA FONT. NOMÉS HI HA ARBRES DE CARBÓ, I VENT, I LAVA. NO HI HA RES. NOMÉS HI HA DESOLACIÓ. MARGALIDA NO HI ÉS.

PASSATEMPS

MOTS ENCREUATS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1				■								■			
2								■							
3			■			■				■			■		
4		■					■		■					■	
5	■				■						■				■
6				■				■				■			
7		■					■		■					■	
8			■			■				■				■	
9								■							
10				■								■			

Quan hagi acabat aquest passatemps, cerqui el nom de tres ciutats mallorquines en diagonal, com en una sopa de lletres.

HORITZONTALS

1: Nom de lletra. Nom de diferents plantes ranunculàcies, de flors sense pètals, algunes cultivades en els jardins. Cop. 2: Instrument músic amb unes barres de fusta que se copegen amb dos martellets. Científic italià, inventor de la telegrafia sense fils, que l'any 1909 va rebre el premi Nobel de física. 3: Sufix emprat en química relatiu a la part aniònica de la sal provinent d'un àcid acabat en -òs. Pronom. Senyal internacional d'auxili. Exercit de l'Aire. Determinant numeral. 4: Consonant. Relatiu a Aònia, a les muses. Xifra romana. Petit insecte negre que viu paràsit damunt altres animals, als quals xucla la sang. Consonant. 5: Fet de disparar una arma de foc. Deis oracions. Padrí, pare d'un dels pares. 6: Ca en, casa d'en. Donar,

regalar. Sigles de la Confederació Nacional de Treballadors. Lloc pla on baten les meses. 7: Vocal. Passadís porticat (al revés). Conjunció. Fèretre, caixa de morts. Consonant. 8: Símbol químic del manganès (al revés). Símbol químic del clor. En aquest mateix moment. Símbol químic del coure (al revés). Pronom personal. 9: Ingènua, plena de candor, candorosa, innocent. Insecte coleòpter, també anomenat marieta, amb èlits vermells i tres taques negres a cadascun (en plural). 10: Escoltar. Arrossegaré, tiraré. Indignació, furor, ràbia.

VERTICALS

1: Bon acolliment d'un treball, reeixement, eixida, succés. Oncle, germà d'un dels pares. 2: Part del dia en què fa fosca. Determinant possessiu. Jamai, en cap moment de la vida. 3: Contracció gramatical. Nom de dona. Símbol químic del radó (al revés). 4: Efluvi, emanació, aroma, flaire. Sis-cents

BERNAT J. AMENGUAL

u en numeració romana (al revés). 5: Jo preparar un instrument músic perquè soni bé. Certa flor de jardí. 6: Negació. País asiàtic. Abreviatura de doctor. 7: A nosaltres. Terminació verbal. Riu de Suïssa. 8: Mil. Organització Mundial de la Salut. Metall preciós. Vocal. 9: Carrer de Ciutat que va des de la Rambla fins a Sant Miquel i la plaça d'Espanya. Símbol químic de l'actini. Interjecció per a donar coratge. 10: Article nominal que va davant els noms propis femenins. Signe ortogràfic que representa el final d'una frase. Metall preciós. 11: Existíeu, subsistíeu. Un dels signes del zodíac. 12: Aviò militar de combat, petit i veloç, que sol acompanyar i defensar els bombarders. Sala de l'hospital on duen els malalts més greus. 13: Grau d'agudes d'un so. Arbre de copa cònica, fulles fines i fruit en pinya. Basca, nàusea, repugnància. 14: Organització de Nacions Unides. Terminació verbal. Consonants de la paraula «telar». 15: Determinant numeral. Diu la culpa de qualcú.

DIAGONALS

Tres ciutats mallorquines.

SOLUCIÓ

Manacor, Inca, Andratx.
 DIAGONALS
 Acusa.
 UCI, 13: To. Avel. OI, 14: ONU, Ir. Tr. 15: Cinc.
 Apa, 10: Na. Punt. Or. 11: Ereu. Taur. 12: Caga.
 7: Ens. Er. Ar. 8: M. OMS. Or. I. 9: Oms. Ac.
 4: Olor. ICD. 5: Afm. Dàlia. 6: No. Iran. Dr.
 I: Exit. Conco. 2: Nit. Ta. Mat. 3: Al. Aina. nr.
 VERTICALS
 fols. 10: Oir. Arriaré. Ira.
 Taur. C. 8: mM. Cl. Ara. uc. Tu. 9: Cándida. Po.
 Resau. Avi. 6: Cam. Dar. CNT. Era. 7: O. aian.
 LI. SOS. Ea. Un. 4: T. Aoni. M. Puça. C. 5: Tr.
 I: Ena. Anemone. Toc. 2: Xilofon. Marconi. 3: It.

VOCABULARI

Hi ha 6 grups de 3 paraules definides. A cada grup, una de les 3 paraules no existeix: és inventada. Descobriu-les i posau les seves inicials ordenades adequadament i formareu una nova paraula.

GRUP A

- LLOSQUEJAR.-Veure-hi malament.
- ATRULL.-Acció d'aturar-se de cop.
- FRÈJOL.-Lleuger, prim, de roba.

GRUP B

- ALBICANT.-Que torna de color blanc.
- FRÚSIC.-De color morat fort.
- LLÚDRIA.-Petit mamífer carnisser mustèlid.

GRUP C

- INFÒNIC.-Insonor, que no se sent.

2: GAZOFILACI.-Tresor, col·lecció d'objectes de valor.

3: PRUÏJA.-Picor viva.

GRUP D

- ESCAMPAVIES.-Guardacostes.
- COCÓ.-Clot natural a la roca on la pluja forma un bassal.
- ROSC.-Més gros de la mesura adequada.

GRUP E

- AJUNYIR.-Posar el jou a un animal.
- CAGACALCES.-Covard, pusil·lànim.
- GARRÓ.-Turmell.

GRUP F

- ADRET.-Sense cap defecte físic.
- CALBOT.-Cop de mà al cap.
- CAMBALAR.-Agombolar, tenir cura d'algú.

SOLUCIÓ

nades és: Africa.
 La paraula que se pot formar amb les inicials orde-
 Les paraules falses són: A2, B2, C1, D3, E1, F3.

ENDEVINALLA

Una família de dotze germans:
 el major és el primer,
 el segon és el tercer,
 i el tercer és el darrer.
 Com és aquest joc de mans?

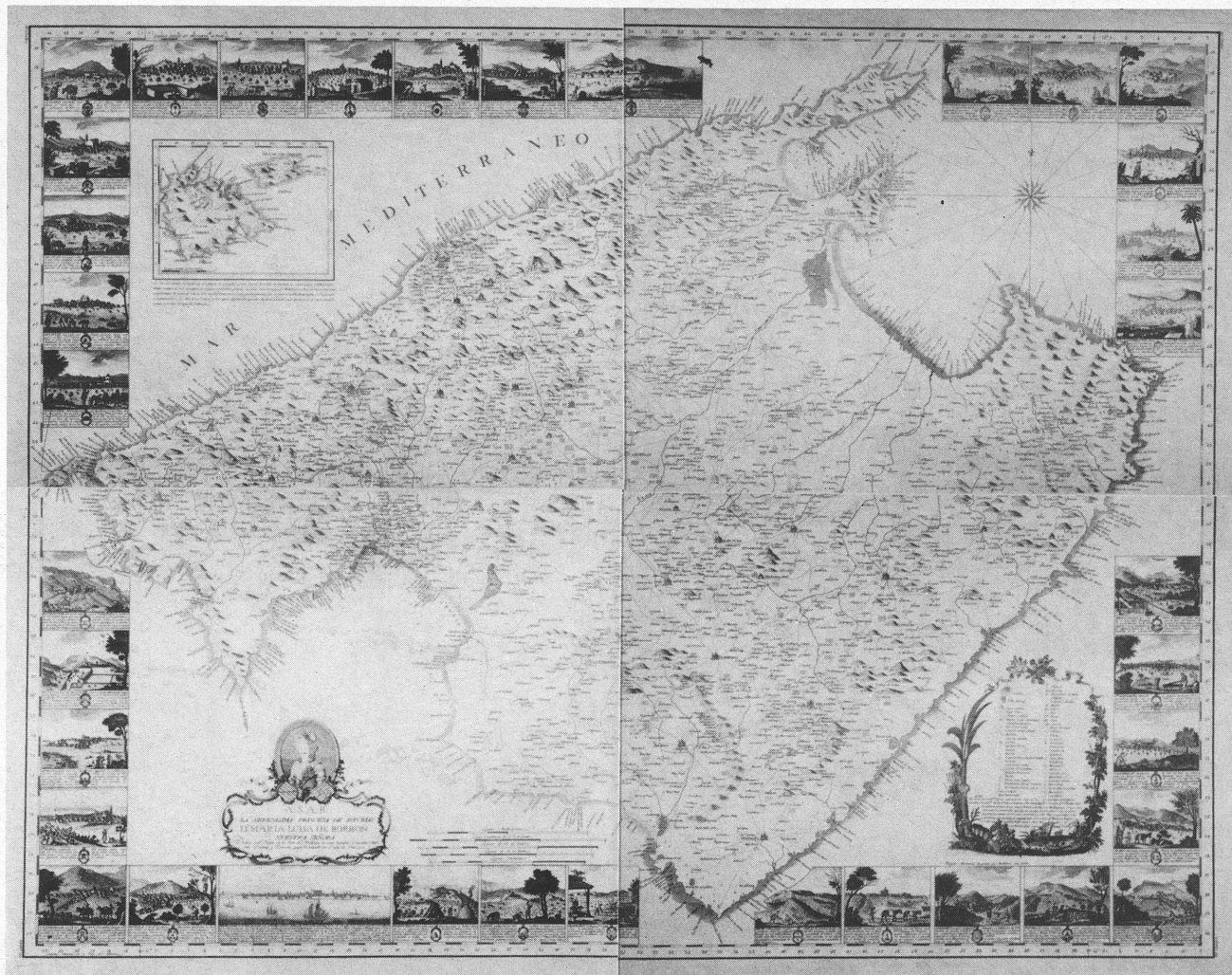
SOLUCIÓ:

és el primer; el tres, el segon; i el doze, el tercer).
 Les cartes espanyoles en el joc de l'escambri (l'as

6a

OBRA GRÀFICA

Litografies, Gravats,
Xilografies, Bibliofília

Estampació Mapa Cardenal Despuig II Centenari, realitzada amb les planxes originals.
Edició limitada a 75 exemplars.

Obra de:

MAGÍ BALETA · MIQUEL BARCELÓ · JOAN BENNÀSSAR · ENRIQUE BROGLIA · MIQUEL BRUNET · RAMON CANET · PEP CANYELLES · MARIA CARBONERO · PEP COLL · ANA COMELLAR · CRISTINA ESCAPÉ · JOAQUIM ESCUDER · SOL FÀBREGA · ESPERANÇA GARCIA · JOAN GOMILA · ELLIS JACOBSON · RAFEL JUAN · ALEIX LLULL · MIRÓ LLULL · JULI RAMIS · J. CARLOS REGO · MANOLO REY · JOAN RIUTORT · ROCA FUSTER · HORACIO SAPERE · TOLO SEGUÍ · FEDERICO SOBERATS · ANTONI-O SOCIES · ALICIA VELA · LUIS VIVES · XAM

Suscripcions i venda: C/. Puresa, n.º 8 i C/. Pont i Vich, n.º 6-A - Tel. 72 57 61
Palma de Mallorca

JULIOL

DIVENDRES 11

Oskorri
(Música tradicional d'Euskadi)

DIVENDRES 18

Duble Buble
(Rock català)

DIVENDRES 25

La Vella
Dixieland Jazz Band (Jazz)

DIVENDRES 1

La Murga
(Música popular)

DIVENDRES 8

Nuevo Mister de Juglaría
(Tradicional castellana)

DIVENDRES 15

Pantaix
(Frock València)

DIVENDRES 22

Kems
(Teatre experimental de so i llum)

DIVENDRES 29

Ball a Banda
(Orquestra festiva de ball)

AGOST

CADA DIVENDRES

Música Viva Viva

AL PARK DE LA MAR

A les 10 del vespre

AJUNTAMENT DE PALMA

Amb la col.laboració de: Última Hora, Balears, Antena 3, radio 8 i Majestic Daily Bulletin.